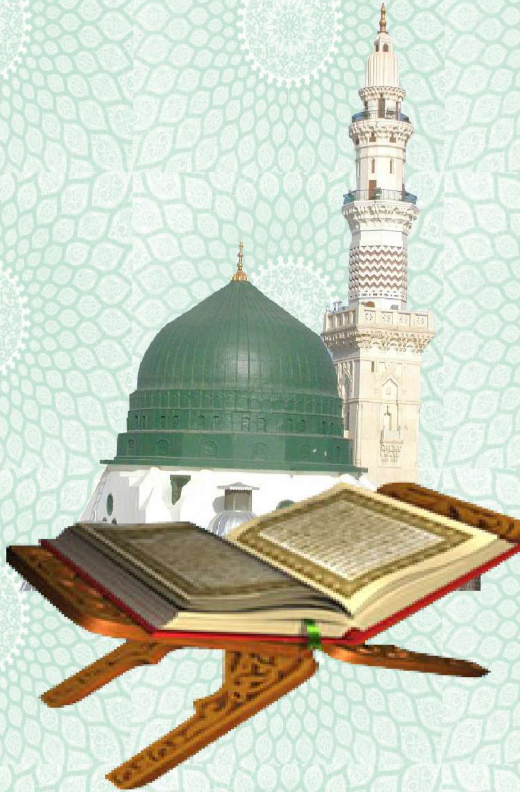
બુન્યાદી ઈસ્લામી માન્યતાઓ
(અકીદા)

કુર્આન શરીફ-હદીષ શરીફ અને વિજ્ઞાનની રોશનીમાં

: સંપાદક :

(હઝ. મવ.) ઈકબાલ મુહમ્મદ ટંકારવી (સા.)

(મવ.) અબ્દુર્રશીદ ઈબ્રાહીમ મનુબરી (સા.)

દારૂલ ઉલૂમ ઈસ્લામિય્યહ અરબિય્યહ માટલીવાલા

ઈદગાહ રોડ, ભરૂચ–૩૯૨ ૦૦૧

કિતાબનું નામ : **બુન્યાદી ઈસ્લામી માન્યતા (અકીદાઓ)**

કુરઆન શરીફ–હદીષ શરીફ અને વિજ્ઞાનની રોશનીમાં

સંપાદક : **(હઝ. મવ.) ઈકબાલ મુહમ્મદ ટંકારવી (સા.)**
(મવ.) અબ્દુર્રશીદ ઈબ્રાહીમ મનુબરી (સા.)

ટાઈપ સેટીંગ : **ઐયુબભાઈ ભાડભુતવાલા**

પ્રકાશન વર્ષ : ઈ.સ. ૨૦૧૩, હિ.સ. ૧૪૩૪

પ્રત : ૧૦૦૦

મૂલ્ય : ૧૦૦

: કિતાબ મેળવવાનું સ્થળ :

દારૂલ ઉલૂમ ઈસ્લામિય્યહ અરબિય્યહ માટલીવાલા

ઈદગાહ રોડ, ડી.એસ.પી. ઓફિસ સામે,

ભરૂચ–૩૯૨૦૦૧ (ગુજરાત–ઈન્ડીયા)

ફોન : ૦૨૬૪૨–૨૨૩૮૬૪, ૨૨૩૫૦૫

અનુક્રમણિકા

સંપાદકીય

પાછલા થોડા દિવસો પહેલા વલ્લભભાઈ વિદ્યાનગર-આણંદથી અમૂક વિદ્યાર્થીઓ ઈસ્લામી દઅ્વત વિશે ચર્ચા કરવા આવ્યા હતા. તેઓ ગેરમુસ્લિમ ભાઈઓ તરફથી ઈસ્લામ વિશે અમૂક સવાલો લખીને લાવ્યા હતા. તેમાં ત્રણ સવાલોનો સબંધ ઈસ્લામી અકીદાઓ (માન્યતાઓ) બાબતે હતો : (૧) કુર્આન શરીફ અલ્લાહપાકનું કલામ છે એ કેવી રીતે સાબિત કરી શકો છો ? (૨) મૃત્યુ પછીના જીવનને કઈ રીતે સાબિત કરી શકો છો ? (૩) જ્યારે બધા જ ધર્મો સારા કામો કરવાનું શિખવાડે છે, તો શા માટે ફક્ત ઈસ્લામને જ અનુસરવુ જોઈએ ?

તે દિવસોમાં ઈસ્લામી માન્યતાઓ વિશે બુક લખી રહ્યો હતો, પરંતુ તેમાં ફક્ત કુર્આન શરીફ અને હદીષ શરીફ પ્રમાણે જ વર્ણનો લખ્યા હતા. જ્યારે આ ત્રણ પ્રશ્નો વાંચ્યા, તો પછી તેના જવાબો માટે પણ વિચાર્યુ અને સમજમાં આવ્યું કે ઈસ્લામી અકીદાઓ જ નહીં, બલ્કે ઈસ્લામની સંપૂર્ણ તઅલીમ ઉપર જે આક્ષેપો અથવા પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થઈ રહ્યા છે, તેનું મુખ્ય કારણ આધુનિક શિક્ષણનિતિ તથા અભ્યાસક્રમ છે. જેમાં વિદ્યાર્થીઓને ભૌતિકવિજ્ઞાન, ભૂગોળ અને સમાજશાસ્ત્રનું જ જ્ઞાન આપવામાં આવે છે. અને વર્તમાન શિક્ષણ -નિતિનો પાયો જ ધર્મ વિરૂદ્ધ બલ્કે અલ્લાહપાકના અસ્તિત્વ અને તેને સૃષ્ટિના સર્જક તરીકે સ્વિકારવાને બદલે સમગ્ર સૃષ્ટિને ફક્ત પ્રાકૃતિક નિયમો જેમકે **ન્યુટને દર્શાવેલ ગુરૂત્વાકર્ષણબળ, ડાર્વિનની**

ઉત્ક્રાંતિવાદની થિયરી, ડાલ્ટનના પ્રદાર્થવિજ્ઞાન (પરમાણુ), નિલ બોહર (Bohr)ના ઈલેક્ટ્રોન, પ્રોટોન અને ન્યુટ્રોન તથા આઈનસ્ટાઈનના સાપેક્ષવાદના આધારે ચાલતી સમજવામાં આવે છે. આ પ્રમાણેની વિચારધારાઓ ધર્મમાં વિવિધ પ્રકારની શંકા-કુશંકાઓ ઉત્પન્ન કરે છે. અને સાથે ભૌતિકવાદની ધર્મથી વિમુખ કરનારી બીજી નવી વસ્તુઓ, મનેચ્છાઓને ભડકાવનારી અશ્લિલ ફિલ્મો, ઈન્ટરનેટના વિવિધ પ્રોગ્રામો વગેરે બળતામાં તેલ બલ્કે પેટ્રોલ હોમવાનું કામ કરે છે. એમાં ચાર્લ્સ ડાર્વિનની ઉત્ક્રાંતિવાદની વિચારધારાએ સૌથી વધુ ધર્મને નુકસાન પહોંચાડવાનું કામ કર્યું છે.

વર્તમાન અભ્યાસક્રમમાં હજુ પણ ઉત્ક્રાંતિવાદની માન્યતાને સૌથી પ્રબળ માન્યતા માનવામાં આવી છે. પરંતુ અનુભવો એમ કહે છે કે, આ દૃષ્ટિકોણને સ્વીકૃતિ એટલા માટે નથી મળી કે, વૈજ્ઞાનિક ધોરણે તે સિદ્ધ થઈ ચૂક્યો છે. બલ્કે એટલા માટે મળી છે કે, આધુનિક શિક્ષિત વર્ગ જીવનની વ્યાખ્યા ખુદાપાક વગર કરવા માંગે છે. આધુનિક વર્ગને એવું લાગે છે કે, ઉત્ક્રાંતિવાદ સ્વરૂપે તેમને એક વ્યવહારૂ દૃષ્ટિકોણ મળી ગયો છે. તેના સિવાય કોઈ પણ વાસ્તવિક વૈજ્ઞાનિક આધાર ઉત્ક્રાંતિવાદના પક્ષે મૌજૂદ નથી.

એટલા જ માટે મેં પ્રસ્તાવનામાં ચાર્લ્સ ડાર્વિનના દૃષ્ટિકોણ વિશે થોડું વિગતવાર લખ્યુ છે. જેથી શિક્ષિત વર્ગ આ વિચારધારાનું વૈજ્ઞાનિક પરિક્ષણ કરી તેની સત્ય હકીકતથી માહિતગાર થાય અને પોતાની નેચરવાદી માન્યતાઓની હકીકત સમજે, તથા કુર્આન શરીફ અને વિજ્ઞાન વચ્ચે દલીલોની સમાનતા અને મળતાપણુ પણ દર્શાવ્યું છે. પરંતુ વિજ્ઞાનમાં આ દલીલોનું ફક્ત વિદ્યા અને જ્ઞાન સ્વરૂપે વર્ણન છે, જ્યારે કુર્આન શરીફમાં બોધ સ્વરૂપે છે.

સાથે આ માન્યતાઓના ધાર્મિક તથા ઐતિહાસિક ઘટનાક્રમથી પણ માહિતગાર થવુ જરૂરી છે. જેનાથી આ પ્રકારની માન્યતાઓ પાછળ યહુદીઓની ખ્રિસ્તી ધર્મ અને ચર્ચ સાથેની નફરત તથા દ્વેષની

ભાવનાઓના કારણો પણ જાણી શકાય છે. **આ વિષયે નીચેનો લેખ ઘણો જ માહિતીસભર અને ચોંકાવનારો છે.**

કેનેડામાં રહેતા હેન્રી મેકોવ નામના લેખકે ‘‘ઈલ્યુમિનેટી’’ નામના પુસ્તકમાં દેશોની સરકારો, મલ્ટીનેશનલ કંપનીઓ અને યુનો જેવી સંસ્થાઓના માધ્યમથી દુનિયાભરની પ્રજાને ગુલામ બનાવનારા અને તેમનું શોષણ કરનારા બેન્કરોના જુથની વાત કરી છે. આ બેન્કરો બધા યહૂદી છે. સ્વિટ્ઝર્લેન્ડ, બેંક ઓફ ઈંગ્લેન્ડ અને ફેડરલ રિઝર્વ પણ તેમના અંકુશ હેઠળ છે. વર્લ્ડ બેન્ક અને ઈન્ટરનેશનલ મોનિટરી ફંડની નીતિઓ પણ તેમના આદેશ મુજબ ઘડાય છે. યુનો, યુનિસેફ અને યુનેસ્કો જેવી સંસ્થાઓ પણ તેમના નિર્દેશો મુજબ ચાલે છે. દવાઓ બનાવતી, ખનિજ તેલનો ધંધો કરતી અને શસ્ત્રો બનાવતી મોટાભાગની કંપનીઓ પણ આ જૂથના કબ્જામાં છે. દુનિયાના દેશોની આર્થિક નીતિઓ પણ તેઓ નક્કી કરે છે. અમેરિકાના પ્રમુખ અને બ્રિટનના વડાપ્રધાન પણ તેમના ઈશારા ઉપર નાચે છે. અમેરિકાના જે પ્રમુખ તેમની નીતિઓ મુજબ કામ ન કરે, તેમની હત્યા કરી નાખવામાં આવે છે. આશરે એક ડઝન બેન્કરોનું બનેલું ‘ઈલ્યુમિનેટી’ નામનું જૂથ રિમોટ કન્ટ્રોલથી દુનિયા ઉપર રાજ કરે છે.

વિશ્વની પ્રજાને પોતાની ગુલામ બનાવીને તેમનું આર્થિક શોષણ કરવું એ ‘‘ઈલ્યુમિનેટી’’નું મુખ્ય ધ્યેય છે. આ માટે તેઓ દુનિયાના દેશોની સરકારોને પોતાની ગુલામ બનાવે છે. આપણી ભારત સરકારની વાત કરીએ તો તે પણ સ્વતંત્ર નથી. આપણી આર્થિક નીતિઓ ભલે રિઝર્વ બેંક નક્કી કરતી હોય, પણ રિઝર્વ બેંક વિશ્વ બેંકના ઓર્ડર મુજબ જ કામ કરે છે. આપણી શિક્ષણ નીતિ ભલે કેન્દ્ર સરકારનું માનવ સંશાધન મંત્રાલય નક્કી કરતું હોય, પણ આ મંત્રાલય યુનેસ્કોના આદેશ મુજબ જ કામ કરે છે. ભારતની સ્કૂલોમાં સેક્સનું શિક્ષણ આપવાનો જે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો, તે યુનેસ્કોની એક યોજનાના ભાગરૂપે જ લેવામાં આવ્યો હતો. ભારતના તમામ બાળકો

શાળાઓમાં જે પાઠ્ય પુસ્તકો ભણે છે, તે યુનેસ્કોના આદેશ મુજબ જ તૈયાર કરવામાં આવે છે. આપણા દેશનો વેપાર વર્લ્ડ ટ્રેડ ઓર્ગેનાઈઝેશનના કાયદાઓ મુજબ જ ચલાવવામાં આવે છે. આ મુજબ જ આપણે આપણા કાયદાઓમાં ફેરફાર કરવા પડે છે. કેન્દ્ર સરકારનું આરોગ્ય ખાતુ વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશનના આદેશ મુજબ કામ કરે છે. વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન એમ કહે કે, સ્વાઈનફ્લૂ મહામારી છે, એટલે આપણે ફરજીયાત તે સ્વીકારી લેવું પડે છે. અને તે મુજબ દેશના નાગરિકોને દવાઓ અથવા રસીઓ આપવી પડે છે.

યહૂદી બેન્કરોના એક જૂથ દ્વારા જ આપણા ધર્મોને ખતમ કરવાની ચાલ ચાલવામાં આવે છે. આપણા શિક્ષણમાં વિદેશીઓના દોરીસંચાર હેઠળ એવા પાઠો ઘુસાડવામાં આવ્યા છે, જેથી બાળકોની ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા ઉઠી જાય અને તેઓ ધર્મગુરૂઓને ધિક્કારતા થઈ જાય. આ શિક્ષણ લેનારી નવી પેઢી નાસ્તિક બની રહી છે.

“ઈલ્યુમિનેટી” જૂથ આશરે છેલ્લા ૨૦૦૦ વર્ષથી અસ્તિત્વમાં છે. ઈસુ ખ્રિસ્તને વધ સ્તંભ ઉપર (ખ્રિસ્તી માન્યતા પ્રમાણે) ચડાવનારા યહૂદીઓ પણ આ જૂથના સભ્યો હતા. વચ્ચે ૧૬૦૦ વર્ષ સુધી આ જૂથના અસ્તિત્વ બાબતમાં શંકા સેવાઈ રહી હતી. ૪૦૦ વર્ષ અગાઉ આ જૂથ ફરીથી સક્રિય બન્યું હતું. **ખ્રિસ્તી ધર્મગુરૂઓની માન્યતા સામે બળવો પોકારનાર ગેલિલિયો પણ આ જૂથનો સભ્ય હતો. ગેલિલિયો અને કોપરનિક્સે દુનિયાના કેન્દ્રમાં પૃથ્વી હોવાની માન્યતાને ખોટી જણાવી રોમન કેથોલિક ચર્ચની સત્તા સામે પડકાર ફેંક્યો હતો. ચાર્લ્સ ડાર્વિન પણ “ઈલ્યુમિનેટી”નો સભ્ય હતો. તેણે ઉત્ક્રાંતિનો સિદ્ધાંત આપીને ખ્રિસ્તી ધર્મની ઈશ્વર કર્તુત્વની થિયરીના પાયા હચમચાવી નાંખ્યા હતા. આ પ્રહારમાંથી ખ્રિસ્તી ચર્ચને હજી કળ વળી નથી. પ્રજા ઉપરની ધર્મગુરૂઓની પકડને ખતમ કરવામાં આ જૂથનો મોટો ફાળો છે.**

કોઈ પણ પ્રજા ઉપર તેના દેશની સરકારની અને ધર્મની પકડ

ખતમ થઈ જાય, એટલે તે મૂળ વગરનો બની જાય છે. "ઈલ્યુમિનેટી" જૂથ જગતમાં એવી પરિસ્થિતિ પેદા કરવા માંગે છે, જેમાં રાષ્ટ્રના અને ધર્મના સીમાડાઓ તૂટી જાય અથવા ઢીલા પડી જાય. રાષ્ટ્ર અને ધર્મ પછી આ જૂથનું નિશાન કૌમ છે. પ્રજાજનો ઉપર કૌમની અસર વ્યાપક હોય ત્યાં સુધી તેઓ બજારના પરિબળોની અસરમાં આવતા નથી. અને તેમનું આર્થિક શોષણ પણ કરી શકાતું નથી. 'ઈલ્યુમિનેટી' સંસ્થાના હાથમાં દુનિયાના મુખ્ય પ્રચાર માધ્યમો છે. એપી અને રોઈટર જેવી સમાચાર સંસ્થા તેમના અંકુશમાં છે. ટીવીની મુખ્ય ચેનલો અને દુનિયાના મુખ્ય અખબારો પણ તેમના કાબૂમાં છે. આ પ્રચાર માધ્યમોનો ઉપયોગ તેઓ કૌમો વચ્ચે વૈમનસ્ય ફેલાવવા માટે અને કૌમને બદનામ કરવા માટે કરે છે. આ જૂથનો પ્રભાવ શિક્ષણની સંસ્થાઓ પર પણ છે. આ સંસ્થાઓમાં બાળપણથી એવું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે કે, કૌમ અને જ્ઞાતિ સંસ્થાઓ ખરાબ છે.

કોઈ વ્યક્તિ તેના રાષ્ટ્રના, કૌમના અને ધર્મના અંકુશમાંથી નીકળી જાય તે પછી પણ તેના પરિવારનો તેના ઉપર અંકુશ રહે છે. માણસ જ્યાં સુધી પરિવારનું પીઠબળ ધરાવતો હોય, ત્યાં સુધી તેનું આર્થિક શોષણ કરવું મુશ્કેલ બની જાય છે. "ઈલ્યુમિનેટી" જૂથનું ટાર્ગેટ ફેમિલી સિસ્ટમ પણ છે. દુનિયાના દેશોમાં છૂટાછેડાને પ્રોત્સાહન આપતા જે કાયદાઓ બનાવવામાં આવ્યા છે, તે આ જૂથના આડકતરા પ્રભાવ હેઠળ જ બનાવવામાં આવ્યા છે.

(ગુજરાત સમાચાર : શનિવાર, ૧૪ ઓગષ્ટ ૨૦૧૦)

મીનીસોટાની એક કોલેજ (Gustarus Adolphus College)માં ઓક્ટોબર ૧૯૮૯ના એક સેમીનાર થયો. તેનો વિષય હતો વિજ્ઞાનનો અંત (The End of Science). આ સેમીનારના આયોજકોએ તે પરિચયપત્રમાં લખ્યું હતું કે, જ્યારે આપણે આજની દુનિયાનું વાંચન કરીએ છીએ, તો ફલિત થાય છે કે, આપણે વિજ્ઞાનના અંતિમયુગમાં પ્રવેશી ચૂક્યા છે.

આ નવી વિચારધારાનો પ્રારંભ ૧૯૬૦માં અમેરીકાથી થયો, જ્યારે Daniel Bellનું પુસ્તક દષ્ટિકોણ અને વિચારધારાનો અંત (End of Ideology) પ્રગટ થયું. ત્યાર બાદ ૧૯૮૯માં 'Francis Fukuyama'ના ઈતિહાસનો અંત 'The End of History' નામી પુસ્તકે આ વિષયને પુનઃ જીવંત કર્યો. આજકાલ અમેરીકામાં ઘણા પુસ્તકો પ્રગટ થઈ રહ્યા છે. જેનો વિષય અને શિર્ષકો વિજ્ઞાન, કોમ્યુનિઝમ, વેસ્ટનિઝમ, નેશનાલિઝમ અને આયડીયલોજીનો અંત વગેરે છે.

આધુનિક વિજ્ઞાનની પ્રગતિ પછી માનવીએ એમ સમજી લીધું લીધું કે તેણે જગતની રચના અને નિર્માણનો છેલ્લો જાદુઈ નુસ્ખો પામી લીધો છે. હવે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીથી તે વૈભવશાળી, શાંતિમય, રળિયામણું, આનંદિત જીવન વિતાવશે, જેનું સ્વપ્ન માનવી હઝારો વર્ષથી જોઈ રહ્યો હતો. પરંતુ વિજ્ઞાનના અમલી અને કાર્યરિત વપરાશ પછી તેનું સ્વપ્ન છિન્નભિન્ન થઈ ગયું. વિજ્ઞાન ઘણી પ્રગતિ તો લાવ્યુ, પરંતુ સાથે તેણે ઘણા વિકટ પ્રશ્નો પણ ઉપસ્થિત કર્યા. તેણે યુદ્ધની ખુવારીનું પ્રમાણ વધારી દીધુ. પહેલુ અને બીજુ વિશ્વયુદ્ધ અને ત્યાર પછીના યુદ્ધો સંપૂર્ણપણે મોર્ડન ટેકનોલોજીનું જ પરિણામ હતું. ભૂતકાળના સઘળા નુકસાનોથી વધારે નુકસાન તેણે સર્જયું. તે સિવાય જીવનની પ્રત્યેક બાબતોમાં એવી ગુંચવડો અને વિકટ સમસ્યાઓ સર્જી, જેનું કોઈ સમાધાન જણાતુ નથી. આ કડવા અનુભવ પછી વિશ્વભરમાં ધર્મ તરફ પ્રયાણની નવી પ્રક્રિયાનો આરંભ થઈ ચૂક્યો છે. આ બાબતે માનવી સઘળા ધર્મોનું વૈજ્ઞાનિક અને ઐતિહાસિક વાંચન કરી ચૂક્યો છે. પરંતુ તેણે જોયું કે, બધા જ મોટા મોટા ધર્મો ઈતિહાસના માપદંડ ઉપર પૂરા ઉતરતા નથી. હવે ફક્ત ઈસ્લામ જ વૈજ્ઞાનિક અને ઐતિહાસિક રીતે મોર્ડન યુગથી તાલ મેળવી શકે છે.

વૈજ્ઞાનિક ભૌતિક સુખની અમુક તે બાબતો વિચારવી પડશે, જેને લઈ આ બધી જ સુખ અને આનંદમય સાધન સામગ્રીઓ છતાં

આજે માનવસમાજ આત્માની દષ્ટિએ જેટલો દુઃખી અને પરેશાન છે, કદાચ પાછલી સદીઓમાં નહીં હોય. એનું કારણ વૈજ્ઞાનિક પ્રગતિ નથી, પરંતુ તેની લગામ જે લોકો (યુરોપ અને અમેરીકા)ના હાથમાં છે, તેમણે તેમાં પોતાની સ્વચ્છંદતા અને મનેચ્છાવાદી સંસ્કૃતિની વિજ્ઞાન સાથે ભેળસેળ કરી નાંખી છે. જેમાં અલ્લાહ તઆલાની યાદ, સ્મરણ, ઉપાસના (બંદગી) અને તેની સાથે પોતાનો આત્મિય સબંધ કમજોર થઈ ગયો. એક ફ્રાન્સીસી વૈજ્ઞાનિકના શબ્દોમાં માનવીએ વિજ્ઞાનિક પ્રગતિ કરી, પરંતુ પોતાના સર્જક અને માલિક એક અલ્લાહપાકને તે ભૂલી ગયો. જેના કારણે તે આત્મિય રીતે અશાંતિમાં જીવી રહ્યો છે. કુર્આન શરીફની પહેલી વહીના એક જ શબ્દમાં આ હકીકત તરફ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે, પઢો-ભણો, પોતાના પાલનહારના નામથી, જેણે જન્મ આપ્યો. એટલે કે પાલનહારના નામના સ્મરણ અને યાદી સાથે જો જ્ઞાન મેળવશો, તો તે ફળદાયક નિવડશે. અને જો તેને ભૂલીને જ્ઞાન મેળવશો, તો તેના માઠા પરિણામ ભોગવવા પડશે. જે આજે આપણે ભોગવી રહ્યા છીએ. માટે વિજ્ઞાનથી આપણે એ અભિલાષા રાખીએ કે, તે જો પોતાના સર્જક અને માલિકના સ્મરણ અને યાદ સાથે હશે, તો માનવસમાજમાં જે અશાંતિ સર્જાયેલી છે, તેનો અંત આવશે.

આભાર :

આ ખુશીના મોકા પર હું **અઝીઝમ મવ. રશીદ અહમદ મનુબરી સાહબ**નો ઘણા અંતઃકરણથી આભાર માનુ છું કે, એમણે કિતાબના સંપાદનમાં અનથક કોશિષ અને મહેનત કરી એક એક અકીદા માટે આપે ખૂબ ખૂબ જફાકશી કરી. સાથે કિતાબના મહત્વ અને બોજદાયક કામ પ્રૂફ રીડીંગમાં હંમેશની જેમ પરિશ્રમ કરવા બદલ પણ આપનો અંતઃકરણથી આભાર વ્યક્ત કરૂં છું. અલ્લાહપાક એમની તથા મુજ ગુનેહગારની તેના દીનને લગતી કોશિષોને કબૂલ ફરમાવી એમના ઈલ્મો અમલમાં ખૂબ ખૂબ બરકતો અતા ફરમાવે, આમીન.

પ્રસ્તાવના

❋ ધર્મ અને વિજ્ઞાન ❋

વિજ્ઞાન અને ખ્રિસ્તી ધર્મ દરમ્યાન વૈમનસ્ય અને લડાઈ ખાસ કરીને અઢારમી અને ઓગણીસમી સદીમાં છેલ્લે તબક્કે પહોંચી. આ તે યુગ છે, જેમાં મોર્ડન સાયન્સની નવી નવી શોધખોળાથી લોકો એમ સમજવા લાગ્યા કે, હવે ખુદા તઆલાને માનવાની કોઈ જરૂર નથી. પહેલાં ખુદા તઆલાને માનવાનું કારણ એ હતું કે, તેને માનવા સિવાય સૃષ્ટિનું કોઈ સ્પષ્ટીકરણ થતુ ન હતું. મોર્ડન સાયન્સે પ્રારંભમાં દાવો કર્યો કે, વિજ્ઞાને સૃષ્ટિનું સ્પષ્ટીકરણ શોધી લીધું છે. અને તેના માટે કોઈ ખુદાઈ શક્તિ માનવું જરૂરી નથી. જ્યારે આ દાવો કરવામાં આવ્યો ત્યારે પણ તે કમઝોર હતો. અને ત્યાર બાદ તો વૈજ્ઞાનિકોએ પ્રત્યક્ષ અને અપ્રત્યક્ષ રીતે આ વાતનો સ્વિકાર કર્યો કે, તેમની પાસે ઉપરોક્ત દાવા માટે સંતોષકારક દલીલો નથી.

મોર્ડન વિજ્ઞાને અમુક પ્રયોગો કરી વસ્તુઓની વાસ્તવિક્તા અને તેના વિશ્લેષણ પછી તેના કારણો જાણ્યા. ન્યુટનને અનુભવ થયો કે, તારાઓ અને ગ્રહો અમુક ચોક્કસ અટલ નિયમોથી જકડાઈને ભ્રમણ કરે છે. ડાર્વિને સર્વેક્ષણ કર્યું કે, માનવી કોઈ અલગ પ્રાણી નથી, બલ્કે કીડા-મકોડાથી પ્રગતિ કરીને ભૌતિક નિયમોનુસાર એક જમાનામાં તે આ મોડલ સુધી પહોંચ્યો. આ પ્રકારના પ્રયોગો અને રિસર્ચ પછી વૈજ્ઞાનિકોએ તારણ કાઢ્યું કે, ધરતીથી લઈ આકાશ સુધીની બધી જ

વસ્તુઓ સામાન્ય નિયમ અનુસાર પોતાના કામમાં લાગેલી છે. જેને પ્રાકૃતિક નિયમો (Law of Nature)નું નામ આપવામાં આવ્યું. વૈજ્ઞાનિકોએ દાવો કર્યો કે, હમો પણ સૃષ્ટિ બનાવી શકીએ છીએ. હૈકલે (Haekel) દાવો કર્યો કે, પાણી અને રસાયણના મિશ્રણથી તે ''માનવી''ની રચના કરી શકે છે.

દૂરબીનના અસ્તિત્વ અને ગણિત વિદ્યાની પ્રગતિ પહેલાં સૂર્યના ઉગવા અને આથમવા વિશે માણસ અજ્ઞાન હતો. માટે ખુદાઈ તાકત માની હતી, હવે ખગોળશાસ્ત્રના બહોળા પ્રયોગોથી સાબિત થઈ ગયું કે, આકર્ષણ શક્તિની અદ્‌ભૂત વ્યવસ્થા દ્વારા સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા અને ગ્રહો ભ્રમણ કરી રહ્યા છે.

ઉપરોક્ત દાવાઓ એવા છે, જેમકે કોઈ રેલ્વે એન્જીનના પૈંડાનું ફરવું અને પાટા ઉપર દોડવાનું જોઈ એમ સમજે કે, બધી મશીનરીના હલનચલનને લઈ પૈંડા ફરી રહ્યા છે, તો શું આ વાત સાચી માની લઈશું કે, એન્જીન પોતાની બધી મશીનરી અને પાર્ટ સાથે ડ્રાયવર અને એન્જીનીયરની મદદ વિના જ હલનચલન કરી રહ્યું છે. આ જ પ્રમાણે વેજ્ઞાનિકોએ અમુક કારણો અને નિયમો જાણવાથી વસ્તુઓની વાસ્તવિક્તાથી સંપૂર્ણ માહિતગાર થયા વિના પોકળ દાવાઓ કર્યા છે. એક યુરોપિયન વિદ્વાનના કથનુસાર પ્રકૃતિ એ સૃષ્ટિનું સ્પષ્ટી-કરણ નથી, બલ્કે તેને પોતાને માટે એક સ્પષ્ટીકરણની જરૂર છે. "Nature does not explain, She is herself in need of an explanation." પ્રકૃતિના નિયમો તો સૃષ્ટિના બનાવો છે, તેનું સ્પષ્ટીકરણ અને સર્જક નથી. "Nature is a fact, not an explanation."

મરઘીનું બચ્ચુ મજબૂત ઈંડાને તોડી એકવીસ દિવસ પછી બહાર આવે છે. વિજ્ઞાને દૂરબીનથી જોઈ તેનું કારણ દર્શાવ્યું કે, તે વખતે ઈંડાની અંદર બચ્ચાની ચોંચ પાસે નાનુ મજબૂત શીંગડા જેવો આકાર નીકળી આવે છે. અને તેની મદદથી ઈંડુ તોડી બહાર આવે છે. પરંતુ

આટલી વાત સમગ્ર પ્રકરણનો અંત નથી લાવતી. હવે સવાલ એ ઉપસ્થિત થાય છે કે, તે ક્યા કારણો છે, જેને લઈ બચ્ચાની ચોંચ ઉપર શીંગડુ પ્રગટ થાય છે ? પહેલાં સવાલ એ હતો કે, ઈંડાનું છાણુ કેવી રીતે ફાટે છે ? હવે સવાલ એ ઉપસ્થિત થયો કે, શીંગડુ કેવી રીતે બને છે ?

એક અમેરિકી જીવશાસ્ત્રી **"Cecil Boyce Humann"**ના શબ્દોમાં ખોરાકના હજમ-પચન તથા શરીરનું એક અંગ બનવાની હેરતભરી પ્રક્રિયાને પહેલાં અલ્લાહપાકનું કાર્ય ગણવામાં આવતું હતું. હવે આધુનિક વિજ્ઞાને તેને રસાયણિક પ્રતિક્રિયાનું પરિણામ કહ્યું છે. પરંતુ શું તેનાથી અલ્લાહપાકના અસ્તિત્વની બાદબાકી થઈ ગઈ છે ? અલ્લાહપાક છે કે નહીં, એનું માપદંડ ફક્ત શું જીવશાસ્ત્રમાં ઘટતી ઘટનાઓ ઉપર આધાર રાખે છે ? શું આ એક માત્ર દંડ છે ? આખરે એ કઈ શક્તિ છે, જેણે રસાયણિક તત્વોને મજબૂર કર્યો કે તે આવી હિતકારી પ્રતિક્રિયા દર્શાવે ? ખોરાક માનવીના શરીરમાં દાખલ થયા પછી એક વિચિત્ર સ્વયંસંચાલિત વ્યવસ્થા હેઠળ જેમ વિવિધ તબક્કાઓમાંથી પસાર થાય છે, તેને જોયા પછી આ વાત ચર્ચાથી તદ્દન બહાર થઈ જાય છે કે, આ હેરતભરી વ્યવસ્થા માત્ર અકસ્માતે સર્જાઈ હોય. વાસ્તવિક્તા તો એ છે કે, આ નિરીક્ષણ પછી તો ઓર વધારે જરૂરી થઈ ગયું છે કે, આપણે એ માની લઈએ કે અલ્લાહપાક પોતાના તે મહાન નિયમો દ્વારા કાર્ય કરે છે, જેના હેઠળ તેણે આ જીવનને અસ્તિત્વ અર્પણ કર્યું છે.

(The evidence of God in an expanding Universe, P.221)

આ (દાખલા)થી આપણે આધુનિક શોધોની હકીકત સમજી શકીએ છીએ. એ ખરી વાત છે કે, વિજ્ઞાને સૃષ્ટિ વિશે માનવીના નિરીક્ષણને બેહદ વિસ્તારી નાંખ્યું છે. તેણે દર્શાવી આપ્યું છે કે, તે ક્યા પ્રાકૃતિક નિયમો છે, જેમાં આ સૃષ્ટિ બંધાયેલી છે. અને જેના મુજબ તે ગતિમાન છે. દા.ત. પહેલાં માણસને માત્ર એટલી જાણ

હતી કે, વર્ષા વરસે છે, પરંતુ હવે સમુદ્રની વરાળ ચઢવાથી લઈ વર્ષાના ટીપાંઓ વરસવા સુધીની આખી પ્રક્રિયા માણસને ખબર પડી ગઈ છે. જેના મુજબ વર્ષાની ઘટના આકાર પામે છે. પરંતુ આ બધી શોધો માત્ર ઘટનાના ચિત્રો છે. તે ઘટનાની સમજૂતી નથી. વિજ્ઞાન એ નથી દર્શાવતું કે પ્રકૃતિના નિયમો, નિયમો કેવી રીતે બની ગયા. તે કેવી રીતે આટલી ઉપયોગી સ્થિતિમાં નિરંતર આકાશ તથા ભૂમિમાં કાર્યરત્ છે. અને એટલી ચોકસાઈથી કાર્યરત્ છે કે, તેના આધારે વિજ્ઞાનમાં નિયમો ઘડવામાં આવે છે. વાસ્તવિકતા એ છે કે, તે કુદરત જેને જાણવાના કારણે માણસ એવો દાવો કરવા લાગ્યો કે, તેણે સૃષ્ટિની સમજૂતી મેળવી લીધી છે. તે માત્ર એક ભ્રમ છે. આ વચલી કડીને અંતિમ કડી ઠરાવવા સમાન છે. અહીં આપણે ફરી ઉપરોક્ત વિદ્વાનના શબ્દો દોહરાવીશું : **"Nature does not explain, she herself is need of an explanation."** અર્થાત્ કુદરત સૃષ્ટિની સમજૂતી નથી આપતી. તે સ્વયં પોતાના માટે એક સમજૂતીની માંગણી કરી રહી છે.

દરિયા (સમુદ્ર)માં આવનાર ભરતીના કારણમાં વૈજ્ઞાનિકો ચાંદનું આકર્ષણ **(Gravity pull of the Moon)** અને દરીયા તથા કિનારાના સૂકા ભાગની ભૌગોલિક રચના **(Geographical Configuration)**ને માને છે. ધર્મ તેને રદ નથી કરતો, પરંતુ સવાલ એ છે કે, આકર્ષણ, ગુરૂત્વાકર્ષણ, ભૌગોલિક કારણો વગેરે પણ શું છે ? અને તે આ પરિણામો કેવી રીતે સર્જી શકે છે ? તેના શું કારણો છે ? છેવટે તો તે પણ સૃષ્ટિ જ છે. અને સર્જકની જરૂરત નકારી નથી શકતા, બલ્કે તેનું આટલુ વ્યવસ્થિત રીતે પરિણામ સર્જવું જ સર્જકની દલીલ છે.

ખગોળશાસ્ત્રનો અભ્યાસ દર્શાવે છે કે, વિશ્વના તમામ સમુદ્રોના તટે રેતીના જેટલા કણો હશે, કદાચ એટલી જ માત્રામાં આકાશમાં તારાઓની સંખ્યા હશે. અમુક તારાઓ પૃથ્વીથી થોડાક મોટા છે,

પરંતુ ઘણાખરા તારાઓ એટલા વિશાળ છે કે, તેની અંદર લાખો પૃથ્વીઓ સમાય શકે છે. અને કેટલાક તારાઓ તો એટલા મહાકાય છે કે, તેમાં કરોડો પૃથ્વીઓ મૂકી શકાય એમ છે. આ સૃષ્ટિ એટલી વિશાળ છે કે, એક અત્યંત આધુનિક અવકાશયાન જેની ઝડપ પ્રકાશની ઝડપ (એક લાખ છ્યાસી હજાર માઈલ પ્રતિ સેકંડ) જેવી હોય, તે સૃષ્ટિની આસપાસ એક ચક્કર મારે, તો આ અવકાશયાનને તેની પ્રદક્ષિણા પૂરી કરવામાં દસ બિલિયન વર્ષ લાગશે. પછી આટલી વિશાળતા હોવા છતાં આ સૃષ્ટિ સ્થિર નથી, બલ્કે તે પ્રત્યેક ક્ષણે ચારેકોર ફેલાઈ રહી છે. આ વિસ્તરણની રફતાર એટલી ઝડપી છે કે, એડિંગ્ટન [સર આર્થર એડિંગ્ટન (૧૮૮૨-૧૯૪૪) વિખ્યાત બ્રિટીશ ભૌતિક તથા ભૂગોળશાસ્ત્રી]ના અંદાજ મુજબ પ્રત્યેક ૧૩૦ કરોડ વર્ષ પછી સૃષ્ટિના તમામ અંતરો બમણા થઈ જાય છે. આવી રીતે આપણા તે કાલ્પનિક અવકાશયાન પણ સૃષ્ટિની પ્રદક્ષિણા ક્યારેય પૂરી નહીં કરી શકશે. ભલેને તે પ્રકાશની ઝડપથી ઉડે તે છતાં પણ તે વિસ્તરતી જતી સૃષ્ટિના રસ્તામાં જ રહેશે. સૃષ્ટિની આ વિશાળતાનો અંદાજો આઈન્સટાઈનના સાપેક્ષવાદના આધારે બાંધવામાં આવ્યો છે. આ તો માત્ર એક ગણિતજ્ઞનો કયાસ છે. સાચું પૂછો તો મનુષ્ય હજુ સુધી સૃષ્ટિની વાસ્તવિક વિશાળતાનો પણ ભાગ મેળવી શક્યો નથી.

માનવી પોતાના શરીરની રચના અને માથાથી પગ સુધીના બધા અવયવોની કાર્યપધ્ધતિ ઉપર વિચાર કરશે, તો એને અલ્લાહ તઆલાની કુદરતની આશ્ચર્યજનક નિશાનીઓ માલૂમ પડશે. સાથે પોતાની લાચારી અને મોહતાજીનો પણ એહસાસ થશે.

અત્રે હમો **રીડર ડાયજેસ્ટના હવાલાથી** માનવીના આંતરિક શરીર તથા પૃથ્વી અને સૂર્યમંડળની રચના વિશે થોડીક માહિતી આપીએ છીએ. જેથી અલ્લાહ તઆલાની રહમતો અને નેઅમતોનો ખ્યાલ કરી ઈન્સાન અલ્લાહ તઆલા તરફ લાગી જાય.

માણસના શરીરમાં અલ્લાહ તઆલાએ સંદેશાના આપ-લેની એક ઉત્તમ વ્યવસ્થા કરેલી છે, જેને (Nervous System) જ્ઞાનતંતુ કહેવામાં આવે છે. આ પ્રોગ્રામ હેઠળ દિવસ-રાતમાં કરોડો સંદેશાની આવન-જાવન થાય છે, જેમાં હૃદયના ધબકારાથી લઈ શરીરના દરેક નાના-મોટા અવયવને વિભિન્ન પ્રકારના આદેશો અપાય છે.

આ વ્યવસ્થાનું કેન્દ્ર માણસનું મગજ છે. જેમાં લગભગ એક હજાર મીલીયન (Nerve Cells) જ્ઞાનકોષો છે, દરેક કોષોમાંથી ઘણાં જ બારીક તાર નીકળી પૂરા શરીરમાં ફેલાયેલા છે. જેને જ્ઞાનતંતુ કહે છે. આ બારીક તંતુ ઉપર ખબર લાવવા-લઈ જવાની એક વ્યવસ્થા છે. જે લગભગ એક કલાકના ૭૦ માઈલની ઝડપે દોડતી રહે છે. આ મજ્જાતંતુ (સ્નાયુઓ) વડે આપણે ચાખીએ, સાંભળીએ તથા જોઈએ (નિહાળ્યે) છીએ. આપણી જીભમાં ત્રણ હજાર સ્વાદની કણિકાઓ (Teste Buds) છે. જેમાંથી દરેક અલગ બારીક તાર વડે દિગામથી સંકળાયેલો છે. એના વડે જ આપણે દરેક પ્રકારના સ્વાદની મજા માણીએ છીએ. કાનમાં એક લાખ શ્રવણખાના છે. તે ખાનાઓ દ્વારા એક અત્યંત સૂક્ષ્મ કાર્ય વડે આપણા દિમાગ સુધી અવાજ જાય છે, અને દિમાગ સાંભળે છે. દરેક આંખમાં ૧૩૦ મિલિયન પ્રકાશ ગ્રહણ કક્ષાબિંદુઓ હોય છે, જે પહોંચાડે છે. આપણા શરીરની બધી જ ચામડીઓમાં ચેતનતંતુઓની એક જાળ પથરાયેલી છે. જ્યારે કોઈ ગરમ વસ્તુ ચામડી સમક્ષ લાવવામાં આવે છે, ત્યારે લગભગ ત્રીસ હજાર ગરમ ખાનાઓ તેને મેહસૂસ કરી તરત જ દિમાગને તેની ખબર આપે છે. એ જ પ્રમાણે ચામડીમાં બે લાખ પચાસ હજાર ખાનાઓ ઠંડી મેહસૂસ કરે છે, અને જ્યારે કોઈ ઠંડી વસ્તુ શરીર સાથે સ્પર્શ થાય છે, તો દિમાગ અઢી લાખ ખાનાઓની ખબરોથી ભરાઈ જાય છે. અને તરત જ દિમાગ તેને લઈ પૂરા શરીરને ધ્રુજારી આપે છે. શરીરની નસો ફેલાઈ જાય છે, તરત જ વધારાનું લોહી તે નસોમાં દોડીને આવી જાય છે. જેથી શરીરને વધારે ગરમી મળે. જો આપણે

અસહ્ય ગરમીથી પિડાતા હોઈએ તો ગરમીનું જાસૂસી તંત્ર તરત જ દિમાગને તેની ખબર આપે છે. અને ત્રણ મિલિયન પસીનાની ગ્રંથિઓ ઠંડો રસ પસીના મારફતે બહાર કાઢવાનું શરૂ કરી આપે છે.

આપણી પૃથ્વી પોતાની ધરી ઉપર એક કલાકના હજાર માઈલની ઝડપથી ચોવીસ કલાકમાં એક ચક્કર પુરો કરે છે. થોડીવાર માટે કલ્પના કરો કે જો તેની ઝડપ કલાકના બસો (૨૦૦) માઈલ થઈ જાય, તો આપણા દિવસ-રાત (હાલના ૨૪ કલાકથી વધીને) ૨૪૦ કલાકના એટલે કે દસ ઘણા લાંબા થઈ જાય, અને તેને લઈ ઉનાળ ામાં દરેક પ્રકારની શાકભાજી અને વનસ્પતિ સૂર્યની ૧૨૦ કલાકની લગાતાર ગરમીને લઈ બળીને ભસ્મ થઈ જાય. અને જે બચી જાય તે શિયાળાની કડકડતી ઠંડીના ૧૨૦ કલાકમાં હિમવર્ષાથી બળી જાય.

સૂર્ય પૃથ્વીથી નવ કરોડ ત્રીસ માઈલ દૂર છે. આ અંતર ઘણુ જ મહત્વનું છે. કારણ કે આ અંતર અડધુ થઈ જાય અને સૂર્ય પૃથ્વીથી નજીક થઈ જાય, તો પૃથ્વી ઉપર એટલી ગરમી વધી જાય કે તેનાથી પેપરો, કાગળો વગેરે બારીક વસ્તુઓ સળગવા માંડે. અને જો આ અંતર ડબલ થઈ સૂર્ય ૧૮ કરોડ ૬૦ લાખ માઈલ દૂર થઈ જાય, તો આપણા વાતાવરણમાં એટલી ઠંડી પ્રસરી ઉઠે કે જીવન જીવવું અસહ્ય થઈ જાય.

પૃથ્વી ૨૩ ડીગ્રીનો વ્યાસ બનાવી વાતાવરણમાં થોડી નમેલી-જુકેલી છે. આ નમાવ આપણને શિયાળો, ઉનાળો અને ચોમાસાની ઋતુઓ આપે છે. એના કારણે પૃથ્વીનો વધુ ભાગ આબાદ છે, અને ખેતીવાડી થાય છે. જો પૃથ્વી આ પ્રમાણે નમેલી ન હોત તો ઉત્તર અને દક્ષિણ ધ્રુવ ઉપર હંમેશા અંધારુ છવાયેલુ રહેત. મહાસાગરોની બાફ અને ધુમાડા ઉત્તર અને દક્ષિણ તરફ થઈ પૃથ્વી ઉપર ફકત બરફ બજાવત અથવા તો રેતીના રણ ઉત્પન્ન કરત. આ પ્રમાણે ઘણા વિકટ પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થઈ પૃથ્વી ઉપર આપણુ જીવન અશકય બનાવી આપત.

પૃથ્વીનું ઉપરી પડ ફકત ૧૦ ફૂટ મોટું હોય, તો વાતાવરણમાં ઓકસીજનનું પ્રમાણ શૂન્ય થઈ સજીવ વસ્તુઓના જીવનને અશકય બનાવી આપત. આ જ પ્રમાણે મહાસાગરો અમુક ફૂટ ઊંડા હોત, તો તે કાર્બન ડાયોક્સાઈડ અને ઓકસીજનને વાતાવરણમાંથી ખેંચી પોતાના અંદર લઈ લેતે, જેથી પૃથ્વીની ઉપર કોઈ ઝાડ-ફૂલ અને વનસ્પતિ સજીવ ન રહેત.

પૃથ્વી ઉપરના વાતાવરણમાં છ પ્રકારની ગેસો છે. જેમાં નાઈટ્રોજન લગભગ ૭૮ ટકા, ઓકસીજન ૨૧ ટકા અને બાકીની ગેસ ઘણા ઓછા પ્રમાણમાં છે. આ દરેકનું અલગ-અલગ અને વિભિન્ન પ્રકારે મળી રહેવુ આપણા અસ્તિત્વ માટે અત્યંત જરૂરી છે. કોઈ એક પણ ઓછી વત્તી થવાથી પૃથ્વીના બધા જ સજીવોના અસ્તિત્વ માટે ગંભીર ખતરા પેદા કરી શકે છે.

જે અલ્લાહ તઆલા આપણા શરીરથી લઈ બ્રહ્માંડની આટલી વિશાળ મંડળને આટલી ચોકસાઈ અને બારીકીથી વ્યવસ્થિત રીતે સંભાળી રહ્યા છે. જેમાં રજમાત્ર ફર્ક પડવાથી સજીવોનું જીવન અસ્વવ્યસ્ત થઈ શકે છે, તે કેટલા મહાન શકિતમાન હશે ! તેમનું દરેક કામ કેટલું હિકમત, ભેદ અને મર્મવાળુ હશે, તેને માનવી પોતાની મર્યાદિત બુધ્ધિથી સમજી શકતો નથી. છતાં અલ્લાહ તઆલાની આ વિશાળ વ્યવસ્થા ઉપર આંગળી ચીંધી પોતાની બુધ્ધિનું પ્રદર્શન કરી રહ્યો છે.

વિશાળ વિશ્વમાં જે આયોજન તથા સુવ્યવસ્થા જોવા મળે છે, તેવું જ આયોજન તથા સુવ્યવસ્થા સુક્ષ્મ વિશ્વમાં પણ જોવા મળે છે. આજ સુધીની માહિતી મુજબ અણુ સૌથી સુક્ષ્મતમ વિશ્વ ધરાવે છે. અણુ એટલો સુક્ષ્મ હોય છે કે, કોઈ પણ દર્શકયંત્રથી એ દેખાતો નથી. ભલેને આધુનિક સુક્ષ્મદર્શક યંત્રો કોઈ વસ્તુને હજારો-લાખો ગણો વધારીને દેખાડી શકતો હોય. જ્યાં સુધી માનવીની દૃષ્ટિ શક્તિનો સવાલ છે, ત્યાં સુધી અણુ તેના માટે અસ્તિત્વવિહિન છે. પરંતુ આટલા

સુક્ષ્મ કણમાં પણ આશ્ચર્યજનક રીતે (Bohr Theory મુજબ) આપણા સૌર મંડળની જેમ એક જબ્બર પરિક્રમણ વ્યવસ્થા અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

ડાલ્ટન નામના વૈજ્ઞાનિકે શોધી કાઢ્યું કે, દરેક પદાર્થ અત્યંત નાના-નાના અવિભાજિત કણોનો બનેલો છે. જેને પરમાણુ કહેવામાં આવે છે. અંગ્રેજીમાં તેને એટમ (તોડી ન શકાય એવો) કહે છે. આ પરમાણુ એટલો સુક્ષ્મ હોય છે કે, જો ભારતના દરેક નાગરિકનું કદ પરમાણુ સમાન માની લેવામાં આવે તો ભારતની આ અધધધ વસ્તીને માત્ર એક ટાંકળીના માથા પર સમાવી શકાય !

પરંતુ આશ્ચર્ય તો ત્યારે સર્જાયું, જ્યારે નીલ બોહર નામના વૈજ્ઞાનિકે સાબિત કર્યું કે, પરમાણુ એ કોઈ સૌથી નાનો કણ નથી, પણ એ તો એનાથી પણ નાના કણોની બનેલી એક પ્રણાલી છે. જેના કેન્દ્ર (ન્યુક્લિયસ)માં ઘન વિજભારિત પ્રોટોન અને વિજભાર રહિત ન્યુટ્રોન હોય છે. અને કેન્દ્રની ફરતે અવકાશમાં અત્યંત ઝડપે પ્રદક્ષિણા ઋણ વિજભારિત ઈલેક્ટ્રોન હોય છે. (જેમ સૂર્યની આસપાસ ગ્રહો પ્રદક્ષિણા કરે છે.) આ ઈલેક્ટ્રોનની ફરવાની ઝડપ એટલી હોય છે કે, તે એક સેકંડમાં એક હજાર અબજ વખત પ્રદક્ષિણા કરે છે. પરમાણુના મોટા ભાગમાં અવકાશ હોય છે. પરમાણુના કદને જો તમે ફૂટબોલના મેદાન સાથે સરખાવો તો પરમાણુના કેન્દ્રનું કદ ફૂટબોલ જેટલું થાય !

જુદા જુદા પદાર્થોના જુદા જુદા ગુણધર્મો હોવાનું કારણ તેના પરમાણુઓમાં રહેલ પ્રોટોન, ઈલેક્ટ્રોનની સંખ્યા છે. (યુરેનિયમના પરમાણુમાં ૯૨ પ્રોટોન, ૧૪૩ ન્યુટ્રોન અને ૯૨ ઈલેક્ટ્રોન છે.) અહીં પ્રોટોન અને ઈલેક્ટ્રોન વચ્ચે આકર્ષણબળ હોય છે. જ્યારે પ્રોટોન-પ્રોટોન અને ઈલેક્ટ્રોન-ઈલેક્ટ્રોન વચ્ચે અપાકર્ષણ બળ હોય છે, છતાં કેન્દ્રમાં બધા પ્રોટોન જકડાઈને રહે છે. કારણ કે તેમની વચ્ચે વળી ત્રીજા પ્રકારનું આકર્ષણ બળ હોય છે ! વળી, આ ત્રણ મૂળભૂત કણો

ઉપરાંત વૈજ્ઞાનિકોએ પોઝિટ્રોન, ન્યુટ્રીનો જેવા બીજા આઠ-દસ કણો શોધી કાઢ્યા છે. પરમાણુમાં આટલા બધા રહસ્યમય બળો ધરાવતી અત્યંત સુક્ષ્મ અને અત્યંત જટિલ પ્રણાલી હોવા છતાં એટલું સુંદર અને સુવ્યવસ્થિત આયોજન જોવા મળે છે, તો શું આ કોઈ પરમજ્ઞાની, પરમશક્તિમાન આયોજક અલ્લાહ તઆલા વિના શક્ય છે ?

ન્યુટનની વિચારાધારા જે બસો વર્ષ સુધી સફળ સમજવામાં આવી, તેને બીજા વૈજ્ઞાનિક આઈન સ્ટાઈને રદ કરી. એ પ્રમાણે મેકસ પ્લાન્ક (**Max Plank**) અને હેઝનબર્ગે આવી લાપલાસ (**Laplace**) -ની વિચારધારાને રદ કરી દીધી. ચાર્લ્સ ડારવીને માનવ પ્રગતિ વિકાસ વિચારધારા (ઉત્ક્રાંતવાદ)નો જન્મ આપ્યો. તેમાં વિકાસની ગતિને લઈ ઘણા વૈજ્ઞાનિક અવરોધો ઉપસ્થિત થયા. કારણ કે પૃથ્વીની ઉંમરનો અંદાજો અને વિકાસગતિ બન્નેવમાં વિરોધાભાસ પેદા થઈ ગયો. પૃથ્વીની જે ઉંમર વૈજ્ઞાનિકોએ માની તેના કરતાં વિકાસની ગતિ ઘણી જ ધીમી માનવામાં આવી. જેથી વિચારધારામાં ફેરફાર થઈ ગયો. છેવટે તેનો ઉકેલ લાવવા માટે નવી વિચારધારા અપનાવી, જેને "**Panspermia**" કહેવામાં આવે છે. તેનો ભાવાર્થ એ હતો કે, જીવનનો પ્રારંભ ધરતી સિવાય બીજા અંતરિક્ષમાં કોઈ અનિશ્ચિત જગ્યાએ થયો. અને ત્યાંથી સફર કરી તે ધરતી ઉપર આવી. પરંતુ આ વિચારધારા માનવામાં ઘણા જ મોટા બુન્યાદી સવાલો ઉપસ્થિત થયા, જેનો કોઈ હલ વિજ્ઞાન પાસે નથી. કારણ કે વૈજ્ઞાનિકોના મંતવ્ય અનુસાર પૃથ્વી સિવાય બીજા કોઈ પણ ગ્રહ કે ખંડમાં જીવનની બુન્યાદી જરૂરી વસ્તુઓ ઉપલબ્ધ નથી. જેમકે પાણી, જે જીવનની અત્યંત જરૂરી વસ્તુ છે. પરંતુ આજ સુધીની જાણકારી પ્રમાણે પૃથ્વી સિવાય અંતરીક્ષના કોઈ પણ ખંડમાં તેનું અસ્તિત્વ નથી.

ચાર્લ્સ ડાર્વિને વિવિધ પશુઓ અને જાનવરો વચ્ચે જાહેરી ફર્ક હોવા છતાં જીવવિજ્ઞાનની બાબતમાં ઘણુ મળતાપણું જોયું. જેથી તેમણે આ દષ્ટિકોણ અપનાવ્યો કે, માનવી અને બીજા જાનવરો (પશુઓ)

બન્નેવ એક જ સંયુક્ત નસલથી સબંધ રાખે છે. પશુઓ અને વાનર જીવન સફરની પ્રારંભિક કડીઓ છે. અને ઈન્સાન આ પ્રગતિ તથા ઉત્ક્રાંતિવાદની આગલી કડી છે. આ દૃષ્ટિકોણે ૧૦૦ વર્ષ સુધી માનવદિમાગ પર કબ્ઝો જમાવ્યો, પરંતુ ત્યાર બાદના વિજ્ઞાનના વધુ વિકાસે આ દૃષ્ટિકોણ ઉપર પ્રશ્નાર્થચિન્હો લગાડ્યા છે. દા.ત. વૈજ્ઞાનિકોએ આધુનિક શોધખોળને લઈ પૃથ્વીની ઉંમર માલૂમ કરી લીધી છે. અંદાજે લગભગ ૨૦૦૦ મિલિયન વર્ષ પહેલાં પૃથ્વી અસ્તિત્વમાં આવી છે. આ મુદત ડાર્વિનના દૃષ્ટિકોણને સહીહ સાબિત કરવા માટે કાફી નથી.

ફક્ત બે હજાર મિલિયન વર્ષોમાં પૃથ્વીના તટ ઉપર સંપૂર્ણ શરીર ધરાવતા જીવોના દસ લાખથી વધુ પ્રકારો કેવી રીતે અસ્તિત્વમાં આવ્યા અને વનસ્પતિના બે લાખથી વધુ પ્રગતિ પામેલ પ્રકારો કેવી રીતે બની ગયા. આટલી ટૂંકી મુદતમાં તો એક મામૂલી જાનવર પણ નથી બની શકતું. જાનવરોની એક નસલ પ્રગતિ કરીને વાનર (ચિમ્પાન્ઝી)થી માનવી બની ગઈ. આ વિષયની એક દિલચસ્પ દાસ્તાન પણ વાંચવા જેવી છે. વૈજ્ઞાનિકોમાં આ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો કે, માનવી અને વાનરની વચલી કડી શોધવામાં આવે.

૧૯૧૨ ઈસ્વીમાં લંડનના એક મેગેઝીને આ ખુશખબર સંભળાવી કે, માનવી અને વાનરની વચલી ખૂટતી ગુમ થયેલ કડી પણ મળી ગઈ છે. આ ખૂટતી કડીને ઉત્ક્રાંતિવાદના ઈતિહાસમાં પિલ્તડાઉન માનવી (**Piltdown Man**) કહેવામાં આવે છે. આની વિગત એ છે કે, લંડનના બ્રિટીશ મ્યુઝિયમને પુરાણા જમાનાનું એક "જડબુ" મળ્યુ. જેનો આકાર વાનર જેવો હતો, પરંતુ તેના દાંત માનવીના દાંતથી મળતા આવતા હતા. આ હાડકાના ટુકડાને આધારે એક આકૃતિ બનાવવામાં આવી, જે જોનાર વ્યક્તિને "વાનર જેવો માનવી" અથવા "માનવી જેવા વાનર"ની જેમ દેખાતી હતી. તેને પિલ્તડાઉન માનવીનું નામ આપવામાં આવ્યું. કારણ કે તે પિલ્તડાઉન

(ઈંગ્લેન્ડ) નામી જગ્યાએથી પ્રાપ્ત થઈ હતી.

આ પિલ્તડાઉન માનવીને ઘણી ખ્યાતિ મળી. ત્યાં સુધી કે અભ્યાસક્રમની બુકોમાં તેને કાયદેસર ભણાવવા માટે શામેલ કરવામાં આવ્યો.

પચાસ વર્ષ સુધી આ નવી શોધખોળનો જાદુ વૈજ્ઞાનિકો ઉપર રહ્યો, પરંતુ ૧૯૫૩ ઈસ્વીમાં અમુક વૈજ્ઞાનિકોને શક ગયો. તેમણે બ્રિટીશ મ્યુઝિયમના લોખંડના ફાયરપ્રુફ બોક્સમાંથી આ ''જડબુ'' કાઢી વૈજ્ઞાનિક પધ્ધતિથી તેને પારખવાનું શરૂ કર્યું. ઘણી મહેનતના અંતે વૈજ્ઞાનિકોએ આ તારણ કાઢ્યું કે, આ એક સંપૂર્ણ ધોકો હતો. જેને હકીકત સમજવામાં આવ્યો હતો.

પિલ્તડાઉન માનવીની અસલ હકીકત એ હતી કે, એક માણસે વાંદરાનું જડબુ લીધુ. તેને મહુગની રંગથી રંગીને તેના દાંતને રેતીથી ઘસી ઈન્સાની દાંત જેવા બનાવ્યા. ત્યાર બાદ આ જડબુ બ્રિટીશ મ્યુઝિયમને હવાલે કરતા કહ્યું કે, આ તેને પિલ્તડાઉન (ઈંગ્લેન્ડ)થી મળ્યું છે. આ એક દિલચસ્પ કહાની છે, જેની વિગત આ પુસ્તકો-માંથી મળી શકે છે :

- Encylopaedia Britanica (1984) "Piltdown Man"
- Bulletin of the British Museum (Natural History) Vol. 2, No. 3 and 6.
- J. S. Weiner, The Piltdown Forgery (1955)
- Ronald Millar, The Piltdown Man (1972)
- Readers Digest, November 1956.

ઉત્ક્રાંતિનો પૂરો પ્રવાસ હાલની પૃથ્વી પર ખેડાયો હતો, પરંતુ ત્યાર પછીના સંશોધનોએ દર્શાવ્યું કે, જે ઉત્ક્રાંતિની કલ્પના કરવામાં આવી છે, તેનું આ પૃથ્વી પર સર્જાવું શક્ય નથી. દા.ત. પૃથ્વીની ઉંમર તેનાથી બહુ ઓછી છે, જે આ પ્રકારની ઉત્ક્રાંતિલક્ષી પ્રક્રિયા માટે જરૂરી છે.

ઉત્ક્રાંતિવાદની થીયરી એમ કલ્પના કરે છે કે, એક જાતિમાંથી બીજી જાતિનું અસ્તિત્વ જૈવિક પરિવર્તનો વડે થાય છે. દા.ત. બકરીની અંદર પેઢી દર પેઢી અગણિત પરિવર્તનો આવ્યા. અહીં સુધી કે આ પરિવર્તનો ભેગા થવાના લીધે બકરીની અંતિમ પેઢીમાં જિરાફ જેવું પ્રાણી જન્મી ગયું. આ લાંબો પ્રવાસ અગણિત પરિવર્તનો દ્વારા ખેડાયો. એક ગણિતશાસ્ત્રી પ્રોફેસર પાચો (**Patau**)એ હિસાબ લગાવીને કહ્યું છે કે, "કોઈ જાતિમાં એક અત્યંત સામાન્ય પ્રકારનું કલ્પિત પરિવર્તન આણવા માટે એક મિલિયન પેઢીઓ જોઈશે."

Even a minor chang in any species would take one million generations to be completed.

માની લો કે, જૈવિક પરિવર્તનોની આ ક્રિયા સર્જાઈ શકે છે, તો પણ આ લાંબી જૈવિક પ્રક્રિયાનું પૃથ્વી ગ્રહ પર સર્જાવવું શક્ય નથી. કારણ કે પૃથ્વીની આવરદા (ઉંમર) આ પ્રકારની લાંબી પ્રક્રિયા માટે બિલ્કુલ અપૂરતી છે. ચાર્લ્સ ડાર્વિનના કાળમાં પૃથ્વીની ઉંમરની જાણ ન હતી, પરંતુ હવે ટેકનોલોજીની પ્રગતિ પછી પૃથ્વીની આવરદા ચોક્કસપણે જાણમાં આવી ચૂકી છે.

ભૂસ્તર વિજ્ઞાનીઓનું માનવું છે કે, પૃથ્વી બે હજાર મિલિયન વર્ષ પહેલાં અસ્તિત્વમાં આવી. તે વખતે તે અત્યંત ગરમ હતી. ત્યાર પછી પૃથ્વી ઠંડી થઈ અને પાણી અસ્તિત્વમાં આવ્યું. ભૂસ્તરીય અભ્યાસ મુજબ એક મિલિયન તેવીસ કરોડ વર્ષ પહેલાં પૃથ્વી ઠંડી થઈને એ માટે અનુકૂળ બની કે જીવન જેવી કોઈ વસ્તુ તેની પર પાંગરી શકે. હવે જો ઉત્ક્રાંતિવાદની કલ્પના મુજબ માનવી તથા અન્ય પ્રાણીઓ ઉત્ક્રાંતલક્ષી પ્રક્રિયા વડે અસ્તિત્વમાં આવ્યા છે, તો પૃથ્વીની ઉપરોક્ત ઉંમર આવી પ્રક્રિયા માટે અત્યંત અપુરતી છે. એક મિલિયન ૨૩ કરોડ વર્ષની અંદર આ પ્રકારની ઉત્ક્રાંતિની પ્રક્રિયા મૂળે શક્ય નથી.

ત્યાર પછી એક નવી દોડ શરૂ થઈ. બીજા વિશ્વયુદ્ધ પછી અવકાશ વિજ્ઞાનનો યુગ આવી ગયો. તેની સાથોસાથ જ ઈલેક્ટ્રોનિક દૂરબીનો

પણ બની ગઈ. એટલે એવા અવકાશગામી રોકેટો બનાવવામાં આવ્યા, જેની અંદર શક્તિશાળી ઈલેક્ટ્રોનિક દૂરબીનો લગાવેલી હતી. આ રોકેટો પૃથ્વી પરથી ઉપર અવકાશમાં મોકલવામાં આવ્યા. પૃથ્વીની ઉપર ખાસી ઉંચાઈએ વિહાર કરતા કરતા તેમણે સૃષ્ટિના દૂર દૂરના વિસ્તારોના ફોટા લીધા અને તેને પૃથ્વી પર મોકલ્યા. આ ચિત્રોને કોમ્પ્યુટરમાં સુરક્ષિત કરી લેવામાં આવ્યા. પરંતુ શોધ સંશોધન પછી જાણવા મળ્યું કે, આપણી પૃથ્વી સિવાય ક્યાંય પણ કોઈ એવો ગ્રહ નથી, જ્યાં જીવન પાંગરી શકે. આમ ''પેન્સપર્મિયા''નો દૃષ્ટિકોણ વ્યવહારિક સ્તરે નાશ પામ્યો.

વાસ્તવિક્તા એ છે કે, ઉત્ક્રાંતિનો દૃષ્ટિકોણ ૧૮૫૯માં પણ એક અવૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિકોણ હતો. જ્યારે ચાર્લ્સ ડાર્વિનની કૃતિ ''જાતિઓનું મૂળ'' પહેલી વખત છપાઈ અને ૨૦૦૯ માં પણ તે એટલો જ અવૈજ્ઞાનિક છે, જ્યારે કે અમેરિકી જનરલ ''નેચર''માં કેટલાક અમેરિકી પ્રોફેસર્સના ''સંશોધનના પરિણામો'' છપાયા છે.

એમ કહેવામાં આવે છે કે, ઉત્ક્રાંતિના દૃષ્ટિબિંદુને આધુનિક કાળના શિક્ષિત વર્ગમાં વ્યાપક સ્વીકૃતિ મળી ચૂકી છે. પરંતુ અનુભવો એમ કહે છે કે, આ દૃષ્ટિકોણને સ્વીકૃતિ એટલા માટે નથી મળી કે, વૈજ્ઞાનિક ધોરણે તે સિદ્ધ થઈ ચૂક્યો છે. બલ્કે એટલા માટે મળી છે કે, આધુનિક શિક્ષિત વર્ગ જીવનની વ્યાખ્યા ખુદાપાક વગર કરવા માંગે છે. આધુનિક વર્ગને એવું લાગે છે કે, ઉત્ક્રાંતિવાદ સ્વરૂપે તેમને એક વ્યવહારૂ દૃષ્ટિકોણ મળી ગયો છે. તેના સિવાય કોઈ પણ વાસ્તવિક વૈજ્ઞાનિક આધાર ઉત્ક્રાંતિવાદના પક્ષે મૌજૂદ નથી.

અમૂક લોકો જીવનને પ્રારંભે અસ્તિત્વમાં લાવવા માટે ખુદા તઆલાને પ્રથમ કારણ તરીકે સ્વીકારે છે. પરંતુ આ વ્યાખ્યા બરાબર નથી. ધાર્મિક દૃષ્ટિબિંદુ મુજબ ખુદાપાકની હેસિયત માત્ર ''પ્રથમ કારણ'' નથી, બલ્કે ખુદાપાક પ્રત્યેક ક્ષણે આપણી જીંદગીમાં શામેલ છે. ખુદા તથા બંદા વચ્ચેનો સબંધ લગાતાર અને સતત બાકી છે. જે

વિચ્છેદ વગર પ્રત્યેક ક્ષણે જારી રહે છે. પછી એ કે ખુદાપાક હિસાબ લેનાર તથા બદલો આપનાર છે. કિયામતના દિવસે ખુદા માલિકિ યવમિદ્દીન (બદલાના દિવસના માલિક)ની હેસિયતથી તમામ માનવી-ઓના શાશ્વત ભવિષ્ય વિશે ચૂકાદો આપનાર છે. ખુદાપાકની આ બધી હેસિયતોનો ઉત્ક્રાંતિવાદની થિયરીમાં ઈન્કાર થઈ જાય છે. આ સ્થિતિમાં જૈવિક ઉત્ક્રાંતિનો દષ્ટિબિંદુ ધાર્મિક હિસાબથી ક્યારેય સ્વીકાર્ય નહીં થઈ શકશે.

ખુદા તથા બંદા વચ્ચે જે સબંધ જરૂરી છે, તે એક જીવંત સબંધ છે. તે ઝિક્ર, દુઆ, ઈબાદત, તફક્કુર વ તદબ્બુર (ચિંતનમનન) વડે પ્રત્યેક ક્ષણે સ્થપાયેલો રહે છે. ઈન્સાન દરેક પળે ખુદાપાકથી માંગે છે. અને દરેક પળે ખુદાપાક તરફથી તેને મળે છે. માણસ જેવી રીતે અસ્તિત્વમાં આવવા માટે ખુદાપાકનો મોહતાજ છે, તેવી જ રીતે તે પોતાને ટકાવી રાખવા માટે પણ સંપૂર્ણપણે ખુદાપાકનો મોહતાજ છે. ખુદાપાક જો એક ક્ષણ માટે માનવીને નજરઅંદાજ કરી દે, તો માણસ તબાહ થઈને રહી જાય. ધાર્મિક માન્યતા મુજબ ખુદાપાક માત્ર સર્જક નથી, બલ્કે તે રોઝી આપનાર તથા પ્રત્યેક અમલનો હિસાબ લેનાર પણ છે. એ સ્થિતિમાં ઉત્ક્રાંતિવાદમાં ચોક્કસ રીતે ખુદા તઆલાની બાદબાકી છે, જે બિલ્કુલ ગલત માન્યતા છે.

એટલા જ માટે મહાન વૈજ્ઞાનિકો કબૂલ કરે છે કે, વિજ્ઞાન આપણને સત્યતા અને યથાર્થનું આંશિક જ્ઞાન અર્પે છે. **"Science gives us but a partial knowledge of reality."**

પ્રો. ઈડીંગ્ટન **(Eddington)**ના મંતવ્ય પ્રમાણે વિજ્ઞાન આપણને ફક્ત પ્રદાર્થ વિજ્ઞાનના બાહ્ય સ્વરૂપની જાણકારી આપી શકે છે. તેથી વધુ પ્રદાર્થ વિજ્ઞાનના આંતરિક વિવરણ ઉપર વિજ્ઞાન પ્રકાશ નથી પાડી શકતી.

મોર્ડન વિજ્ઞાનીક જગતમાં ધર્મ પણ એક વાસ્તવિકતા સ્વરૂપે રહી શકે છે. ***(The Limitations of Science : P.138-42)***

વીસમી સદીમાં એવા વૈજ્ઞાનિકો પેદા થયા, જેમણે સૃષ્ટિના ભૌતિક વિવરણનો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઈન્કાર કર્યો. મોર્ટન વાઈટ (Morton White) વાઈટ હૈદ વિશે લખે છે કે, તે ઘણો હિંમતવાન વૈજ્ઞાનિક છે, જેણે ભૌતિકવાદના વાઘોને તેમના ઘર આંગણે લલકાર્યા છે. આ જ પ્રમાણે વાતો ઈડીંગ્ટન તથા જે.ડબ્લ્યુ વગેરેએ પોતાના પુસ્તકોમાં કરી છે. *(The Limitation of Science : P.38-50)*

કુર્આને જે દાવો ૧૪૦૦ વર્ષ પહેલાં કર્યો કે, સૃષ્ટિનો એક સર્જક છે, જે પોતાના ઈરાદાથી તેને ચલાવે છે. ત્યાર બાદ વૈજ્ઞાનિકોએ તેને રદ કરી કહ્યું કે, સૃષ્ટિ ફક્ત એક ભૌતિક મશીનરી છે, જે પોતે જ હરકત કરે છે. બસો વર્ષ બાદ તે Sir James Jeansએ રદ કર્યો અને કહ્યું કે, સૃષ્ટિ ભૌતિક નથી, બલ્કે વૈચારિક છે. જે.ડબ્લ્યુના શબ્દોમાં સૃષ્ટિનું છેલ્લુ સ્વરૂપ હરકત કરનાર સર્જક છે.

લંડનથી એક પુસ્તક છપાયું છે, જેનું નામ "અભણતા-અજ્ઞાનતા -ની ડીક્ષનરી." જેમાં સાઈઠ (૬૦) પ્રખ્યાત વૈજ્ઞાનિકોએ વિભિન્ન શૈક્ષણિક શાખાઓનું વિશ્લેષણ કરતાં બતાવ્યું કે, માનવી કેટલી વસ્તુઓ વિશે હજુ સુધી અભણ છે. સન્ડે ટાઈમ્સ લંડન, ૪ ડિસેમ્બર ૧૯૭૭ના પેજ-૧૩ ઉપર શિર્ષક લગાવ્યું છે : "The Top Ten Secrets of Science."

જીમ્સ જેનીસે કહ્યું કે, હવે અમે જાણી લીધું છે કે, સૃષ્ટિ એક એવા સર્જકના અસ્તિત્વને સાબિત કરે છે, જે અમારી વ્યક્તિગત બુધ્ધિથી મળતાપણું દર્શાવે છે.

અર્વાચિન યુગમાં પાણીને ફક્ત પ્યાસ બુજાવવાના સ્વરૂપમાં જોવાતું હતું. પરંતુ ઓગણીસમી સદીમાં જ્યારે સુક્ષ્મદર્શક યંત્ર દ્વારા જોવામાં આવ્યું તો પાણીમાં અસંખ્ય બેકટેરીયા દેખાયા. એ જ પ્રમાણે આકાશમાં જે તારાઓ દેખાતા હતા, તેટલાનું જ અસ્તિત્વ સમજવામાં આવતું હતું, પરંતુ દૂરબીનની શોધખોળ પછી તેની સંખ્યા ઘણી વધારે

લાગી. આ જ પ્રમાણે ઘણી વસ્તુઓ છે, જે સમય વિતતા માનવીની સમજમાં આવી.

એટલા જ માટે વૈજ્ઞાનિકોએ સ્વીકાર કર્યો છે કે, જ્ઞાન બે પ્રકારના છે. એક તો વસ્તુઓનું જ્ઞાન અને બીજું સચ્ચાઈનું જ્ઞાન. વસ્તુઓને તો આપણે ડાયરેક જોઈ રહ્યા છે, પરંતુ અમુક વાસ્તવિક્તા અને સચ્ચાઈઓ છે, જેને આપણે જોઈ શકતા નથી, પરંતુ માનવી પડે છે. જેમકે અજવાળુ (Light), આકર્ષણ (Gravity), લોહચુંબકિય શક્તિ (Magnatism), ન્યુક્લીયર (Nuclear energy) વગેરે સૃષ્ટિના સ્વિકાર્ય તથ્યો છે. પરંતુ આપણે તેને જોઈ શકતા નથી. આનાથી સાબિત થયું કે, **Direct Argument** જેટલુ વેલ્યુ ધરાવે છે, તેટલુ જ વેલ્યુ **Inferential Argument** ધરાવે છે.

ધર્મ તરફ પાછા ફરવુ (A Return to Religion) :

અઢારમી અને ઓગણીસમી સદીના વૈજ્ઞાનિકો એમ સમજતા હતા કે, વીસમી સદીમાં માનવી પોતાની બુધ્ધિ અને દિમાગથી એવા એવા ગુંચવડભર્યા પ્રશ્નો હલ કરી લેશે કે, તેને પછી ધર્મની કોઈ જરૂરત નહીં રહેશે. પરંતુ એમની આગાહી ખોટી પડી અને હવે ઉપર દર્શાવેલ શિર્ષકોની વિગતવાર રિપોર્ટો છપાઈ રહી છે, જેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે, માનવીના પોતાની ટેકનોલોજીથી બધા પ્રશ્નો હલ થવાની જગ્યાએ નવા નવા પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થઈ રહ્યા છે, જેના હલનો કોઈ માર્ગ ન મળતાં તે કંટાળી ગયો છે. કરોડપતિઓ જીવનની માયાજાળથી કંટાળી આપઘાત કરવા માંડ્યા.

કુર્આન શરીફ અને વિજ્ઞાન વચ્ચે દલીલોની સમાનતા :

ડો. મોરીસ બોકાઈ (Dr. Maurice Bucaille) ફ્રાન્સના એક ખ્રિસ્તી કુટુંબમાં પેદા થયા. તેમણે કુર્આન શરીફ અને વિજ્ઞાન વિશે એક પુસ્તક લખ્યું : "THE BIBLE, THE QUR'AN AND SCIENCE". જેમાં ડો. મોરીસે સાબિત કર્યુ છે કે વિજ્ઞાન વિશે

કુર્આન શરીફના બયાનો અને વિવરણો આશ્ચર્યજનક રીતે આધુનિક જાણકારીના અનુરૂપ છે. કુર્આન શરીફ જો કે વૈજ્ઞાનિક યુગથી ઘણા પહેલા ઉતર્યું, પરંતુ પાછલા યુગમાં જાહેર થનાર બધી જ વાસ્તવિક હકીકતો, તથ્યો, પ્રયોગો, જાણકારીઓ અને તેમના વૈજ્ઞાનિક વિશ્લેષણોનું તેમાં સચોટ વર્ણન હોવુ આ વાતની સ્પષ્ટ સાબિતી છે કે, કુર્આન શરીફ એક મહાન શકિતશાળી અને મહાન જાણકાર ખુદાતઆલા તરફથી છે. તે કોઈ માનવકૃતિ નથી.

ડો. મોરીસનું બીજુ પુસ્તક (WHAT IS THE ORIGIIN OF MAN) જેમાં ગર્ભાશયમાં શિશુના વિકાસવૃધ્દ્રિ વિશેની વિગતવાર માહિતી છે. જે ડો. મોરીસનો ખાસ વિષય છે. આ પુસ્તકમાં દર્શાવ-વામાં આવ્યુ છે કે, શિશુના ગર્ભાશયમાં વિકાસના તબક્કા વિશે કુર્આન શરીફના કથનો અને માહિતીઓ વૈજ્ઞાનિક જાણકારીના આધુનિક બિલકુલ અનુરૂપ છે. જ્યારે કે આ વિશેની માહિતી વૈજ્ઞાનિકોને વીસમી સદીમાં જ પ્રાપ્ત થઈ. પોતાના આ બીજા પુસ્તકમાં ડો. મોરીસ જણાવે છે કે મને ફ્રાન્સમાં બતાવવામાં આવ્યુ કે કુર્આન શરીફ હઝ. મુહમ્મદ (સલ.)નું લખેલ પુસ્તક છે. જે તેમણે બાઈબલમાં અમુક સુધારા-વધારા કરી તૈયાર કર્યુ છે. આ પ્રકારની માહિતી અનુસાર હું સમજતો હતો કે ''બાઈબલ''માં જે વૈજ્ઞાનિક ભૂલો (Scientific Errors) છે, તે કુર્આન શરીફમાં પણ ચોક્કસ હોવી જોઈએ. બીજી વાત એ કે હઝ. મુહમ્મદ (સલ.) ઉપર ઉતરનાર વહીનો સમય ૬૧૦ ઈ.સ. થી ૬૩૨ ઈ.સ. સુધીનો છે. આ તે યુગ છે, જ્યારે પૂર્વ પશ્ચિમ બધે જ અભણતાવાળી અંધકારિક ધારણાઓ, શ્રધ્ધાઓ અને ભાવનાઓ (Scientific Obscurantism) છવાયેલી હતી. આને લઈ કુર્આન શરીફમાં પણ તે અભણતાવાળી અંધકારિક ભાવનાઓની અસર હોવી જરૂરી છે.

પરંતુ અમુક પ્રયોગો અને અનુભવો દરમ્યાન ડો. મોરીસને ખબર પડી કે કુર્આન શરીફ અને બાઈબલના બયાનો તથા વિવેચનોમાં

અમુક બાબતોમાં એકમત હોવા છતાં કુર્આન શરીફ ઘણી જ ચીવટ અને ચોકસાઈથી વર્ણન કરે છે, અને પોતાને તે પ્રકારની વૈજ્ઞાનિક ભૂલોથી દૂર રાખે છે. જે પ્રકારની ભૂલો બાઈબલમાં મૌજુદ છે, તો એમની જિજ્ઞાસામાં વધારો થયો. આ પ્રમાણે વાંચન અનુભવ પછી ડો. મોરીસે કુર્આન શરીફને અરબી ભાષામાં જ સમજવા માટે પચાસ વર્ષની ઉંમરે અરબી ભાષા શીખી, તો આ પ્રમાણેની ઘણી બાબતો જાણવા મળી.

હવે તેમને આ વિચાર વારંવાર સતાવ્યા કર્યો કે, જો હઝરત મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ કુર્આન શરીફને બાઈબલની મદદથી સમયની માંગ પ્રમાણે તૈયાર કર્યુ હોય, તો પછી કયા કારણો અને પરિબળોથી કુર્આન શરીફ તે બધી જ વૈજ્ઞાનિક ભૂલોથી પોતાને બચાવી લે છે, જેનું બાઈબલમાં વર્ણન છે ? અને બાઈબલ પોતાને તે ભૂલોથી બચાવી ન શકયું ?

બાઈબલમાં આ પ્રકારની ઘણી ભૂલો છે જેનો સ્વીકાર કરતા **Jean Guitton**એ લખ્યુ હતું કે બાઈબલની વૈજ્ઞાનિક ભૂલો એ માનવ ભૂલો છે, કારણ કે તે વખતે માનવી વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટીએ એક બાળક સમાન હતો. ડો. મોરીસ આગળ લખે છે, આવા સંજોગોમાં હઝરત મુહમ્મદ(સલ.) માટે કેવી રીતે શકય હતું કે તે કુર્આન શરીફ સંપાદન કરતી વખતે બાઈબલ અને પોતાના યુગની વૈજ્ઞાનિક ભૂલોથી કુર્આન શરીફને બચાવે તથા તેમાંથી આ વૈજ્ઞાનિક ભૂલો કાઢી નાંખી એવી અપવાદરૂપ કિતાબ તૈયાર કરે જેમાં એક પણ ભૂલ ન હોય ?

ડો. મોરીસ લખે છે કે આ બધી સત્ય અને નક્કર હકીકતો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં આ બાબત દર્શાવે છે કે કુર્આન શરીફ હઝ. મુહમ્મદ (સલ.)નું લખેલ પુસ્તક નથી. જ્ઞાન-વિજ્ઞાનનો ઈતિહાસ દર્શાવે છે કે કુર્આન શ.માં આ પ્રકારની અભણતા અને અંધકારમય વાતોનું ન હોવુ કોઈ માનવજ્ઞાનના પરિણામ અને ફળસ્વરૂપે નથી.

ડો. મોરીસ બોકાઈનું પુસ્તક બાઈબલ, કુર્આન શરીફ અને વિજ્ઞાન :

કુર્આન શરીફ અને નવા કરાર, જુના કરાર(બાઈબલ) વિષે ચર્ચા કરતા ડો. મોરીસ લખે છે કે બદકિસ્મતીથી બાઈબલોના લેખકોના તે બયાનોના જે તેમણે બાઈબલોમાં લખ્યા, તેઓ તેના પોતે સાક્ષી ન હતા. તે ફકત ભાષાંતરકર્તા હતા. તેમણે યહુદી, ખ્રિસ્તી સપ્રંદાયોના અલગ અલગ કબીલાઓ અને જ્ઞાતિઓથી સાંભળેલ જાણકારી લોકો સમક્ષ રજુ કરી, જેથી તે વિરોધાભાસ, અશકયતાઓ અને અતિશયોકિતઓથી ભરપુર છે. જયારે કુર્આન શરીફનો ઈતિહાસ સૈધ્ધાંતિકરૂપે આ બન્નેવ કરારોથી વિભિન્ન છે. તેનો ફેલાવો લગભગ વીસ વર્ષની મુદતમાં થયો. હઝરત જીબ્રઈલ (અલૈ.) દ્વારા હઝરત મુહમ્મદ (સલ.) પાસે તે જ્યારે પણ પહોંચતુ કે તરત મુસલમાન તેને મોઢે કરી લેતા. આ પ્રમાણે હઝરત મુહમ્મદ (સલ.)ની હયાતીમાં જ તે લખાય ચુકયુ હતુ. ત્યાર બાદ લગાતાર પાબંદીથી સંપૂણ અમાનતદારી સાથે સુરક્ષિત કરવામાં આવ્યુ. તેની ભરોસાપાત્રતામાં લેશમાત્ર શંકા નથી, જેથી તે પોતાના બયાનોમાં વિરોધીભાસોથી સંપૂણ પાક છે. જ્યારે બાઈબલોમાં માનવિય સુધારા વધારાના નમુના મૌજુદ છે. જે લોકો વૈજ્ઞાનિક પધ્ધતિથી કુર્આન શરીફની સમીક્ષા કરે છે, તેમના માટે આ ઘણી ખુબીની વાત છે કે, કુર્આન શ. વૈજ્ઞાનિક જાણકારી અને શોધખોળોથી સર્પૂણ અને સર્વથા સમાનતા ધરાવે છે.આવા સંજોગોમાં આ વાત તદ્દન અશકય અને સત્યથી વેગળી છે કે કુર્આન શરીફને હઝરત મુહમ્મદ (સલ.)ના યુગની કોઈ વ્યકિત લખી શકે. કુર્આન શરીફની વિજ્ઞાનથી આટલી બધી સમાનતા એ વાતનુ સ્પષ્ટ પ્રમાણ છે કે, તે સંપૂર્ણપણે માનવરચિત પુસ્તક માનવાની જગ્યાએ ફકત ખુદાઈ સંદેશ (વહી) જ સમજવામાં આવે, સાથે જ સચ્ચાઈના પ્રમાણપત્ર અને વૈજ્ઞાનિક વકતવ્યોને લઈ કુર્આન શરીફનું વાંચન આજના યુગમાં પણ માનવ સમાજ માટે એક ચેલેંજ છે. આ

વિશિષ્ટતા ફકત કુર્આન શરીફને જ પ્રાપ્ત છે.

વાંચક બિરાદરો ! જે લોકો કુર્આન શરીફને આકાશી પુસ્તક હોવાની વૈજ્ઞાનિક દલીલો જાણવા માંગે છે, તેમણે ડો. મોરિસના આ બન્નેવ પુસ્તકોનું તટસ્થ વાંચન કરવુ જોઈએ. સાથે આ વાસ્તવિકતા પણ સ્વીકારવી રહી કે, કુર્આન શરીફ વિષયરૂપે વિજ્ઞાનનું પુસ્તક નથી. તે તો માનવસમાજની આધ્યાત્મિક (રૂહાની) સુધારણા માટે ઉતારવામાં આવ્યુ છે.

પરંતુ કુર્આન શરીફ જે માન્યતાઓ, અકીદાઓ અને શ્રધ્ધાઓ રાખવાની પ્રેરણા, આહવાન અને દઅવત પેશ કરે છે, તેના માટે જે પ્રકૃતિક (કુદરતી) અને વાસ્તવિક નિશાનીઓને દલીલરૂપે રજુ કરે છે, તે કુદરતી નિશાનીઓ પણ તેજ છે, જેનુ અધ્યયન અને તહકીક વિજ્ઞાનમાં પણ કરવામાં આવે છે. પ્રકૃતિ (કુદરત) એ કુર્આન શરીફ અને વિજ્ઞાન બન્નેવનો વિષય છે. અલબત્ત વિજ્ઞાનમાં ફકત વિદ્યા અને જ્ઞાન સ્વરૂપે તેનું વર્ણન છે, જ્યારે કુર્આન શરીફમાં બોધ માટે વર્ણન છે.

કુર્આનની દલીલરૂપી નિશાનીઓનું આધુનિક વિજ્ઞાનથી આટલુ બધુ મળતાપણુ અને સમાનતા દર્શાવે છે, કે કુર્આન શરીફ તે મહાન અલ્લાહપાકના તરફથી ઉતારેલ કિતાબ છે, જેમને બધી જ જાહેરી અને છૂપી વિદ્યાઓનું સંપૂણ જ્ઞાન છે. અને જેમનુ વિશાળ જ્ઞાન ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્યકાળની સરહદોથી ઉપરવટ છે.

ડૉ. મોરીસના કહેવા મુજબ એક સામાન્ય અંદાજ પ્રમાણે કુર્આન શરીફની ૪૦ આયતોનો સબંધ ખગોળશાસ્ત્રથી છે, જેમાં આકાશ, સૂર્ય, ચંદ્ર તેમના ભ્રમણ, ધ્રુવ, રાત-દિવસનું લગાતાર નિયમસર આવવુ-જવુ, પૂર્વ અને પશ્ચિમનો સૂર્યોદય તથા સૂર્યાસ્તથી સબંધ, આકાશોની રચના, સૃષ્ટીની વિશાળતા, અંતરિક્ષ વિશેની માહિતી, ધરતી, પાણી, મહાસાગરો, ધરતીનો આકાર, ઉંચાણ-નીંચાણ,

પહાડો, ખડકો, વરસાદ, વિજળીની ચમક, ગાજવીજ, છાયો તથા વનસ્પતિ જગતની માહિતી, જીવન આરંભ, વનસ્પતિની વૃધ્ધિ અને ઉછેરમાં નર અને માદાનું હોવુ, પશુ જગતનું વર્ણન, મધમાખી, પક્ષીઓ, કરોડીયા, પશુઓના દૂધના વિવિધ અંશોના મિશ્રણનું વર્ણન (લોહી અને છાણથી શુધ્ધ રહી), સ્ત્રીના ગર્ભાશયમાં બાળકનો તબકકાવાર ઉછેર, પુરૂષના વિર્યની પ્રારંભિક માહિતી, માસિક અવસ્થાના નિયમો, તલાક પામેલ સ્ત્રીઓની ઈદ્દત વિશેના કાયદાઓ વગેરે આધુનિક વિજ્ઞાનથી વધુ નજીક છે.

પવિત્ર કુર્આન શરીફ વિજ્ઞાન ઉપર જીત મેળવે છે :

પવિત્ર કુર્આન શરીફ પોતાના સમયથી તેરસો (૧૩૦૦) વર્ષ આગળ. *(સીટીઝન કેનેડા–૨૨/૧૧/૧૯૮૪)*

આ પ્રમાણે કેનેડા તથા ભારતના પ્રથમ ક્ષેત્રના અંગ્રેજી ન્યુઝ પેપરોના શિર્ષક અને હેડિંગ વાંચી આપ અચરજમાં પડી જશો, પરંતુ આ એક નક્કર હકીકત અને વાસ્તવિકતા છે. એની વિગત આમ છે કે, કેનેડાની ટોરેન્ટો યુનિવર્સિટીના અંગશાસ્ત્ર વિભાગના ચેરમેન તથા ત્યાંના યુનાઈટેડ ચર્ચના મેમ્બર ડૉ. કેથમોર જે સ્ત્રીના ગર્ભાશય અને શિશુ વિષે બહોળુ જ્ઞાન ધરાવે છે. જેમના અભ્યાસનું તારણ ડૉ. રોર્બટ એડવર્ડ (કેમ્બ્રિજ યુનિ.ના પ્રથમ ટેસ્ટ ટયુબ બેબીના સર્જન)થી પણ ઘણુ મળતુ આવે છે. બલ્કે ડૉ. એડવર્ડે પણ ડૉ. કેથમોરના આ તારણોને પોતાના આધુનિક સંશોધનને આધારે સાચા ઠેરાવ્યા છે.

આ બન્નેવ ડોકટરો સાથે બીજા બે ડોકટરો ડૉ. ટી. વી. એન પ્રસાદ અને ડૉ. માર્શલ જોન્સન આ ચારેવ કુશળ અને પ્રખ્યાત ડોકટરોને જીદ્દહની કીંગ અ.અઝીઝ યુનિવર્સિટી તરફથી કુર્આન શરીફની અમુક આયતોની વૈજ્ઞાનિક પરિભાષામાં છણાવટ કરવા માટે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યુ. તેમના સમક્ષ ઘણી આયતોના અંગ્રેજી ભાષાંતરો રજુ કરી રિસર્ચ કરવા જણાવવામાં આવ્યુ.

(૧) અમે ઈન્સાનને માટીના સત્વથી બનાવ્યો છે, પછી અમે તેને વિર્યબિંદુ બનાવીને એક સુરક્ષિત સ્થાન (ગર્ભાશય)માં રાખ્યો, પછી તે વિર્યબિંદુને જામેલુ લોહી બનાવ્યુ, ફરી તે જામેલા લોહીથી માંસનો લોચો બનાવ્યો, ફરી તે લોચા(ના અમુક ભાગ)થી હાડકાં બનાવ્યા, ફરી તે હાડકાં ઉપર માંસ ચઢાવી દીધુ, ફરી અમે (તેમાં પ્રાણ નાંખી) તેને એક નવા જ સ્વરૂપમાં બનાવી દીધો. તો અલ્લાહ તઆલાની કેવી મોટી શાન છે, જે બધાથી બેહતર બનાવનાર છે. પોતાના રિસર્ચ અને તેહકીક બાદ ડૉ. કેથમોરે જે રિપોર્ટ આપ્યો તે એ છે કે, મને કુર્આન શરીફના અભ્યાસે ઘણા જ અચંબામાં નાખી દીધો. કારણ કે ગર્ભાશયમાં વિર્યના પહોંચવાના ૨૮ દિવસ સુધીના વિર્ય વિકાસ બાદ તેની લંબાઈ એક મિલીલીટરના દસમા ભાગથી વધારે નથી હોતી. તે ફકત આધુનિક દૂરબીનથી જ જોઈ શકાય છે. અને આ વાત સ્વિકાર્ય છે કે ૧૭મી સદી ઈસ્વીથી પહેલા શુક્ષ્મદર્શક યંત્રની શોધ થઈ ન હતી, પરંતુ જ્યારે મેં આ વિષયને લગતી આયતોનો અભ્યાસ કર્યો તો હું ઘણો જ અચંબામાં પડી ગયો કે, કુર્આન શરીફ સાતમી સદીમાં જે વિશ્લેષણો કર્યા છે તે આધુનિક વૈજ્ઞાનિક સંશોધનથી એટલી હદે વધુ નજીક અને સચોટ તથા સચ્ચાઈવાળા છે કે મુસ્લિમો બૌધ્ધિક રીતે યકીન કરી શકે છે કે તે અલ્લાહપાક તરફથી ઉતરેલી કિતાબ છે.

ડૉ. કેથમેર લખે છે કે મેં બાઈબલના નવા કરાર અને જુના કરારનું પણ આ વિષયે વિશ્લેષણ અને તહકીક કરી છે પરંતુ કુર્આન શરીફની આયતોથી તેનો કોઈ જ સબંધ નથી.

આ ચારેય ડોકટરો સમક્ષ બીજી આયત અંગ્રેજી ભાષાંતર સાથે રજુ કરવામાં આવી, જેમાં સ્ત્રીના પેટના ત્રણ અંધારામાં બાળકના વિકાસનું વર્ણન કરવામાં આવ્યુ છે.

(૨) તે અલ્લાહ તઆલા તમને તમારી માતાઓના પેટ (ઉદર)માં ત્રણ અંધકારો દરમ્યાન એક સ્થિતિ પછી બીજી સ્થિતિ

પર (તબક્કાવાર) બનાવે છે. એ જ અલ્લાહપાક તમારો પરવર-દિગાર છે, જેની બાદશાહી છે. તેના સિવાય કોઈની જ બંદગી નથી, છતાં તમે કયાં અવળા (માર્ગે) જાઓ છો ?

ડૉ. કેથમર ત્રણ અંધારા વિશે છણાવટ કરતા જણાવે છે કે, દઢ વિશ્વાસ સાથે સ્પષ્ટપણે કહી શકાય છે કે તેનાથી પેટની દિવાળ, ગર્ભાશયનો પડદો અને બચ્ચાદાનીના અંદરનો પાતળો ચામડી જેવો ભાગ, જેમાં બાળક વીટાયેલુ હોય છે. આ ત્રણ અંધકારમાં બાળકો વિકાસ થાય છે.

પોતાના કુર્આન શરીફ વિષેના મહાનિબંધમાં ડૉ. કેથમોર લખે છે કે મહાન વૈજ્ઞાનિક ડૉ. સ્પીલનઝીનીએ અઢારમી સદીમાં પોતાના સતત પ્રયોગો દ્વારા સાબિત કર્યુ કે સ્ત્રી અને પુરુષના યૌની પ્રજનન તત્વોનું એકબીજામાં મિશ્રણ ન થાય ત્યાં સુધી બાળકનો જીવ વિકાસ અપ્રાપ્ત છે.

કુર્આન શરીફ સ્પીલનઝીનીથી અગ્યારસો (૧૧૦૦) વર્ષ પહેલા મિશ્રણ વિર્યનો ઉલ્લેખ કર્યો અને બતાવ્યું કે સ્ત્રી-પુરુષના વિર્યોના મિશ્રણથી સંતાન પ્રાપ્તિ થાય છે.

ડૉ. કેથમોરનું કહેવું છે કે કુર્આન શ.ની આયતો અને હઝરત મુહમ્મદ (સલ.)ના અમુક આદેશો ધર્મ અને વિજ્ઞાન દરમ્યાન વર્ષોથી ચાલતા સંઘર્ષ અને વૈમનસ્ય દૂર કરવામાં ઘણા જ સહાયરૂપ પૂરવાર થઈ શકે છે.

ભાષાઓના ઈતિહાસમાં કુર્આન શરીફનો અપવાદ :

જગતની વિવિધ ભાષાઓનો ઈતિહાસ દર્શાવે છે કે કોઈપણ ભાષાની ઉંમર પાંચસો વર્ષથી વધુ નથી હોતી. આ અરસામાં તે એટલી બધી બદલાય જાય છે કે, આવતી પેઢીઓને તે ભાષા સમજવી ઘણી મુશ્કેલ થઈ જાય છે. દા.ત. મિ. જાફરે ચાસર અને વિલિયમ સેકસપિયર અંગ્રેજી ભાષાના મહાન સાહિત્યકાર તથા કવિઓ હતા.

આજે નવીન અભ્યાસક્રમમાં તેમના સાહિત્ય ભાષાંતર કર્યા બાદ ભણાવવામાં આવે છે, કારણ કે પાંચસો-સાંતસો વર્ષના અંગ્રેજી શબ્દો આજના અંગ્રેજીથી ઘણા વિભિન્ન હતા, પરંતુ અરબી ભાષા બધી ભાષાઓમાં અપવાદરૂપ છે. પાછલા દોઢ હજાર વર્ષથી અરબી ભાષા એક જ હાલતમાં છે. તેના શબ્દો અને શૈલીમાં પ્રગતિ જરૂર થઈ છે, પરંતુ તે એ પ્રમાણે કે શબ્દો પોતાના પ્રારંભિક અર્થને બાકી રાખીને નવા અર્થોમાં વપરાયા છે. શબ્દોની વિશાળતામાં ઘણા બધા અર્થોનો સમાવેશ થઈ જાય છે. બારસો-તેરસો વર્ષ પહેલાનો અરબ પણ જો કબરમાંથી ઉઠીને આવે તો આજના આરબોને પણ તેના શબ્દો એ જ પ્રમાણે સરળતાથી સમજમાં આવી જશે, જેવી રીતે તેમના યુગમાં સમજવામાં આવતા હતા. આજે ઈસ્લામી જગતની લાઈબ્રેરીઓ તથા બુક સ્ટોરોમાં તેરસો વર્ષની પુરાણી અરબી કિતાબોનું તે જ પ્રમાણે વાંચન અને વેચાણ થાય છે, જેમ હાલના સમયની કિતાબોનું વાંચન તથા વેચાણ થાય છે. આ કુર્આન શરીફનો ચમત્કાર છે. જાણે કુર્આન શરીફ એ અરબી ભાષાને સુરક્ષિત કરી પકડી રાખી છે. જેવી રીતે કુર્આન શરીફ કિયામત સુધી બાકી રહેશે તેવી જ રીતે અરબી ભાષા જીવંત હાલતમાં બાકી રહેશે. કુર્આન શરીફ કદી પણ ક્લાસિકલ લિટરેચરવાળી અલ્મારીઓમાં જશે નહી, બલ્કે હમેંશા લોકો તેનો અર્થ સમજી પઢી શકશે. આ જ પ્રમાણે કુર્આન શરીફ જે જ્ઞાન અને વિશ્લેષણો દર્શાવે છે, તે પણ હમેંશા બાકી રહેશે. સમય પ્રમાણે વૈજ્ઞાનિકો તેની સચ્ચાઈના પુરાવા રજુ કરતા રહેશે.

આકાશી જાસુસી - ખુદાઈ નિરિક્ષણની ઝલક :

રશીયાનુ એક ફોજી કારખાનુ **(Pavlo Grad Plant)** જેમાં ન્યુકલીયર મિઝાઈલના એૅન્જીન **(Rocket motors)** બનાવવામાં આવતા હતા. ૧૨ મે ૧૯૮૮માં તેમાં ધમાકો થતા કારખાનાનો મોટો ભાગ તબાહ થઈ ગયો. રશીયાએ આ બનાવ ઘણો જ ગુપ્ત રાખ્યો. પરંતુ અમેરિકાએ વોશીંગ્ટનથી આ બનાવની લોકોને જાણ કરી

આપી. અમેરિકાના અંતરિક્ષ જાસુસી ગ્રહોએ આ ધમાકાને ૧૨ મે ના રાત્રે જ જોઈ લીધો હતો. આ બનાવ માનવીને બતાવે છે, કે તમારો બનાવેલ નાનો ગ્રહ આકાશી જાસુસી કરી શકે છે. તો ખુદાઈ તાકત પણ તમારા કર્મોને જોઈ રહી છે. માણસ ગમે તેટલા છુપા ગુનાહ કરે તે ખુદાઈ નિરિક્ષણથી બહાર નથી જઈ શકતો. એ જ પ્રમાણે ટ્રાફિક લાઈટ તથા મોટા સ્ટોરોમાં ગોઠવાયેલ કેમેરા, અલગ અલગ પ્રકારના એક્ષરે મશીનો અને ગુનાશોધક સાધનો બધા આપણને બતાવે છે, કે કેમેરાના તારની જેમ ખુદાઈ તાર પણ જીવનના દરેક રસ્તા ઉપર ખુદાઈ કેમેરા સાથે ગોઠવાયેલ છે. અને આખિરતની અદાલતમાં આ કેમેરા આપણી વિરૂધ્ધ સાક્ષી આપશે.

માનવ પ્રકૃતિ - બંદગીનો એહસાસ :

અમેરિકાના ખેલાડી કાર્લલ્યુવિસે (Carl Lewis) લોસ એન્જલિસમાં દોડવાની હરીફાઈમાં પ્રથમ નંબરે આવતા જે પાટા ઉપર દોડ લગાવી હતી, તેનો આભાર વ્યકત કરતા તેના ઉપર મસ્તક મૂકી શ્રધ્ધા દર્શાવી. બીજી તસ્વીર John mebnroeની છે. જેમાં તે હારી ગયો તેની પોતાની વિશ્વ ચેમ્પિયનશીપ જતી રહી, તો હાર કબુલ કરી પોતાના વિવશતા રૂપે ધરતી ઉપર મસ્તક તેજ પ્રમાણે મુકયુ, જેમ મુસ્લિમો સજદામાં પોતાના અલ્લાહ તઆલા સમક્ષ આભાર અને વિવશતા દર્શાવતા પોતાનુ મસ્તક ધરે છે. જયારે તેને ગાયબ ખુદાની ઓળખ નથી મળી શકતી, તો તે કોઈને પણ પોતાના ખુદાનું સ્થાન આપી પોતાના નેચરને આત્મસંતોષ આપવાની વ્યર્થ કોશીષ કરે છે, જેમ કે એક સંતાન વગરની માતા પ્લાસ્ટીકની ઢીંગલીને બાળક સમજી પ્યાર કરવાનો નિરર્થક પ્રયાસ કરે છે.

કેલીર્ફોનિયાની સ્ત્રી ખેલાડી (Frorence Griffith Joyner) -ને ૨૦૦ મીટરની દોડ સ્પર્ધામાં ગોલ્ડ મેડલ મળ્યો. તે વિશ્વની (Fastest Woman) બની, તે જ વખતે તે પોતાના ખેલના કપડામાં જ જમીન ઉપર પડી ગઈ, અને નમાઝીની જેમ બેસી દુઆની જેમ

પોતાના હાથ ઉઠાવી અલ્લાહપાક સામે પોતાની ભાવના વ્યકત કરવામાં વ્યસ્ત થઈ ગઈ.

અજવાળા-અંધારાનું દોડવુ :

પ્રથમ અંતરિક્ષયાત્રી યુરી ગગારીન (Yori Gagarin) રશીયન બનાવટના અંતરિક્ષ (Vostok-1)માં ૧૨મી એપ્રિલ ૧૯૬૧નાં પૃથ્વીથી ૧૮૭ માઈલની ઉંચાઈએ પહોંચ્યા. અંતરિક્ષમાં તેની ૧ કલાકમાં ૧૮ હજાર માઈલની ઝડપ હતી. દોઢ કલાકમાં તે પૃથ્વીનો એક ચક્કર લગાવતો હતો. તેણે આ અંતરિક્ષના સફરની માહિતી આપતા જણાવ્યુ કે મેં અંતરિક્ષમાંથી પૃથ્વીને જોઈ તો એમ માલુમ પડયુ કે, પૃથ્વીની ઉપર અંધારા અને અજવાળાનો એક ઝડપી સિલસિલો (Ropid Succession) જારી છે. એટલે કે પૃથ્વીના સ્તર ઉપર અંધાળુ અને અજવાળુ એવી રીતે આગળ પાછળ ચાલી રહ્યા છે જેમકે એકબીજાની પાછળ દોડી રહ્યા હોય, આશ્ચર્યની વાત છે કે રાત દિવસ વિષે કુર્આન શરીફમાં પણ આજ પ્રમાણે માહિતી દર્શાવવામાં આવી છે. જે અંતરિક્ષ યાત્રાથી ૧૪૦૦ વર્ષ પહેલા ઉતર્યુ હતું. કુર્આન શરીફના શબ્દો આ પ્રમાણે છે. અર્થાત્ : ‘‘તે જ રાતથી દિવસને એવી રીતે ઢાંકે છે, કે તે ઘણી ઝડપથી તેની પાછળ આવી લાગે છે અને તેણે જ સૂર્ય, ચંદ્ર તથા બીજા તારાઓને પોતાની આજ્ઞાને આધિન પયદા કર્યા.’’ *(સૂરએ અઅ્રાફ–૫૪)*

પૃથ્વી ગોળકાર છે. તે પોતાની ધરી (Axis) પર કલાકના એક હજાર માઈલની ઝડપે સુર્યની આસપાસ ભ્રમણ કરે છે. આ કારણસર પૃથ્વીની સ્તર ઉપર તે વાતાવરણ સર્જાય છે. જેને ગગારીને આકાશમાં જઈને જોયું. ગગારીન પહેલાં કોઈ પણ વૈજ્ઞાનિકે અંતરિક્ષની યાત્રા નથી કરી. જેથી તે આ પ્રકારની વિગત દર્શાવી શકે. આના માટે પૃથ્વીથી હજારો માઈલ ઉપર આકાશમાં જઈ દુરબીનથી પૃથ્વીનું પ્રત્યક્ષ દર્શન કરવુ જરૂરી છે. આ વાત બધા જ જાણે છે કે, પયગમ્બરે ઈસ્લામ (સલ.)ના યુગમાં અંતરિક્ષ વિજ્ઞાને આ પ્રકારની પ્રગતિ ન

સાધી હતી. છતાં જે સ્પષ્ટ હકીકતનું આપે વર્ણન કર્યું, તેને ૧૪૦૦ વર્ષ પછીનો વૈજ્ઞાનિક અંતરિક્ષમાં જઈને તે જ પ્રમાણે દર્શાવે. એ આ કુર્આન શરીફ દ્વારા સ્પષ્ટ અને નિર્ણય પુરાવો છે કે, કુર્આન શરીફ આકાશી પુસ્તક છે. જેને ઉતારનાર મહાન ખુદાતઆલા પૃથ્વીને ગગારીન પહેલા પણ તે જ પ્રમાણે જોઈ રહ્યા હતા, જેમ ગગારીને જઈને નિહાળ્યુ.

બ્લેક બોક્ષ - હિસાબ-કિતાબની યાદ :

કુર્આની આયત : અર્થાત્ (હે લોકો) તમે કોઈ પણ કામ કરતા હો, અમને તે સૌની ખબર રહે છે, જ્યારે કે તમે તે કામને કરવાનુ શરૂ કરો છો. અને તારા પરવરદિગારથી એક જ રજકણ બરાબર પણ પૃથ્વીમાં કે આકાશમાં છુપુ રહેતુ નથી, અને કોઈ વસ્તુ તેના કરતાં નાની કે મોટી એવી નથી જે સ્પષ્ટ કિતાબ (લવહે મહ્ફૂઝ)માં લખાયેલ ન હોય. *(સૂરએ યુનુસ : ૬૧)*

વિમાની કાયદા પ્રમાણે ૧૨૦૦ પાઉન્ડથી વધારે વજની વિમાનોએ પોતાની સાથે બ્લેકબોક્ષ રાખવુ જરૂરી છે. બ્લેક બોક્ષ બે નાના નાના ખાસ પ્રકારના ટેપરેકોર્ડર છે. જેમાની એકને ફલાઈટ રેકોર્ડર અને બીજાને વોઈસ રકોર્ડર કહેવામાં આવે છે. બન્નેવ અંદાજે ૨૦ ઈંચ લાંબુ અને ૨૦ ઈંચ પહોળુ હોય છે. એનો વજન ૨૫ પાઉન્ડ હોય છે. આ બોક્ષ પાઈલોટની અવાજ વિમાનની ઝડપ અને બીજી જરૂરી માહિતી રેકોર્ડ કરે છે, ઓટોમેટિક રીતે દર અર્ધા કલાકે તે ભૂંસાઈ જાય છે. જેથી વિમાનની છેલ્લી ઘડીની માહિતી જાણી શકાય. ૨૩ જુન ૧૯૮૫ના રોજ એરઈન્ડિયા નું બોઈંગ ૭૪૭ કેનેડાથી લંડન જતા એટલાન્ટીક સમૂદ્રમાં દુર્ઘટના ગ્રસ્ત થઈ, બત્રીસ મુસાફીરો સાથે તબાહ થઈ ગયુ. એક પણ વ્યકિત બચી નહી, જે દુર્ઘટનાની વિગત દર્શાવી શકે. એટલાન્ટીક સમુદ્ર બીજા નંબરનો સમુદ્ર છે. જેનું ક્ષેત્રફળ નાના નાના ટાપુઓ સહીત ૪,૧૧,૦૦૦૦૦ ચોરસ માઈલ છે. આવા મોટા સમૂદ્રમાંથી નાનુ બોક્ષ શોધવુ જે સમૂદ્રમાં બે માઈલ

નીચે ઉંડાણમાં પડેલુ હતું, અતિ કઠિન અને અશકય હતું. પરંતુ ૧૦ અને ૧૧ જુલાઈના બન્નેવ રેકોર્ડરો (રિમોટ કન્ટ્રોલ રોબટ) માનવયંત્ર દ્વારા શોધી કાઢયા. આ કેમ કરીને બન્યુ ? બ્લેક બોક્ષમાં એવી મશીનો લાગેલી હોય છે, જેનાં દ્વારા તે રેડિયાઈ સિગ્નલ આપતી રહે છે. આ સિગ્નલ પ્રત્યેક સેકંન્ડે ત્રીસ દિવસ સુધી આપે છે. ફ્રાન્સ, ઈંગ્લેન્ડ અને અમેરિકાની અત્યંત આધુનિક સિસ્ટોમેટીક સ્ટીમ્બરોએ સિગ્નલ દ્વારા તેના ચોક્કસ સ્થળની બાતમી મેળવી લીધી. ત્યાર બાદ ખાસ પ્રકારના કેમેરાથી તેની તસ્વીરો લીધી. પછી માનવયંત્રોને સમુદ્રના તટે મોકલ્યા. તેમનું રેડયાઈ કિરણોથી કન્ટ્રોલ કરવામાં આવે છે. એન્જીનિયરો મશીની સ્ક્રીન વડે જોઈ રોબર્ટ (માનવયંત્ર)ને માર્ગદર્શન આપી બ્લેકબોક્ષ માનવયંત્રના હાથોમાં પકડાઈ આપે છે. જે તેને ઉપર લાવી વૈજ્ઞાનિકોના હવાલે કરે છે. આવી અત્યંત આધુનિક માહિતી સાંભળી જયારે આપણે કુર્આન શરીફની આ આયતનો ભાવાર્થ સમજીએ તો આપણને ખુદાઈ મહાન તાકાતનો અંદાજો આપશે કે તે આપણા એક-એક કર્મનો કેવી રીતે હિસાબ લેશે. કુર્આન શરીફમાં છે કે, અર્થાત્ ‘‘અને તેઓ કહેતા હશે કે, હાય અમારી કમબખ્તી ! આ કાગળ (અઅમાલનામુ)ની અજબ હાલત છે, કે એણે ન કોઈ નાની વાત છોડી, ન મોટી વાત (છોડી), પરંતુ સૌને લખી રાખી છે. અને તેઓએ જે કંઈ (દુનિયામાં) કર્યુ હશે તે સઘળુ (નોંધ થયેલુ) સ્હામે જોશે. અને તારો પરવરદિગાર કોઈના ઉપર ઝુલ્મ કરશે નહિ.’’ *(સૂરએ કહફ : ૪૯)*

વિજ્ઞાન એ સૃષ્ટિમાં વિભિન્ન અસર કરનાર નિયમોની શોધનું નામ છે. આ નિયમોથી જે હિસ્સાની પણ વિજ્ઞાન શોધ કરે છે, તે હકીકતમાં અલ્લાહ તઆલાની કુદરતની એક ઝલક હોય છે. ખુદાઈ નિશાનીઓમાંથી એક નિશાની (ચિન્હો)નું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. વૈજ્ઞાનિક માટે વિજ્ઞાન ફકત જ્ઞાન કે શોધ છે, પરંતુ મુસલમાન માટે તે ઈસ્લામની દઅ્વત (પ્રચાર)નું માધ્યમ છે, જેને તે ઈસ્લામના

પ્રચાર માટે લોકો સમક્ષ રજુ કરે છે.

એક આયત ઈસ્લામ સ્વીકાર માટે નિમિત્ત બની :

પાછલા દિવસોમાં અમેરિકા ખાતે છોડ ઉપર સંશોધન કરી રહેલા વૈજ્ઞાનિકોને જાણવા મળ્યું કે, છોડની અંદરથી અવાજરૂપે કેટલીક તરંગો નીકળે છે. જો વાતાવરણમાં ભળી જતાં પૂર્વે તેને અત્યંત શકિતશાળી આધુનિક રેકોર્ડર દ્વારા કેદ કરી લેવામાં આવે તો તે જ તરંગો રીતસરની સમજમાં ન આવે એવા અવાજનું રૂપ ધારણ કરી લે છે. આ સંશોધન વિશે એક વિગતવાર રિપોર્ટ અમેરિકાથી પ્રસિધ્ધ થતાં ''જર્નલ ઓફ પ્લાંટ મોલેક્યુલ્સ બાયો-લોજી''માં છપાય ચૂકી છે.

પ્રત્યેક ક્ષણે નીકળતી રહેતી આ તરંગોને વૈજ્ઞાનિકોએ સમજવા માટે ત્રણ વર્ષ સુધી મથામણ કરી, પરંતુ તેઓ તેને કળી ન શકયા.

એટલે આ સંશોધનમાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવનારા વૈજ્ઞાનિક પ્રો. વિલિયમ બ્રાઉને અમેરિકા તથા યુરોપના અન્ય વૈજ્ઞાનિકોને આ શોધની કોઈ વૈજ્ઞાનિક સમજૂતી આપવા માટે પ્રેર્યા. પરંતુ કોઈ વૈજ્ઞાનિક તેની વ્યાખ્યા ન કરી શકયા. યોગાનુયોગ બ્રિટીશ વૈજ્ઞાનિકોની ટીમમાં એક મુસ્લિમ વૈજ્ઞાનિક પણ હતા. પાંચ દિવસના સતત અભ્યાસના અંતે જ્યારે તેમણે જાહેર કર્યું કે, ''મારા માટે આ ઘટનામાં આશ્ચર્ય જેવું કશુંય નથી. કારણ કે અમારા મુસ્લિમો પાસે પાછલા ચૌદસો વર્ષથી આ વૈજ્ઞાનિક સંશોધનની સમજૂતિ મૌજૂદ છે.'' બોર્ડના બધા સભ્યો સ્તબ્ધ થઈ તેમનું મોઢું જોવા લાગ્યા. બોર્ડે આગ્રહ કર્યો કે તમારી પાસે તેની દલીલ શું છે કે છોડવાઓ પણ બોલે છે ? એટલે તેમણે કુર્આનમાંથી સૂરએ બની ઈસ્રાઈલની ૪૩મી આયત ખોલીને પઢવા માંડી. જેનો અનુવાદ આ મુજબ છે :

''સાતેય આકાશો અને પૃથ્વી તથા જે કંઈ એ સૌમાં છે તે અલ્લાહપાકની પવિત્રતા બયાન કરે છે, અને કોઈ પણ વસ્તુ એવી

નથી કે જે ખૂબીઓ સાથે તેની પવિત્રતા બયાન કરતી ન હોય, પણ તમે તેમની પવિત્રતા બયાન કરવાને સમજતા નથી; બેશક તે અલ્લાહ પાક ઘણો સહનશીલ (અને) બક્ષનાર છે.'' *(બની ઈસ્રાઈલ : ૪૩)*

અવાજની આ તરંગો વાસ્તવમાં તો પેલા છોડવાઓની તસ્બીહ છે. આ મુસ્લિમ વૈજ્ઞાનિકના તારણથી હોલમાં સન્નાટો છવાય ગયો. આ મિટિંગ પછી ઉક્ત વૈજ્ઞાનિક ટીમના વડા મિ. બ્રાઉને ઈસ્લામ વિશે હજુ વધારે જાણવાની ઈચ્છા દર્શાવી. આ અભ્યાસ અંતે તેઓને ઈસ્લામ સ્વીકાર સુધી દોરી ગયો.

❋ સૂર્યનો ગોળો : ઈમાનમાં વધારો ❋

સૂર્ય પૃથ્વીથી નવ કરોડ ત્રીસ લાખ માઈલ દૂર છે. સૂર્ય પૃથ્વીથી એક લાખ ત્રીસ હજાર ગણો મોટો છે. સૂર્ય પૃથ્વીની જેમ નક્કર નથી, બલ્કે તે આખોને આખો એક વિરાટ ધગધગતો અગનગોળો છે. તેની ગરમી અગિયાર હજાર ડિગ્રી ફેરનહિટ છે. આ ગરમી એટલી વધારે છે કે અત્યંત સખત પદાર્થ પણ તેમાં ઓગળ્યા વગર નહીં રહી શકે. પૃથ્વી જો એની નજીક ચાલી જાય તો એક સેકંડથી પણ ઓછા સમયમાં ઓગળીને ગેસ બની જશે.

સૂર્ય કેવી રીતે ચમકે છે, અને કેવી રીતે તે આટલી વિપુલ માત્રામાં પ્રકાશ તથા ગરમી આપી રહયો છે ? પહેલાં એવી થિયરી હતી કે, સૂર્ય સતત બળી રહયો છે, જેમકે કોઈ લાકડું કે કોલસો બળે છે. પરંતુ હવે ખગોળશાસ્ત્રી સંશોધનથી જાણવા મળ્યું છે કે, સૂર્ય હજ્જારો મિલિયન વર્ષથી આવી જ રીતે રોશન છે. તો આ થિયરી ખોટી પૂરવાર થઈ. સૂર્યમાં કોઈ પદાર્થ બળતો હોતે તો હમણાં સુધી સૂર્ય બુઝાઈ ગયો હોતે. કારણ કે કોઈ વસ્તુ આટલી લાંબી મુદત સુધી બળતી હાલતમાં ન રહી શકે.

હવે વૈજ્ઞાનિકોની થિયરી એ છે કે, સૂર્યની ગરમી એવી જ પ્રક્રિયાનું પરિણામ છે, જે એટમ બોમ્બમાં ચાલે છે. અર્થાત્ તે પદાર્થને

ઊર્જામાં પરિવર્તિત કરે છે. આ ક્રિયા સળગવાથી જુદી છે. બળવા કે સળગવાના કારણે પદાર્થ એક સ્વરૂપથી બીજા સ્વરૂપમાં તબદીલ થાય છે. પરંતુ પદાર્થને જ્યારે ઊર્જામાં ફેરવવામાં આવે તો ઘણી બધી ઊર્જા માત્ર થોડાક પદાર્થથી જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. પદાર્થનો એક ઔંસ એટલી બધી ઊર્જા ઉત્પન્ન કરી શકે છે, જે એક મિલિયન ટનથી મોટા ખડકને પીગળાવી દે.

સૃષ્ટિમાં આ પ્રકારની અસંખ્ય નિશાનીઓ હોય છે. આ ચિહ્નો દર્શાવે છે કે, સૃષ્ટિ પાછળ એક મહાન સર્જકની હસ્તી કાર્ય કરી રહી છે. મહાન સર્જક વગર ક્યારેય આ પ્રકારનું મહાન સર્જન અસ્તિત્વમાં આવી જ ન શકે. કુર્આન શરીફમાં વારંવાર સૃષ્ટિની નિશાનીઓ પર ચિંતનમનન કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું છે. આ ચિંતનમનન એક શુધ્ધ દીની અમલ છે. તે મુઅમિનના ઈમાનમાં અસામાન્ય વૃધ્ધિનું નિમિત્ત બને છે, તેમજ મુઅમિનના વિશ્વાસને અસીમ હદ સુધી વિસ્તારી નાંખે છે.

અલ્લાહપાકની સર્વોચ્ચ સત્તાની નિશાની : ગ્રહણ

ગ્રહણ એક ખગોળીય ઘટના છે. એકલિપ્સનો શબ્દ પ્રાચીન ગ્રીક ભાષાના શબ્દ *(Ekleipsis)*થી બનેલો છે. અવકાશમાં ગ્રહણની વિવિધ ઘટનાઓ બનતી રહે છે. પરંતુ પ્રચલિત અર્થમાં બે પ્રકારના ગ્રહણને ગ્રહણ કહેવામાં આવે છે. એક સૂર્યગ્રહણ અને બીજુ ચંદ્ર-ગ્રહણ. સામાન્યપણે સૂર્યગ્રહણ વર્ષમાં બે કે ત્રણ વખત થાય છે, અને ચંદ્રગ્રહણ વર્ષમાં બે વખત થાય છે. ચંદ્રગ્રહણ થોડાક કલાક સુધી રહે છે, જ્યારે સંપૂર્ણ સૂર્યગ્રહણ માત્ર થોડીક મિનીટ સુધી રહે છે.

ગ્રહણની આ ઘટના અફર ખગોળીય નિયમ મુજબ ઘટે છે. અહીં સુધી કે ઘણા સમય પૂર્વે તેની ચોક્કસ ભવિષ્યવાણી કરી શકાય છે. દા.ત. ૨૦૧૦માં ૧૫મી જાન્યુઆરીએ સૂર્યગ્રહણ થયું. ખગોળવિદોના

પૂર્વ કથન અનુસાર પહેલાંથી લોકોને આ ગ્રહણ વિશે માહિતી હતી.

ગ્રહણ એ શું છે ? વાસ્તવમાં ગ્રહણ પડછાયો પડવાનું બીજુ નામ છે. પરિભ્રમણ દરમિયાન જ્યારે ચંદ્ર, પૃથ્વી તથા સૂર્યની વચ્ચે આવી જાય છે, તો સૂર્ય આ આડશના લીધે આંશિક કે પૂર્ણપણે નહીં દેખાશે. આનું જ નામ સૂર્યગ્રહણ છે. અને જ્યારે પૃથ્વી, ચંદ્ર તથા સૂર્યની વચ્ચે આવી જાય છે, ત્યારે ચંદ્ર પર આંશિક કે પૂર્ણપણે પૃથ્વીનો પડછાયો પડી જશે. આનું નામ ચંદ્રગ્રહણ છે.

પ્રાચીનકાળમાં ગ્રહણ વિશે ચિત્રવિચિત્ર વહેમો તથા માન્યતાઓ હતી. દા.ત. કેટલાક લોકો એમ સમજતા હતા કે, આકાશમાં એક અજગર છે. તે ક્યારેક ક્રોધિત થઈ ચંદ્રને પોતાના ભરડામાં લઈ લે છે, ત્યારે ચંદ્રગ્રહણ થાય છે. એવી જ રીતે અમુક લોકો એમ સમજતા હતા કે, દુન્યામાં જ્યારે કોઈ રાજા અથવા મોટા માણસનું મૃત્યુ થાય છે, તો તેના લીધે સૂર્ય પણ અંધકાર છવાય જાય છે. આનું જ નામ સૂર્યગ્રહણ છે.

આ પ્રકારના વહેમભર્યા વિચારો હજારો વર્ષ સુધી વિશ્વભરની કૌમોમાં પ્રચલિત હતા. અહીં સુધી કે દૂરબીનની શોધ થઈ. ગેલિલિયોએ પહેલી વખત ઈ.સ. ૧૬૦૯માં દૂરબીન વડે ગ્રહ સબંધી વ્યવસ્થાનું નિરીક્ષણ કર્યું. ત્યાર પછી દૂરબીનનો વિકાસ થયો. અને વધારે શક્તિશાળી દૂરબીનો બનાવવામાં આવી. જેનાથી નિરીક્ષર્ણક્ષેત્ર વિસ્તર્યું તથા સ્પષ્ટ પણ થયું. અહીં સુધી કે એ જાણવા મળ્યું કે, સૂર્યગ્રહણ તથા ચંદ્રગ્રહણનો સબંધ ઉક્ત પ્રકારની કોઈ અંધશ્રધ્ધા સાથે નથી. એ સંપૂર્ણપણે એક ખગોળીય ઘટના છે. તે માત્ર એ કારણે ઘટે છે કે, બે અવકાશી પિંડોની વચ્ચે એક ત્રીજુ પીંડ આવી જાય છે, તેના લીધે ત્યાં એક આડશ ઉભી થઈ જાય છે. તે જ આડશના લીધે સર્જાયેલી ઘટનાનું નામ ગ્રહણ છે.

પ્રાચીનકાળમાં ગ્રહણને માત્ર એક વહેમજનક ઘટના તરીકે મૂલવવામાં આવતી હતી. ૧૯મી સદીમાં વૈજ્ઞાનિક નીરિક્ષણ દ્વારા

જાણવા મળ્યું કે, તે એક સાદી અવકાશીય ઘટના છે. તેમાં કોઈ રહસ્ય નથી. ગ્રહણના વિષય પર વર્તમાનકાળમાં મોટી સંખ્યામાં પુસ્તકો પ્રગટ થયા છે. કેટલાક પુસ્તકોના નામ આ પ્રમાણે છે :

Eclips of the Sun & Moon (1937) by Sir F. W. Pyson
Eclips Phenomena in Astronomy (1969) by F. Link.
Eclips in the Second Millennium B C (1954) by G. Van Bergh.

ગ્રહણના ઈતિહાસનો પહેલો કાળ એ છે, જ્યારે તેમાં અંધશ્રધ્ધા -યુક્ત માન્યતાઓ પ્રચલિત હતી. ગ્રહણનો ત્રીજો કાળ વર્તમાનકાળમાં દૂરબીનની શોધ ૧૬૦૮ પછી શરૂ થયો. ગ્રહણના ઈતિહાસનો બીજો કાળ તે છે, જે ઈસ્લામ પછી માનવીની જાણમાં આવ્યો. તે એ કે ગ્રહણનો સબંધ ન અંધશ્રધ્ધા સાથે છે, ન તે માત્ર એક ભૌતિક પ્રકારની અવકાશી ઘટના છે. બલ્કે તે સૃષ્ટિના સર્જકની અર્થપૂર્ણ સર્જન વ્યવસ્થાનો એક ભાગ છે. તે અલ્લાહની સર્વોચ્ચ સત્તાનું પ્રાગટ્ય છે. તે માનવી માટે જગતના નાથનો એક પરિચય છે. ગ્રહણ ખામોશ ભાષામાં અલ્લાહપાકના અર્થપૂર્ણ સર્જનની ઘોષણા કરી રહ્યું છે.

હિજરત પછીની ઘટના છે : ઈસ્લામી પયગમ્બર હઝરત મુહમ્મદ (સલ.)ના સુપુત્ર હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદી.) મદીનામાં જન્મ્યા. અને દોઢ વર્ષની નાની વયે શવ્વાલ ૧૦ હિ.માં (૬૩ર ઈ.સ.) તેમનો ઈન્તિકાલ થઈ ગયો. જે દિવસે આપની વફાત થઈ, યોગાનુયોગે તે જ દિવસે સૂર્યગ્રહણ થયું. પ્રાચીન અંધશ્રધ્ધાયુક્ત રિવાજ મુજબ મદીનાના અમુક લોકો કહેવા લાગ્યા કે, આ સૂર્યગ્રહણ પયગમ્બર (સલ.)ના પુત્રના અવસાનના કારણે થયું છે. અલ્લાહ પાકના રસૂલ (સલ.)ને આ વાત બહુ નાપસંદ પડી. આપ (સલ.)એ લોકોને એકઠા કરીને પ્રવચન આપ્યું. આપ (સલ.)એ ફરમાવ્યું : ''સૂર્ય તથા ચંદ્રને કોઈ માણસના મૃત્યુના કારણે ગ્રહણ નથી લાગતું, બલ્કે તે બન્ને અલ્લાહ તઆલાની નિશાનીઓ છે. જ્યારે તમે ગ્રહણ થતું જુઓ તો નમાઝ પઢો.''

ચંદ્રગ્રહણ તથા સૂર્યગ્રહણ ખુદા તઆલાની નિશાનીઓ પૈકીની બે નિશાનીઓ છે. આ કોઈ સાદી વાત નથી. તે વાસ્તવમાં આ મામલાના ખરા અર્થપૂર્ણ પાસાં પ્રતિ નિર્દેશ છે. તેનો મતલબ એ છે કે, ચંદ્રગ્રહણ તથા સૂર્યગ્રહણ જેવી રીતે થાય છે, તેના ઉપર ઉંડાણપૂર્વક વિચાર કરવામાં આવે તો તે માનવી માટે ખુદાપાકને પામવાનું નિમિત્ત બની જશે. તે સાદી રીતે અવકાશી ઘટના (ચિહ્ન)ના બદલે વધારે ઉંડા અર્થમાં ખુદાઈ ઘટના સાબિત થશે.

ચંદ્રગ્રહણ કે સૂર્યગ્રહણ એક અનોખો ચમત્કાર છે. તેની પાછળ સૃષ્ટિના સર્જકની ચમત્કારિક કારીગરી જોવા મળે છે. આગળ કહ્યું તેમ ગ્રહણ ત્યારે આકાર પાકે છે, જ્યારે ત્રણ અવકાશી પીંડો એકબીજાની સીધમાં આવી જાય. ત્રણેયના કદમાં બહુ મોટો ફર્ક છે. ચંદ્રને જો સરસવના દાણા સમાન ગણવામાં આવે તો તેની તુલનામાં પૃથ્વી ફૂટબોલ જેટલી મોટી હશે અને સૂર્ય વળી તે બન્નેના મુકાબલે હિમાલય પર્વતથી પણ મોટું હશે.

આ ત્રણેય જુદા જુદા કદના પિંડો ચાલતા ચાલતા એવા પ્રમાણથી એક સીધમાં આવી જાય છે કે, પૃથ્વીથી જોવાવાળાને તે સમાન કદના દેખાય. જ્યારે ત્રણેયની વચ્ચે ચંદ્ર હશે, તો સૂર્યને ગ્રહણ લાગશે. અને જો વચ્ચે પૃથ્વી આવી જશે, તો ચંદ્રને ગ્રહણ લાગશે. આ વિશાળ અવકાશમાં એક અત્યંત અનોખી સ્થિતિનો મામલો છે.

આ એક અત્યંત આશ્ચર્યકારક ઘટના હોય છે. ઈન્સાયક્લો-પીડિયા બ્રિટાનિકાના લેખકે લખ્યું છે કે, એક અત્યંત અસામાન્ય યોગાનુયોગના લીધે સૂર્ય તથા ચંદ્ર વચ્ચે એટલું અંતર થઈ જાય છે કે, પૃથ્વીથી નિરીક્ષણ કરનારને એવું લાગે છે કે, તે બન્ને સરખા છે.

(EPB 6/189)

ગ્રહણની આ આશ્ચર્યજનક ઘટનાને નિબંધ લેખકે માત્ર યોગાનુ-યોગ ઠરાવ્યો છે. પરંતુ આ તદન અતાર્કિક વાત છે. આ પ્રકારનો અનોખો યોગાનુયોગ સર્વપ્રથમ તો શક્ય નથી. અને જો માની લો કે

આ યોગાનુયોગ છે, તો તે બહુ મુશ્કેલીથી એક વખત થઈ શકે છે. પરંતુ ખગોળ ઈતિહાસ દર્શાવે છે કે, ગ્રહણરૂપી આ ઘટના લાખો વર્ષથી આમ જ નિયમિતપણે દર વર્ષે ઘટી રહી છે. આ પ્રકારનું સંપૂર્ણ નિયમન હરગિજ યોગાનુયોગ નહીં હોય શકે. સાચે જ તે એક સર્વસત્તાધીશ હસ્તીની સાતત્યપૂર્વકની કામગીરીના કારણે જ શક્ય છે. યોગાનુયોગનો શબ્દ આ આશ્ચર્યકારક ઘટનાની સમજૂતી માટે તદ્દન અપૂરતો છે.

ગ્રહણ વિશાળ શૂન્યાવકાશમાં સર્જાતાં તે અગણિત ચમત્કારિક ઘટનાઓ પૈકી એક ઘટના છે. જેના વિશે કુર્આનમાં આ શબ્દો આવ્યા છે કે, આ બધી એક જબરદસ્ત જાણકાર ખુદાપાકની ગોઠવણ છે.

વિશાળ શૂન્યાવકાશમાં અસંખ્ય પિંડો છે. આ તમામ પિંડો સંપૂર્ણપણે ખુદાપાકના કંટ્રોલમાં છે. ગ્રહો તથા તારાઓનું સંચાલન ખુદાપાકે નક્કી કરેલા નિયમ મુજબ જ થાય છે. સૂર્યમાળા તેનો જ એક નમૂનો છે. જેની અંદર આપણી પૃથ્વી પણ આવેલી છે. આ વ્યવસ્થા પોતાની ખામોશ વાણીમાં એ ઘોષણા કરી રહી છે કે, આ સૃષ્ટિનો એક સર્વસત્તાધીશ ખુદા તઆલા છે, જે વિશાળ અવકાશમાં તેમના પર સંપૂર્ણ અંકુશ ધરાવે છે.

તે જ ચમત્કારિક ઘટનાઓ પૈકી એક ગ્રહણની ઘટના છે. સૂર્યગ્રહણ તથા ચંદ્રગ્રહણ આપની નજીકની ઘટનાઓ છે. લોકો તેને એક વિચિત્ર ઘટના તરીકે અથવા બહુ તો એક ખગોળીય ઘટના તરીકે લે છે. પરંતુ વાસ્તવિકતા એ છે કે, પયગમ્બરે ઈસ્લામ (સલ.)ના શબ્દોમાં તે ખુદાપાકનું બહુ મોટું ચિહ્ન છે. એટલે જ ઈસ્લામમાં એ શિક્ષા આપવામાં આવી છે કે, જ્યારે ગ્રહણ થાય ત્યારે લોકો ખુદાપાકની ઈબાદત કરે. આ ઈબાદતને 'ચંદ્રગ્રહણની નમાઝ' તથા 'સૂર્યગ્રહણની નમાઝ' કહેવામાં આવે છે. ગ્રહણ વખતે ખુદાપાકની ઈબાદત એ વાતનો એકરાર છે કે, ગ્રહણ એક ખુદાઈ ઘટના છે, માત્ર ખગોળીય ઘટના નહીં.

❋ વધુ હોશિયાર, દીનથી વધુ દૂર ❋

માનવજાતમાં પ્રાકૃતિક રીતે કેટલાક લોકો બહુ હોશિયાર હોય છે અને કેટલાક લોકો થોડાક ઓછા હોશિયાર હોય છે. સમગ્ર ઈતિહાસનો અભ્યાસ એમ કહે છે કે, વધારે પડતા હોશિયાર લોકોમાંથી બહુ ઓછા લોકો દીનદાર (ધાર્મિક) હોય છે. વાસ્તવિક્તા એ છે કે, દરેક કાળમાં માત્ર ઓછી હોશિયારી ધરાવતા લોકો જ ખુદને દીનના કામમાં લગાવે છે. વધારે પડતા હોશિયાર લોકોમાંથી બહુ ઓછા સભ્યો એવા બહાર આવ્યા છે, જેઓ પોતાની ક્ષમતાઓને વાસ્તવિક અર્થમાં દીન માટે વકફ કરી શક્યા હોય.

આવું કેમ છે ? આનું કારણ તે જ છે, જેને કુર્આન શરીફમાં 'હુબ્બે આજિલહ્' કહેવામાં આવી છે. *(અલ કિયામહ્ : ૨૦)* અર્થાત્ તત્કાળ ફાયદાનું ખેંચાણ. વધારે પડતા હોશિયાર લોકો નાણાં બજારમાં પોતાના માટે બહુ જલ્દી એક નફાકારક કામ મેળવી લે છે, જ્યારે દીની કામનો ફાયદો આખિરત (પરલોક) સાથે જોડાયેલો છે. મની માર્કેટમાં આવા લોકોને તરત જ ખ્યાતિ, સત્તા તથા સંપત્તિ મળતી નજર આવે છે, જ્યારે દીની કામમાં તેમને લાગે છે કે, પોતાના કાર્યનું ઈનામ મેળવવા માટે તેમણે મૃત્યુ પછી આવનારી દુન્યાની રાહ જોવી પડશે. ઈતિહાસનો આ અનુભવ જોતાં એમ કહેવું ખોટું નહીં હશે કે, જે માણસ વધારે પડતો બુધ્ધિશાળી હોય છે, તે વ્યવહારિક રીતે એટલો જ ભોટ પુરવાર થાય છે. આવા લોકો ક્ષણિક (થોડા) ફાયદાને બદલે શાશ્વત (હંમેશના) ફાયદાને નજર અંદાજ કરી દે છે. તે દુનિયાની જુઠ્ઠી ખુશી ખાતર, જન્નતની સાચી ખુશીથી પોતાને વંચિત કરી લે છે.

વધારે પડતા હોશિયાર માણસની કમજોરી એ હોય છે કે, તે અહંકારી હોય છે. અને દીની કામમાં અહંકારની કોઈ જગ્યા નથી. દીની કામ હંમેશા વિનમ્રતાના આધાર પર હોય છે, ઘમંડના આધાર પર નહીં. કહેવાતા બુધ્ધિશાળી લોકો પોતાના અહંકારને કચડી નથી

શકતા. એટલે તેઓ દીની કામ સાથે જોડાય નથી શકતા. દીની કામ વાસ્તવમાં ખુદા તઆલાનું કામ છે. દીની કામ તે જ લોકો કરી શકે છે, જે ખુદાપાકની સમક્ષ ખુદને સંપૂર્ણપણે સમર્પિત કરી ચૂક્યા હોય. આ મનોવલણમાં જરા સરખી કચાશ પણ કોઈ માણસને દીની કામ માટે અપાત્ર બનાવી દે છે.

❋ મનને શાંતિ કેવી રીતે મળશે ? ❋

શાંતિ-સુકૂન આપણે કઈ ચીઝમાં સમજી રાખ્યું છે ? તમે જ કહો કે તમને તરસ લાગી છે, તો શું તમે પાણી આ કલમથી માંગશો જેનાથી આ લેખ લખવામાં આવી રહ્યો છે ? કે આ કાગળથી માંગશો, જેના પર આ લેખ લખાય રહ્યો છે ? પાણી પોતાની જગ્યા પર મળશે, નળમાં મળશે, નદી-દરિયા-કૂવામાં મળશે. દરેક વસ્તુ તેની નિર્ધારીત જગ્યા પર મળે છે. નમક (મીઠુ)ની જરૂર પડે તો હું જે માઈક વડે તકરીર કરી રહ્યો છું તેની પાસેથી નહીં, પરંતુ નમક પોતાની જગ્યાએ જ મળશે.

એવી જ રીતે આજે મુસલમાન બલ્કે સમસ્ત માનવજગત મનની શાંતિને ખોટી જગ્યાએ શોધી રહ્યો છે. તે એમ સમજે છે કે, મને ચાર ચક્રી વાહન મળી જાય તો શાંતિ મળી જશે અને મારી પરેશાની દૂર થઈ જશે ! ખુદા જાણે વાહન ખરીદવા માટે કેટલા રૂપિયા ઉધાર બેંકમાંથી લીધા, વ્યાજનો વ્યવહાર કર્યો, પછી એક્સીડન્ટ થઈ ગયો. ગાડી ગઈ, ડ્રાઈવર ગયો અને પોતે પણ ગયો. ગાડી તો મેળવી લીધી પરંતુ શાંતિ મળી નહીં.

કોઈ સમજે છે કે, હું પ્રધાન બની જઈશ તો શાંતિ મળી જશે ! આપણે કંઈ કેટલાય વડાપ્રધાનોને જોયા કે તેમની કેવી ખરાબ હાલત થઈ. કેવી કેવી રીતે તેમને મારવામાં આવ્યા. કોઈ સમજે છે કે, નોટોના થપ્પા મળી જાય તો મને શાંતિ મળી જશે ! જો તે નોટોને ઉધઈ લાગી જાય તો બધી નોટો ખવાય જાય. તે વસ્તુથી શાંતિ કેવી રીતે મળી શકે છે જેને એક સામાન્ય ઉધઈ ખત્મ કરી શકે છે. આ ચીજોમાં

ઈત્મિનાન (શાંતિ) નથી, આ ચીજોમાં ઈત્મિનાનને ખોટી રીતે શોધવામાં આવી રહ્યું છે.

શાંતિ તો અલ્લાહપાકના ઝિક્ર (યાદ)માં છે. અલ્લાહ તઆલા સાથે જેટલો સબંધ સુદૃઢ હશે, તેટલી શાંતિ મળશે. માણસ એમ વિચારે છે કે, મને ક્યાંકથી કંઈક મળે કે ન મળે, મને રોજી આપનાર અલ્લાહ તઆલા છે. મારો આધાર કોઈની ઉપર નથી.

એક માણસ નોકરી કરે છે. રાત-દિન તેને ચિંતા રહે છે કે, ક્યાંક એવું ન થાય કે મારાથી મારો ઉપરી અધિકારી નારાજ થઈ જાય અને મને નોકરીમાંથી કાઢી મૂકશે તો શું થશે ? એવી જ રીતે રાત-દિન તે જાતજાતની શંકા-કુશંકામાં ફસાયેલો રહે છે. આમ થઈ જશે ને તેમ થઈ જશે, પરંતુ જો સબંધ અલ્લાહપાક સાથે હશે, તો તે એમ સમજશે કે મારી સુરક્ષા કરનાર અલ્લાહપાક છે. ન મને કોઈ ગોળી ઉડાવી શકે છે, ન બોમ્બ. મારો રક્ષક અલ્લાહ તઆલા છે. માલ ચોરી થઈ જાય, દુકાન ન ચાલે, બેંક પાણીમાં બેસી જાય તો શું થયું, મારો સબંધ અલ્લાહ તઆલા સાથે છે. તેના ખઝાનામાં અછત નથી વર્તાતી. તેનો ખઝાનો તો જેમનો તેમ છે.

એક બુઝુર્ગની પાસે આવીને તેમના ખાદિમે કહ્યું કે, હઝરત ! બાદશાહે આપની પાસે જે મોતી મોકલાવ્યું હતું તે ખોવાય ગયું, તે બહુ કીંમતી હતું. બુઝુર્ગે થોડીક વાર માટે આંખો બંધ કરી, માથુ નમાવ્યું અને પછી કહ્યું : ‘‘અલ્હમ્દુલિલ્લાહ.’’ ખાદિમો પેલું મોતી શોધી જ રહ્યા હતા. એટલામાં તે મોતી મળી ગયું તો ખાદિમે ફરી આવીને કહ્યું કે, હઝરત ! ખોવાયેલ મોતી મળી ગયું. હઝરતે ફરી આંખો બંધ કરી, ગરદન ઝુકાવી, પછી કહ્યું કે, ‘‘અલ્હમ્દુલિલ્લાહ.’’

કોઈકે પૂછ્યું કે, આવું કેમ ? તો જવાબ આપ્યો કે, જ્યારે તેણે એ ખબર આપી કે મોતી ખોવાય ગયું, તો મેં જોયું કે મારી શાંતિ તો ખોવાય ગઈ નથી ને ? જોયું તો મારૂં મન તો શાંત હતું. એટલે મેં અલ્લાહપાકનો શુક્ર અદા કર્યો. પછી જ્યારે સમાચાર મળ્યા કે, તે

મોતી મળી ગયું, તો મેં મારા દિલ (મન)ને જોયું કે તેને કોઈ ખૂશી તો નથી થઈ ને ? મેં જોયું કે તેને કોઈ ખૂશી નથી થઈ, એટલે મેં ત્યારે પણ અલ્લાહપાકનો શુક્ર અદા કર્યો કે, આ મોતીનો મારા મન સાથે કોઈ સબંધ નથી. પાસે હોય તો ખૂશી નથી અને ચાલ્યું જાય તો કોઈ દુઃખ નથી. મુસલમાનના જીવનનો હાલ આવો જ હોવો જોઈએ.

* સફળ જીવન, અસફળ અંત *

યુરોપના એક માણસને સંપત્તિ એકઠી કરવાનો શોખ હતો. તેનું માનવું હતું કે દૌલત વડે તે જીવનના બધા સુખ મેળવી શકે છે. તેણે સારી એવી કમાણી કરી. તેણે પોતાના માટે એક શાનદાર ઘર બનાવ્યું. તેણે સુખ સગવડના બધા સાધનો પોતાની આસપાસ ખડકી દીધા, પરંતુ તેને સાચું સુખ મળી ન શક્યું. અંતે તે વૃધ્ધ થઈ ગયો. તેની શારીરિક શક્તિઓ ક્ષીણ થઈ ગઈ, તે પથારીવશ થઈ ગયો. પોતાના જીવનના તે આખરીકાળમાં તેણે પોતાની ડાયરીમાં આ શબ્દો લખ્યા : **Now, I am 90 plus bedridden. My story can be sum up in these two words : Successful life, Unsuccessful end.**

અર્થ : જેઓને લોકો **Achiever** કે **Super Achiever** કહે છે તે બધાની આ જ કહાની છે. મોટી મોટી સફળતાઓ મેળવનારાઓ આ વિશ્વમાં માત્ર નાની નાની ખૂશી મેળવે છે. અને અંતે નિરાશા સાથે તેઓ વિશ્વમાંથી ચાલ્યા જાય છે. આ સ્થિતિ એટલી વ્યાપક છે કે તેમાં સ્ત્રી-પુરૂષનો કોઈ અપવાદ નથી.

ભારતમાં સર્વોચ્ચ સફળતા મેળવનારાઓમાં એક વિખ્યાત નામ લતા મંગેશકરનું છે. તેઓ એંશી વર્ષ વટાવી ચૂકયા છે. તેમને ઝિંદગીની તે બધી વસ્તુઓ મળી, જેની લોકો તમન્ના કરે છે. દૌલત, ખ્યાતિ, લોકપ્રિયતા, ઉંચા ઉંચા ઈલ્કાબો, વગેરે... તેમણે આંતર-રાષ્ટ્રીય સ્તરે શોપિંગ કર્યુ. ઘણી બધી જ્વેલરી અને ઝવેરાત ખરીદયા. તેમની પાસે એ બધુ જ છે જેની એક ભૌતિકવાદી માણસ તમન્ના

કરે છે. પરંતુ જીવનના અંતિમ તબક્કામાં પહોંચ્યા પછી તેમને લાગે છે કે, તેમણે જે કાંઈ ઈચ્છયું હતું તે તેમને ન મળ્યું.

નવી દિલ્હીના અંગ્રેજી વર્તમાનપત્ર ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડીયા (૩૦ સપ્ટે. ૨૦૦૭)માં લતા મંગેશકરનો એક ઈન્ટરવ્યુ છપાયો છે. ઈન્ટરવ્યુ લેનારનું નામ સુદેશના ચેટરજી છે. આ ઈન્ટરવ્યુ મુજબ લતા મંગેશકર બાહ્ય સફળતાઓ છતાં નિરાશા અનુભવે છે. આ ઈન્ટરવ્યુ અખબારની પૂર્તિ ''ટાઈમ્સ લાઈફ''માં આ શિર્ષક હેઠળ છપાયો છે : **"My dreams have never got fulfilled"** (મારા સપનાઓ ક્યારેય સાકાર ન થયા.)

ઈન્ટરપીયરે લતા મંગેશકરથી પૂછયું કે, જો માલિક તેમનાથી પૂછે કે જીવનના આ તબક્કામાં પહોંચીને તેઓની સૌથી મોટી ઈચ્છા શું હશે ? તો તેમણે ક્ષણવારના વિલંબ કર્યા વગર તરત જવાબ આપ્યો કે, મારી ઈચ્છા માત્ર એ હશે કે હું આ દુનિયા છોડી ચાલી જાઉં. **I would like to leave this world. (P.3)**

સફળ માણસોની આ અસફળ કહાનીઓમાં પ્રત્યેક સ્ત્રી-પુરૂષ માટે બહુ મોટો સબક (પાઠ) છે; તે એ કે જે ખુશીઓભરી ઝિંદગી મેળવવા માટે તેઓ આખુ આયખું ખર્ચી નાંખે છે તે આ દુનિયામાં કોઈપણ હિસાબે મેળવી શકાય એમ છે જ નથી.

આ વિશ્વમાં ઈચ્છા છે, પરંતુ ઈચ્છાપૂર્તિ નથી. આ બાબત એક મહાન વાસ્તવિકતા તરફ નિર્દેશ કરી રહી છે; તે એ કે માણસ જે વસ્તુ મૃત્યુ પહેલાના સમયકાળ (**Pre-death period**)માં મેળવવા માંગે છે, તેને સૃષ્ટિના સર્જકે મૃત્યુ પછીના સમયકાળ (**Post-death period**)માં રાખી છે.

આ સ્થિતિમાં સૌથી મોટી સમજદારી એ છે કે, માણસ ખુદ પોતાને મૃત્યુ પછીના સમયકાળમાં સફળતાનો હકદાર બનાવે. તે વર્તમાન ક્ષણભંગુર (કામચલાઉ) જીવનને આવનારા શાશ્વત

(હંમેશનું) જીવનની તૈયારીમાં લગાવી દે.

માણસ જન્મે આદર્શવાદી છે, પરંતુ વર્તમાન વિશ્વમાં દરેક વસ્તુ આદર્શ ધારાધોરણથી ઉતરતી કક્ષામાં જોવા મળે છે. લોકોની તાણનું આ જ મૂળ કારણ છે. માણસ પોતાની પૂરી શક્તિ લગાડી જે કાંઈ મેળવે છે, તે તેને હંમેશ તેના ઈચ્છીત ધારાધોરણ કે આદર્શથી ઓછું હોય છે.

ઈચ્છા અને ઈચ્છીત બાબતો વચ્ચે આ તફાવત કે ભેદ પારખ-વામાં જ સૌથી મોટી સમજદારી છે. જે માણસ આ ફરક જાણી લેશે, તે પોતાના જીવનનું વાસ્તવદર્શી આયોજન કરશે. અને પછી સફળ તાની મંઝિલે પહોંચી જશે. આવો માણસ ક્યારેય ટેન્શનમાં જીવવા-વાળો માણસ નહીં હશે.

❋ ઈસ્લામ પ્રાકૃતિક (ફિતરી) ધર્મ ❋

કેટલાક લોકો અલ્લાહપાકના રસૂલ (સલ.)ની પાસે આવ્યા અને આપ (સલ.)ના મુબારક હસ્તે ઈસ્લામ સ્વીકાર્યો, તેમના વિશે કુર્આન શરીફમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, "અને જ્યારે આ (કુર્આન) પેલા લોકોને સંભળાવવામાં આવે છે, તો તેઓ કહે છે કે, અમે તેના પર ઈમાન લાવ્યા (વિશ્વાસ મૂક્યો). નિઃશંક, આ એ સત્ય છે, જે અમારા પરવરદિગાર તરફથી આવેલું છે. અમે તો પહેલાંથી જ આને માનવાવાળા હતા. *(સૂરએ કસસ્ : ૫૩)*

ઈસ્લામ પ્રકૃતિ (કુદરતી)નો ધર્મ છે. તે માનવીય પ્રકૃતિની પુકાર છે. જો માણસની પ્રકૃતિ (અંતરાત્મા) પર બનાવટી પડદાઓ પડેલા ન હોય તો તે ઈસ્લામને પ્રાપ્ત કરવાની સાથે જ તેને ઓળખી લેશે. અને તેને તરત જ પોતાની ચીજ સમજી સ્વીકારી લેશે. ઈસ્લામ અને માનવીય પ્રકૃતિ બન્ને એક જ સિક્કાની બે બાજુ જેવા છે. એક સાચા માનવી અને સાચા ઈસ્લામ વચ્ચે કોઈ દૂરી કે પારકાપણું નથી.

ઈસ્લામની આ વિશેષતા એ ઈસ્લામની સૌથી મોટી તાકાત છે.

આ વિશેષતાના લીધે ઈસ્લામનું પ્રચારકાર્ય તેના પ્રચારકો માટે સરળ બની ગયું છે. એમ કહો કે ઈસ્લામનો પ્રચારક અન્યોને તે જ વસ્તુ આપે છે, જેની તેઓ પહેલાંથી જ પ્રતિક્ષા કરી રહ્યા છે.

આ જ કારણ છે કે, ઈસ્લામ પોતાના પ્રારંભિકકાળ પછી પણ કોઈ ખાસ પ્રકારના પ્રચારલક્ષી પ્રયત્નો વગર આખા વિશ્વમાં પ્રસરી ગયો. આના ઉદાહરણો પુષ્કળ પ્રમાણમાં પ્રાચીનકાળમાં પણ જોવા મળે છે અને વર્તમાનકાળમાં પણ મળી આવે છે.

વર્તમાનકાળમાં વિવિધ દેશોમાં જે લોકો ઈસ્લામ સ્વીકારી રહ્યા છે, તેમના પ્રતિભાવો આની પુષ્ઠિ કરે છે. દા.ત. અમેરિકાના એક ઉચ્ચ શિક્ષણ પામેલ વ્યક્તિ **મિ.ગેરી મિલર (Gary Miller)**એ ઈસ્લામ સ્વીકાર્યો. તેઓ પહેલાં ખ્રિસ્તી હતા. તેમનાથી પૂછવામાં આવ્યું કે, તમે તમારો ધર્મ ત્યજી દઈ ઈસ્લામ ધર્મ કેમ અંગીકાર કર્યો. તેમણે કહ્યું કે, મેં ધર્મ પરિવર્તન નથી કર્યું, બલ્કે હું મારા મૂળ ધર્મ તરફ પાછો ફર્યો છું.

આ ઘટનાએ ઈસ્લામના પ્રચારની તરફેણમાં કાયમી ધોરણની એક સાનુકૂળ શક્યતા ઉભી કરી દીધી છે. બધા માનવીઓ હંમેશ એક જ પ્રકૃતિ ધરાવતા હોય છે. એક માનવી તથા બીજા માનવી વચ્ચે બાહ્ય રીતે કંઈક ફર્ક હોય શકે છે, પરંતુ મૂળ પ્રકૃતિના હિસાબથી જુઓ તો એક માનવી અને બીજા માનવી વચ્ચે કોઈ ફર્ક નથી. આનો મતલબ એ છે કે, પ્રાચીનકાળના માનવી માટે ઈસ્લામમાં જે અપીલ (આકર્ષણ) હતી, તે જ અપીલ વર્તમાનકાળના માનવી માટે પણ યથાવત્ રહેશે. આ મામલામાં ન દેશ બદલાય જવાથી કંઈક ફર્ક પડશે, ન કાળ બદલાય જવાથી.

પ્રાચીનકાળને પરંપરાગતકાળ કહેવામાં આવે છે, અને નૂતન-કાળને વૈજ્ઞાનિકકાળ. પરંતુ ઈસ્લામી પ્રચાર માટે આ વહેંચણી સંપૂર્ણપણે ગૌણ છે. પરંપરાગતકાળ હોય કે સાયન્સ કાળ કે સુપર

સાયન્સનો કાળ, દરેક કાળમાં માનવીની પ્રકૃતિ એક જેવી જ રહે છે. ઈસ્લામનો પ્રચારક આજના કાળમાં પણ તે જ વિશ્વાસ સાથે ઈસ્લામની દઅવત લઈને ઉભો થઈ શકે છે, જેવી રીતે આના પહેલાં સહાબાએ કિરામ (રદી.) અને તાબિઈને ઈઝામ ઈસ્લામની દઅવત લઈને ઉભા થયા હતા, અને વિશ્વાસના પાયા પર ઉભા રહેવાના કારણે આખી દુનિયામાં ઈસ્લામને પહોંચાડી દીધો.

કોઈ કામની સફળતા માટે સૌથી વધારે મહત્વ એ વાતનું હોય છે કે તેના કાર્યકર્તાઓ વિશ્વાસથી ભરપૂર હોય. તેઓને પહેલાંથી જ એ યકીન હોય કે તેઓ જે પયગામ લઈને ઉભા થયા છે, તેને કોઈ પણ સંજોગોમાં સફળ થવાનું છે, તેની સફળતા આડે કોઈ અવરોધ નથી. ઈસ્લામ પ્રચારના અભિયાનને આ વિશેષતા પૂર્ણ પણે હાસિલ છે. અને તેની આ જ વિશેષતા તેની સફળતા માટેની સૌથી મોટી બાંહેધરી છે.

આ જ કારણે પ્રારંભિકકાળમાં સહાબા તથા તાબિઈન પોત-પોતાનો દેશ છોડી આખા વિશ્વમાં ફેલાય ગયા. જો કે એ લોકો જ્યાં પહોંચ્યા, ત્યાંની સંસ્કૃતિ, ત્યાંની ભાષા, બલ્કે ત્યાંની દરેક વસ્તુ જુદી હતી. તેમની આ પ્રચારસબંધી પ્રવૃત્તિનું રહસ્ય એ હતું કે, તેઓને વિશ્વાસ હતો કે પહેલી નજરે ભલે જેટલા પણ અવરોધો કે મતભેદો હશે, માનવીની સાત્વિક પ્રકૃતિ એક જ ધર્મ ઈચ્છે છે. અને તેઓ અદલ તે જ ઈચ્છિત ધર્મની ભેટ લઈને તેમની પાસે જઈ રહ્યા છે.

ઇસ્લામી અકાઇદ

અલ્લાહપાક (ની ઝાત-સિફ્તો) વિશે માન્યતાઓ

- અલ્લાહ તઆલા એક છે. તે જ આપણા તથા સર્વ જગતને પેદા કરનાર સર્વશક્તિમાન છે તથા તેના સિવાય કોઈ આ જગતને પેદા કરનાર નથી.

કુર્આન શરીફમાં એનો ઉલ્લેખ કરતાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે, તે જ એકલો જબરદસ્ત અલ્લાહપાક છે. તેણે આકાશો તથા પૃથ્વીને હિકમતસર બનાવ્યા. *(સૂરએ ઝુમર : ૫)*

- તમામ જગતોના માલિક અલ્લાહપાક જ છે.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : સર્વ વખાણ અલ્લાહપાકને જ માટે છે, જે દરેક (જુદા જુદા) જગતનો પરવરદિગાર છે. *(સૂ.ફાતિહા : ૧)*

- તેનો કોઈ ભાગીદાર નથી. તેના સિવાય કોઈ પણ ઈબાદત (પૂજ્ય)ને લાયક નથી.

કુર્આન શરીફમાં છે : જેનો કોઈ શરીક નથી, તેમ મને એનો જ હુકમ થયો છે, અને હું સૌથી પહેલો ફરમાંબરદાર છું. આપ ફરમાવી દો કે, શું હવે હું અલ્લાહ તઆલા સિવાય કોઈ બીજો રબ શોધું ? *(સૂરએ અન્આમ : આયત : ૧૬૩/૧૬૪)* અલ્લાહ તઆલા સિવાય કોઈની સત્તા નથી. તેણે તો એ જ હુકમ આપ્યો છે કે, તેના સિવાય કોઈની ઈબાદત (પૂજા) ન કરો. એ જ સીધો માર્ગ છે, પરંતુ ઘણાખરા લોકો જાણતા નથી. *(સૂરએ યૂસુફ : આયત-૪૦)*

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમથી એક રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું : ઈબ્ને આદમ (ઈન્સાન)એ મને જૂઠલાવ્યો અને મને બૂરૂ ભલુ કહ્યું. એણે મને જૂઠલાવ્યો (એનો મતલબ) એણે એમ કહ્યું કે અલ્લાહપાકે મને જે રીતે પહેલી વાર પેદા કર્યો, એ રીતે બીજી વાર સજીવન કરી શકશે નહીં. જ્યારે કે (વાત એમ છે કે) પ્રથમ વાર પેદા કરવું મારા માટે બીજી વાર સજીવન કરવાથી વધુ સહેલું નથી (તો પછી ફરી વાર સજીવન કરવું તો અત્યંત સહેલું છે). અને એણે મને બૂરૂ ભલુ કહ્યું તે(નો મતલબ એ કે) એણે એમ કહ્યું કે, અલ્લાહ તઆલાએ (કોઈને પોતાની) અવલાદ બનાવી લીધી છે. જ્યારે કે હું એકલો જ છું, બેનિયાઝ છું, ન મેં કોઈને જણ્યો છે, ન મને કોઈએ પેદા કર્યો છે, અને ન કોઈ મારા સમકક્ષ છે.

(બુખારી શરીફ, કિતાબુત્તફસીર, સૂરએ ઈખ્લાસનો બાબ, હદીષ નં. ૪૯૭૪)

- તેની ઝાત, ગુણો, કામો અને દરજ્જા જેવો કોઈ નથી. મખ્લૂક સાથે તેની કોઈ પણ પ્રકારે તુલના કરી શકાતી નથી. તે પોતાની સઘળી સિફતો સાથે હંમેશાથી કદીમ (આદિ) છે.

જેમકે અલ્લાહ તઆલા કુર્આન શરીફમાં ફરમાવે છે : અલ્લાહ તઆલા સિવાય કોઈ પણ ઈબાદતને લાયક નથી. તે સજીવ (અને) સર્વ જગતનો રક્ષક છે. ન તેને ઝોકું આવે છે, અને ન ઉંઘ. આકાશો અને પૃથ્વીમાં જે કાંઈ છે, તે તેનું જ છે. એવો કોણ છે, જે તેની આજ્ઞા વિના તેની પાસે (કોઈની) ભલામણ કરી શકે ? તે લોકોની આગલી અને પાછલી સૌ હાલતોને જાણે છે. અને સૌ મળી તેના જ્ઞાનમાંથી કોઈ ચીજને પહોંચી (એટલે જાણી) શકતા નથી, પરંતુ જેટલું તે જાહેર કરવા ચાહે. તેની કુરસી (એટલી વિશાળ છે કે) આકાશો તથા પૃથ્વીની ગુંજાઈશ ધરાવે છે અને તે બન્નેનું રક્ષણ તેને કંઈ ભારે નથી અને તે જ સર્વોપરી (અને) મહત્તાવાળો છે. *(આયતુલ કુર્સી)*

બીજી જગ્યાએ એ વર્ણન છે : તેના જેવી કોઈ વસ્તુ નથી અને તે

જ સઘળુ સાંભળનાર, જોનાર છે. *(સૂરએ શૂરા : ૧૧)*

- અલ્લાહ તઆલા સિવાય કોઈ હાઝિર-નાઝિર નથી.
- તે જ અલ્લાહપાકમાં પરિપૂર્ણતા અને પ્રતિષ્ઠાના દરેક ગુણો છે.
- તે જ અલ્લાહપાક દરેક ખોડ અને ઉણપથી પવિત્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : તે શહેનશાહ છે. (સૌ એબોથી) પવિત્ર છે. (ખામીઓથી) સલામત છે. *(સૂરએ હશ્ર : ૨૩)*

- કોઈ વસ્તુ તેને લાચાર (કમઝોર) કરી શકતી નથી. તેની મરજી વિરૂદ્ધ કોઈ વસ્તુ વજૂદમાં આવી શકતી નથી.

જેમકે અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : અને અલ્લાહપાક એવો નથી કે તેને કોઈ વસ્તુ આકાશોમાં કે પૃથ્વીમાં હાર આપી શકે. તે જ ખૂબ જાણનાર (અને) સર્વ શક્તિમાન છે. *(સૂરએ ફાતિર : આયત-૪૪)*

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : તમારામાંથી કોઈ પણ આ રીતે દુઆ ન કરે કે, ‘‘અય અલ્લાહપાક ! તુ ચાહે તો મને બખ્શી દે અને તુ ઈચ્છે તો મારા પર રહમ (કૃપા) કર, તુ ચાહે તો રોઝી આપ.’’ બલ્કે (મારી દુઆ જરૂર પૂરી થશે એવી પાકી ખાત્રી સાથે) પોતાના સવાલ (દુઆ)માં લાગ્યો રહે. અલ્લાહપાક જે ચાહશે તે જ કરશે, તેને કોઈ જબરદસ્તી (મજબૂર અને કમજોર) કરી શકતું નથી. *(બુખારી શરીફ, કિતાબુત્તવહીદ, બત્રીસમો બાબ, હદીષ નં.૭૪૭૭)*

- સૌથી પહેલાં હંમેશાથી જ છે અને સૌથી છેવટમાં પણ હંમેશા રહેશે. જગતનું પહેલાં અસ્તિત્વ અને વુજૂદ જ ન હતું. અલ્લાહ પાકના પેદા કરવાથી જ જગત અસ્તિત્વમાં આવ્યું. અને તે પહેલાં ફક્ત અલ્લાહપાકની જ ઝાત સઘળી સિફતો સાથે મૌજૂદ હતી.

કુર્આન શરીફમાં ઉપરોક્ત અકીદા પર પ્રકાશ ફેંકવામાં આવ્યો છે. જેમકે ફરમાવ્યું : તે જ સૌ (મખ્લૂક)થી પહેલો અને સૌથી છેલ્લો અને જાહેર તથા ગુપ્ત છે. અને તે જ દરેક વસ્તુનો સંપૂર્ણ જાણનાર છે.

તે જ છે, જેણે આકાશો અને પૃથ્વીને ૬ દિવસ (જેટલા વખત)માં બનાવ્યા. *(સૂરએ હદીદ : આયત : ૩-૪)*

- આ સર્વ સૃષ્ટિ તે જ અલ્લાહપાકે પોતાની શક્તિથી સર્જન કરી.

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદી.)ની એક લાંબી હદીષમાં આ શબ્દો પણ છે : જે પણ સજીવ સૃષ્ટિ છે, તેને અલ્લાહપાક જ પેદા કરનાર છે. *(બુખારી શરીફ, કિતાબુત્તવહીદ, હદીષ નં.૭૪૦૯)*

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : અલ્લાહ તઆલાએ સમગ્ર સૃષ્ટિને પેદા (સર્જન) કરી. જ્યારે તેના સર્જનથી પરવારી ગયા, તો રિશ્તેદારી (સગાઈ) ઉભી થઈ અને અલ્લાહપાક સમક્ષ અરજ કરી કે, આ (અત્યારે મારા માટે) સગાઈ તોડવા બાબતે (તારી પાસે) પનાહ માંગવાનો સમય છે. અલ્લાહપાકે ફરમાવ્યું : હા, શું તુ એ વાતે રાજી નથી કે, જે તને જોડે તેને હું પણ જોડું અને જે તને તોડે તેને હું પણ તોડું ? સગાઈએ કહ્યું : કેમ નહીં. તો અલ્લાહપાકે ફરમાવ્યું : બસ, તારા માટે આ હુકમ છે.

(મુસ્લિમ શરીફ : નેકી, સિલારહમી અને આદાબ વિશે, હદીષ નં.૨૫૫૪)

- તેને કદી પણ ફના અને મૌત આવશે નહીં. તે જ માત્ર સર્જનહાર અને પાલનહાર તથા માલિક છે. તેણે પોતાના અપાર ઈલ્મ (જ્ઞાન) વડે મખ્લૂક (સૃષ્ટિ) પેદા કરી.

કુર્આન શરીફમાં એનો ઉલ્લેખ કરતાં ફરમાવ્યું : જે કોઈ આ પૃથ્વી પર છે, તે સૌનો નાશ થનાર છે. અને માત્ર આપના પરવરદિગારની હસ્તી જ બાકી રહેશે. જે પ્રભાવશાળી અને બખ્શિશવાળો છે. *(સૂરએ રહમાન : આયત-૨૭)*

- સમગ્ર સૃષ્ટિ (આકાશ-પાતાળ)માં તે જે ચાહે છે, તે જ થાય છે. તેના ઈરાદા વગર કોઈ કામ થતું નથી.

જેમકે અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : આપ ફરમાવી દો કે, એવો કોણ

છે, જે તમને અલ્લાહપાકથી બચાવી શકે. જો તે તમોને આપવા ચાહે અથવા તમારી સાથે મહેરબાની કરવા ચાહે, અને તેઓ પોતાના માટે અલ્લાહપાકના સિવાય કોઈ કાર્યસાધક કે કોઈ સહાયક મેળવી શકશે નહીં. *(સૂરએ અહઝાબ : આયત-૧૭)*

બીજી જગ્યાએ ફરમાવ્યું : અને જો અલ્લાહપાક તમને ગુમરાહ રાખવા ચાહતો હોય, તો ભલેને હું તમને નસીહત કરવા ચાહું, પણ મારો બોધ તમને લાભ નહીં આપે. *(સૂરએ હૂદ : આયત-૨૪)*

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, એમને નબી સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે એક દુઆ શીખવી (જેમાં અલ્લાહપાકના વખાણ અને ગુણો પણ છે. હદીષ ઘણી લાંબી છે. તેમાં આ શબ્દો પણ છે :) તૂ જે ચાહે છે તે જ થાય છે, અને તૂ જે નથી ચાહતો તે નથી થતું. કોઈ પણ હરકત (કુદરત) અને કુવ્વત (શક્તિ) તારા જ ઈરાદાથી થાય છે. સાચે જ તુ દરેક વસ્તુ પર કુદરત ધરાવે છે. *(મુસ્નદે અહમદ : ૧૯૧/૫)*

- માનવીય બુધ્ધિ ફક્ત બુધ્ધિથી તેની ઝાત અને વિશેષણોને સમજી શકતી નથી. મખ્લૂક જેવા અવયવો, જરૂરતો અને શકલ વગેરેથી તે સંપૂર્ણ પાક છે.

આ અકીદો પણ નીચે દર્શાવેલ કુર્આનની આયતથી સમજમાં આવે છે : અને એ લોકો તે (અલ્લાહ)ના ઈલ્મને પોતાના જ્ઞાન વડે ઘેરી શકતા નથી. *(સૂરએ તાહા : ૧૧૦)* અને અલ્લાહપાકે દરેક વસ્તુને (પોતાના જ્ઞાનથી) ઘેરી રાખી છે. *(સૂરએ નિસાઅ્ : ૧૨૬)*

- તે જીવંત છે, તેને કદી મૌત આવશે નહીં. ઝબરદસ્ત વહીવટ-કર્તા છે. કદી આરામ કરતો નથી, કદી ખાતો-પીતો નથી, કદી ઉંઘ કે ઉંઘનું ઝોકું તેને આવતું નથી. જગતની વ્યવસ્થાથી તે કદી થાકતો નથી. સઘળી ચીઝોને તેણે આવરી લીધી છે. બધી સીમાઓ, દિશાઓ અને બંધનોથી પાક છે.

જેમકે ફરમાવ્યું : અને આપ તે અમર (અલ્લાહ તઆલા) પર ભરોસો કરો, કે જે (કદી) મરનાર નથી અને તેની ખૂબીઓ યાદ કરો. *(સૂરએ ફુરકાન : આયત-૫૮)* અને આયતુલ કુર્સીમાં ઉપરોક્ત અકીદા પર વધુ પ્રકાશ પાડતાં ફરમાવ્યું : અલ્લાહપાક સિવાય કોઈ પણ પૂજ્ય નથી. તે સજીવ (અને) સર્વ જગતનો રક્ષક છે. ન તેને ઝોકું આવે છે અને ન ઉંઘ.

- પોતાની કોઈ પણ જરૂરત વગર મખ્લૂક (સૃષ્ટિ)ને પેદા કરનાર છે. તેમના સમકક્ષ કોઈ નથી. તે કોઈનો મોહતાજ નથી. સર્વ જગત તેનું મોહતાજ છે, પરંતુ તે પોતે સર્વથી બેનિયાઝ છે.

જેમકે કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અલ્લાહ તઆલા જ દરેક વસ્તુનો સર્જનહાર અને તે જ દરેક વસ્તુનો રક્ષક છે. *(સૂરએ ઝુમર : ૬૨)* આ બધું તો અલ્લાહપાકનું જ સર્જેલું છે, ત્યારે હવે મને બતાવો કે તેના સિવાય બીજા જે (મઅ્બૂદ) છે, તેઓએ શું સર્જયું છે ? *(સૂરએ લૂકમાન : ૧૧)*અલ્લાહપાક તે જ છે, જેણે તમને પેદા કર્યા, પછી તમને રોઝી આપી, ફરી તમને મૃત્યુ આપે છે, પછી તમને સજીવન કરશે. શું તમારા (ઠેરવેલા) શરીકોમાંથી કોઈ એવો છે, જે આ કાર્યો પૈકી કંઈ પણ કરી શકે ? *(સૂરએ રૂમ : ૪૦)*તેના જેવી કોઈ વસ્તુ નથી. *(સૂરએ શૂરા : ૧૧)* હે લોકો ! તમે સર્વે અલ્લાહના મોહતાજ છો અને અલ્લાહપાક બેપરવા સઘળી ખૂબીઓવાળો છે. *(સૂરએ ફાતિર : ૩૫)*

- અલ્લાહ તઆલા ચાહે તેને ઈઝઝત અને ચાહે તેને ઝિલ્લત આપે છે. ચાહે તેને બાદશાહત આપે છે અને ચાહે તેની પાસેથી બાદશાહત છીનવી લે છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : (હે નબી સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) આપ (અલ્લાહ તઆલાથી) એમ ફરમાવ્યા કરો કે, હે સલ્તનતોના માલિક અલ્લાહ ! તુ ચાહે તેને બાદશાહી આપે છે અને ચાહે તેની પાસેથી બાદશાહી છીનવી લે છે, અને તુ ચાહે તેને માન આપે છે અને

ચાહે તેને હલકો પાડે છે. બેશક, તુ દરેક વસ્તુ પર સંપૂર્ણ શક્તિમાન છે. *(આલિ ઈમરાન : ૨૬)*

- અલ્લાહ તઆલા જ બીમારને શીફા આપે છે. મખ્લૂક (સમગ્ર સૃષ્ટિ)ને રોઝી આપે છે, અને એમની તકલીફોને દૂર કરે છે.

જેમકે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.)એ અલ્લાહપાકના વખાણ અને ખૂબીઓનું વર્ણન કરતાં ફરમાવ્યું : પરંતુ કુલ જહાનનો પરવર-દિગાર (મારો દોસ્ત છે), જેણે મને પેદા કર્યો છે. અને તે જ મને (સીધો) માર્ગ દેખાડે છે. અને જે મને ખવડાવે છે તથા પિવડાવે છે. અને જ્યારે હું બીમાર પડું છું, તો તે જ મને સાજો કરે છે.

(શુઅ્‌રા : ૭૭-૮૦)

- કોઈ પણ પ્રકારની તકલીફ વગર બધાને જ રોઝી આપનાર છે. રોઝી આપવામાં તેને કોઈ પણ પ્રકારની તકલીફ પડતી નથી.

કુર્‌આન શરીફમાં છે : બેશક, અલ્લાહપાક પોતે જ સૌને રોઝી આપનાર, શક્તિવાન (અને) ઘણો બળવાન છે. *(સૂરએ ઝારિયાત : ૫૮)* પછી આપ ફરમાવી દો કે, શું હું તે અલ્લાહ તઆલા સિવાય અન્ય કોઈને પોતાનો કાર્યસાધક બનાવી લઉં કે જે આકાશો અને પૃથ્વીનો સર્જનહાર છે. વળી, તે સૌને ખવડાવે છે, પણ તેને કોઈ ખવડાવતું નથી. *(સૂરએ અન્‌આમ : ૧૪)*

હઝરત હારિષ અશ્અરી (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, નબી સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે, અલ્લાહપાકે હઝરત યહ્યા બિન ઝકરીયા (અલૈ.)ને પાંચ વાતોનો હુકમ ફરમાવ્યો, જેના ઉપર અમલ કરવામાં આવે અને એ પણ હુકમ ફરમાવ્યો કે, બની ઈસ્રાઈલને પણ એ વાતો પર અમલ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે. (હદીષ ઘણી લાંબી છે, જેમાં હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામ સાથે હઝરત યહ્યા અલયહિસ્સલામની વાતચીત, ત્યાર બાદ બની ઈસ્રાઈલને બયતુલ મુકદસમાં ભેગા કરવાનો ઉલ્લેખ છે.) હઝરત

યહ્યા (અલૈ.)એ સભામાં (સંબોધનની શરૂઆતમાં) અલ્લાહપાકની તારીફ અને વખાણ કર્યા, ત્યાર બાદ કહ્યું : અલ્લાહપાકે મને પાંચ વાતો પર અમલ કરવાનો હુકમ આપ્યો છે, અને તમને બધાને પણ એ વાતો પર અમલ કરવા માટે હુકમ આપ્યો છે. (એમાંથી પહેલી વાત એ છે કે) તમે અલ્લાહપાકની જ ઈબાદત કરો અને તેની સાથે કોઈને શરીક ન ઠેરવો. (જો કોઈ વ્યક્તિ અલ્લાહપાક સિવાય કોઈ બીજાની ઈબાદત કરે તો) એનું ઉદાહરણ તો એવો માણસ છે, જે સંપૂર્ણ રીતે પોતાની માલ-મિલ્કતમાંથી સોના-ચાંદી આપીને કોઈ ગુલામ (શરીઅતની વ્યાખ્યા મુજબનો નોકર-ચાકર) ખરીદે, પછી તે ગુલામ કામમાં લાગે, (પરંતુ) તે કામનું વેતન પોતાના આકા (માલિક) સિવાય બીજા કોઈને આપી દે, તો શું તમારામાંથી કોઈ માણસ એ વાતે ખુશ થશે કે એનો ગુલામ આ પ્રમાણેનો હોય ? (જ્યારે તમે આ વાતને પસંદ નથી કરતા) તો પછી અલ્લાહ તઆલાએ તો તમને (સમગ્ર માનવજાતને) પેદા કર્યા અને તમને રોઝી પણ આપે છે. એટલે તેની જ ઈબાદત કરો અને તેની સાથે કોઈને શરીક (ભાગીદાર) ન ઠેરવો. *(મુસ્નદે અહમદ : ૨૦૨/૪)*

- કોઈ પણ જાતના ડર વગર સમગ્ર સૃષ્ટિને મૌત આપનાર છે.

કુર્આન શરીફમાં વર્ણન છે : જેથી તેઓના પરવરદિગારે તેઓના ગુનાહોના કારણે તેઓના ઉપર હાલાકી નાંખી, પછી સૌને બરબાદ કરી દીધા. *(સૂરએ શમ્સ : ૧૪)* આકાશો અને પૃથ્વીનું રાજ્ય તેનું જ છે. તે જ જીવન આપે છે તેમજ મૃત્યુ પણ તે જ આપે છે અને તે જ દરેક વસ્તુ પર કુદરતવાળો છે. *(સૂરએ હદીદ : ૨)* બેશક, અમે જ જિવાડીએ છીએ અને અમે જ મૃત્યુ આપીએ છીએ અને અમારી જ તરફ સૌને પાછા આવવાનું છે. *(સૂરએ કાફ : ૪૩)*

- અલ્લાહ તઆલાએ મખ્લૂકને પોતાના ઈલ્મથી પેદા કરી અને અલ્લાહ તઆલાએ મખ્લૂક (સૃષ્ટિ)માંથી દરેકનો અંતિમ સમય નક્કી કર્યો.

* કોઈ પણ જાતની પરેશાની વગર મૃત્યુ બાદ બધાને જ સજીવન કરશે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને એ (બધું આ કારણે થયું) કે કિયામત આવનાર છે. તેમાં જરાય શંકા નથી અને એ કે અલ્લાહ તઆલા કબરવાળાઓને ઉઠાવશે. (ફરી સજીવન કરશે.) *(સૂરએ હજ્જ : ૭)* અને તેઓ કહે છે કે, અમારા માટે આ દુનિયાની જિંદગી સિવાય (બીજી) જિંદગી જ નથી, તેમજ અમારે ફરી જીવતા થવાનું નથી. અને જો આપ તે વખતે જોશો, જ્યારે તેઓને પોતાના પરવરદિગારની રૂબરૂ (હિસાબ માટે) ઉભા કરવામાં આવશે. (પછી) અલ્લાહપાક તેઓને પૂછશે કે શું આ (સજીવન થવું) સત્ય નથી ? તેઓ કહેશે કે બેશક, (સત્ય છે.) *(સૂરએ અન્આમ : ૨૯-૩૦)* અને તે જ (અલ્લાહ તઆલા) છે, જે સૃષ્ટિને પહેલી વાર બનાવે છે. ફરી તે જ તેને બીજી વાર બનાવશે અને આ (ફરીથી બનાવી કાઢવું) તેની નજદીક તદ્દન સહેલું છે. *(સૂરએ રૂમ : ૨૭)*

* સૃષ્ટિને પેદા કરતાં પહેલાં હંમેશાથી પોતાની સિફતો, ગુણો સાથે કાયમ છે. સૃષ્ટિ પેદા કરવાથી તેની કોઈ સિફતમાં કોઈ જ વધારો થયો નથી. કારણ કે તે પહેલાથી પોતાની સઘળી સિફતો સાથે સંપૂર્ણ જ હતા તથા દરેક વસ્તુ ઉપર શક્તિમાન હતા અને છે. દરેક વસ્તુ તેની મોહતાજ છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અલ્લાહપાક જ દરેક વસ્તુનો સર્જનહાર અને તે જ દરેક વસ્તુનો રક્ષક છે. આકાશો તથા પૃથ્વીની ચાવીઓ તેની જ પાસે છે. *(સૂરએ ઝુમર : ૬૨-૬૩)* તે જ અલ્લાહ તઆલા છે, જેના સિવાય કોઈ બંદગીને પાત્ર નથી. તે જ ગુપ્ત અને જાહેર વસ્તુનો જાણકાર છે. તે જ બેહદ મહાકૃપાળુ, મહાદયાળુ છે. તે જ અલ્લાહ તઆલા છે, જેના સિવાય કોઈ બંદગીને પાત્ર નથી. તે શહેનશાહ છે. (સૌ ઐબોથી) પવિત્ર છે. (ખામીઓથી) સલામત છે. પનાહ આપનાર નિગેહબાની કરનાર, અતિ પ્રબળ, ખરાબીને દુરૂસ્ત

કરનાર, અતિ મહત્તાવાળો છે. તેઓ જે શરીક ઠેરવે છે, તેથી ખુદાવંદ પવિત્ર છે. તે જ અલ્લાહપાક (જગતનો) ઉત્પન્નકર્તા, યોગ્ય રચના કરનાર અને સ્વરૂપ આપનાર છે. તેના જ સારા-સારા નામો છે. જે કંઈ આકાશો અને પૃથ્વીમાં છે, તે સૌ તેની જ પવિત્રતા બયાન કરે છે અને તે જ જબરદસ્ત હિકમતવાળો છે. *(સૂરએ હશ્ર : ૨૨-૨૪)*

- દરેક કામ તેના માટે આસાન છે. તે કોઈનો હાજતમંદ નથી. જેમકે ઉપરની આયતથી માલૂમ થાય છે.

હઝરત અબૂઝર (રદી.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમથી રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : (રિવાયત ઘણી લાંબી છે, જેમાં અંતિમ શબ્દો આ પ્રમાણે છે) જ્યારે હું કોઈ વસ્તુનો ઈરાદો કરૂં છું, તો તેને (આટલું જ) કહું છું : (સર્જન) થઈ જા, અને તે કામ (તરત જ) થઈ જાય છે.

(ઈબ્ને માજહ, કિતાબુઝઝુહદ, તૌબા વિશેનો બાબ, હદીષ નં.૪૩૨૮)

- મખ્લૂક (સૃષ્ટિ)ને પોતાના સંપૂર્ણ જ્ઞાન સાથે પેદા કરી તથા તેમની (સારી-નરસી) તકદીર (ભાગ્ય) નક્કી કરી. દરેક વસ્તુ તેના ઈરાદાથી જ ચાલે છે. તે જે ચાહે છે, તે થાય છે. અને જે નથી ચાહતા તે નથી થતું.

કુર્આન શરીફમાં એનો ઉલ્લેખ કરતાં ફરમાવ્યું : જેથી અમે પવનને તેમના આધિન કરી દીધો, જે તેમની આજ્ઞાનુસાર જ્યાં તેમને જવું હોય તે તરફ (જાહેરમાં) મંદ મંદ ચાલતો. *(સૂરએ સૉદ : ૩૬)* અને સૂર્ય પણ (એક નિશાની છે જે) પોતાના ઠેકાણા તરફ ચાલતો રહે છે. આ નિયમ સર્વશક્તિમાન સર્વજ્ઞ (અલ્લાહપાક)નો નિર્માણ કરેલો છે. *(સૂરએ યાસીન : ૩૮)* અને અલ્લાહપાકની ઈચ્છા વિના તેમાં કંઈ પણ ઈચ્છા કરી શકશો નહીં. બેશક, અલ્લાહપાક સર્વજ્ઞ (અને) હિકમતવાળો છે. *(સૂરએ દહ્ર : ૩૦)*

- મખ્લૂકને સારા કામોનો આદેશ આપ્યો અને ખરાબ કૃત્યોથી રોકી.

ફરમાવ્યું : બેશક, અલ્લાહપાક તમને અદલ (અકીદા, કરણીઓ, કર્મો, લોકો સાથેની રહેણીકરણી વગેરેમાં ન્યાય) તથા એહસાન અને સગાં-સબંધીઓને આપવાનો હુકમ કરે છે. અને નિર્લજ્જતા તેમજ બૂરા કામોથી તથા અભિમાન કરવાથી રોકે છે. *(સૂરએ નહલ : ૯૦)*

જેમકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ મારફત પણ લોકોને એનો આદેશ આપ્યો. હઝરત આઈશા (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને મેં આ વાત ફરમાવતા સાંભળ્યા કે, તમે સારી વસ્તુઓનો આદેશ આપો અને ખરાબ (કામો અને વાતો)થી (એકબીજાને) રોકો. એ સમય આવતાં પહેલાં કે તમે દુઆ કરો અને તમારી દુઆ કબૂલ ન થાય.

(ઈબ્ને માજા, કિતાબુલ ફિતન, હદીષ નં.૪૦૦૪)

- દરેક માણસના દરેક કાર્યોના સર્જનહાર માત્ર અલ્લાહપાક છે. માણસો માત્ર કાર્ય કરનાર છે.
- કોઈ ચીઝને હલાલ યા હરામ કરવાનો અધિકાર એક માત્ર અલ્લાહ તઆલાને જ છે.

જેમકે ઈસ્લામ પૂર્વે કુરૈશીઓ સિવાય આખા અરબના સ્ત્રી-પુરૂષો નગ્ન થઈ તવાફ કરતા અને એમ કહેતા કે, જે કપડાં પહેરી ગુનાહ કર્યા હોય, તેને પહેરી તવાફ કેવી રીતે થાય ? એ સિવાય અમૂક લોકો થોડું ખાતા અને ખાવાની અમૂક વસ્તુ એ બિલ્કુલ ન ખાતા. તે વિશે અલ્લાહપાકે ફરમાવ્યું : (હે નબી સલ. !) આપ પૂછો કે, અલ્લાહ તઆલાની તે શોભા જેને તેણે પોતાના બંદાઓ માટે પેદા કરી છે, તેને તેમજ ખાવા (પીવા)ની પવિત્ર ચીજોને કોણે હરામ કરી છે ?

- અલ્લાહપાક પોતાના બંદાઓના સદ્કાર્યોથી ખુશ થાય છે અને ખરાબ કામોથી નારાજ થાય છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : જે કોઈ કુફ્ર કરે છે, તો તેનું કુફ્ર તેના જ ઉપર (વબાલ થઈ) પડશે. અને જે કોઈ નેક કાર્ય કરે છે, તો તેઓ

પોતાના જ માટે (આખિરતનું) ઘર શણગારી રહ્યા છે. એટલા માટે (લોકો જુદા પડી જશે.) અલ્લાહપાક પોતાના ફઝલથી તે લોકોને (સારો) બદલો આપે, જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને નેક કામો કર્યા.

(સૂરએ રૂમ : ૪૪-૪૫)

અલ્લાહપાક પોતાના બંદાઓના સદ્કાર્યોથી કેટલા પ્રસન્ન થાય છે, તેનો અંદાજો નીચે વર્ણવેલ હદીષથી આવી જશે. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, અલ્લાહ તઆલાના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : અલ્લાહપાક ફરમાવે છે કે, મેં મારા નેક (સદ્કાર્યો કરનારા) બંદાઓ માટે એવી જન્નત (અને નેઅમતો) તૈયાર કરી રાખી છે, જે ન તો કોઈ આંખે કદી જોઈ હશે, ન કોઈના કાને સાંભળી હશે અને ન કોઈ વ્યક્તિના દિલમાં તે વસ્તુ(નો વિચાર સુદ્ધાં) આવ્યો હશે.

(ઈબ્ને માજહ, કિતાબુઝ્ઝુહદ્, જન્નત વિશેનો બાબ, હદીષ નં.૪૩૨૮)

- અલ્લાહ તઆલા કોઈને તેની શક્તિથી વધુ કરવાનો આદેશ આપતો નથી.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : (અલ્લાહપાક તરફથી) કોઈને તેના ગજા ઉપરાંત હુકમ આપવામાં આવતો નથી. *(સૂરએ બકરહ : ૨૩૩)* અલ્લાહ તઆલા તમારા માટે (હુકમોમાં) સહેલાઈ ચાહે છે. અને તમને મુશ્કેલીમાં નાખવા ઈચ્છતો નથી. *(સૂરએ બકરહ : ૧૮૫)*

- જગતમાં જે કાંઈ બૂરૂં-ભલું થાય છે, તે બધાને અલ્લાહ (જલ્લ શાનુહૂ) એના અસ્તિત્વ પૂર્વે હંમેશાથી જાણે છે અને પોતાની જાણકારી મુજબ એને પેદા કરે છે. તકદીર એનું જ નામ છે અને બુરાઈઓને પેદા કરવામાં મોટું રહસ્ય છે. જેને હર કોઈ જાણી શકતું નથી.
- અલ્લાહ તઆલાથી નીડર અથવા નિરાશ થઈ જવું કુફ્ર છે.
- અલ્લાહ તઆલાની રહમતથી નાઉમ્મીદ થવું કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : તમે અલ્લાહ તઆલાની રહમતથી નિરાશ થશો નહીં. *(સૂરએ ઝૂમર : ૫૨)*

- અલ્લાહપાક સિવાય કોઈ ગૈબ જાણતું નથી.

હમ્માદ બિન સલમહ અબુલ હુસૈન મદનીથી રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, તેઓ ફરમાવે છે : (હદીષ લાંબી છે, તેમાં અંતમાં આ શબ્દો છે) રૂબય્યિઅ બિન્તે મુઅવ્વિઝ (રદી.) વર્ણવે છે કે, મારી સુહાગરાત પછીની સવારમાં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અમારે ત્યાં પધાર્યા. તે સમયે મારી પાસે બે નાની છોકરીઓ (ઈસ્લામી શેઅર) પઢી રહી હતી અને તેમાં બદરની લડાઈમાં શહીદ થયેલા મારા પૂર્વજોના વખાણ પણ કરી રહી હતી. એ શેઅરમાં તેમણે (નબી સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ વિશે) કહ્યું : અને અમારા (લોકો)માં એક એવા નબી છે, જેઓ આવતી કાલે થનારી બધી જ વસ્તુઓ જાણે છે. તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે, (તમે લોકો શેઅર કહો છો) તો તેમાં આ શેઅર ન કહો, (કેમકે) આવતી કાલે જે કંઈ થવાનું છે, તે અલ્લાહપાક સિવાય કોઈ પણ જાણતું નથી. *(ઈબ્ને માજહ, કિતાબુન્નિકાહ, હદીષ નં.૧૮૯૭)*

ફરમાવ્યું : અને અલ્લાહપાકની પાસે તમામ ગૈબની વસ્તુઓના ખઝાના છે. જેને તેના સિવાય કોઈ જાણતું નથી. *(સૂરએ અન્આમ : ૫૯)*

- જો અલ્લાહ તઆલા ચાહશે, તો ગુનાહે સગીરા (નાના ગુનાહ) કરનારને શિક્ષા આપશે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : ફરી ચાહે તેને ક્ષમા કરશે અને ચાહે તેને શિક્ષા કરશે અને અલ્લાહપાક દરેક વસ્તુ પર સંપૂર્ણ શક્તિમાન છે. *(સૂરએ બકરહ : ૨૮૪)*

- જો અલ્લાહ તઆલા ઈચ્છે તો મહાન ગુનાહોના અપરાધીઓને પણ તૌબા (પશ્ચાતાપ) વિના માફ કરી આપશે.

કુર્આનમાં છે : બેશક, આ વાતને (કદી) માફ નથી કરતો કે

તેની સાથે કોઈને શરીક કરવામાં આવે અને એથી ઉતરતા ગુનાહ જેના માટે ચાહશે તેને બખ્શી દેશે. *(સૂરએ નિસાઅ : ૪૮)*

અબૂ ઈદ્રીસ ખવલાનીએ હઝરત ઉબાદહ બિન સામિત (રદી.)થી વર્ણવે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે અમારાથી પણ એ જ રીતે બયઅત લીધી, જે પ્રમાણે સ્ત્રીઓથી લીધી. એટલે કે તમે અલ્લાહપાક સાથે કોઈને ભાગીદાર ઠેરવશો નહીં, ચોરી કરશો નહીં, વ્યભિચાર કરશો નહીં, પોતાના બાલ-બચ્ચાઓની હત્યા કરશો નહીં અને એકબીજા પર ખોટા આરોપો લગાવશો નહીં. તમારામાંથી જે પણ એ (બયઅત)ને નિભાવે, તો તેનો સવાબ અલ્લાહપાકના શિરે છે. અને જે કોઈ ઉપરોક્ત દુષ્કાર્યોમાંથી કોઈ કાર્ય કરે, ત્યાર બાદ જો તેને દુનિયામાં જ તેની સજા મળે, તો તે (સજા) તેના માટે કફ્ફારો હશે. અને જો કોઈ વ્યક્તિ ઉપરોક્ત બદ્કાર્યોમાંથી કોઈ કાર્ય કરે તેમ છતાં અલ્લાહ તઆલા તેના ગુનાહને (દુનિયામાં લોકોથી) ઢાંકી દે, તો તેનું પરિણામ અલ્લાહપાકના હવાલે છે. જો તે ચાહશે તો (આખિરત-પરલોકમાં) અઝાબ આપશે અને જો ચાહશે તો તેને માફ (ક્ષમા) કરશે. (અંતે) અમે આ બધી વાતો પર આપના (પવિત્ર હાથો પર) બયઅત કરી. *(મુસ્લિમ, કિતાબુલ હુદૂદ, હદીષ નં. ૧૭૦૯)*

- હિદાયત (સત્ય માર્ગ) અને ગુમરાહી (પથભ્રષ્ટ) હકીકતમાં અલ્લાહપાકની ઈચ્છાને આધારિત છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને અલ્લાહપાક જેને ચાહે છે, તેને સીધો માર્ગ બતાવે છે. *(બકરહ : ૨૧૩)* (હે નબી !) આપ ફરમાવી દો કે બેશક, અલ્લાહપાક ચાહે તેને ગુમરાહ રાખે છે, પણ જે કોઈ તેના તરફ રુજૂઅ થાય છે, તેને પોતાના તરફ માર્ગ દેખાડે છે. *(રઅદ : ૨૭)* (એ ઉપરાંત) અલ્લાહપાક જેને ચાહે છે તેને ગુમરાહ રાખે છે અને જેને ચાહે તેને સીધા માર્ગ પર લગાડી દે છે. *(સૂરએ અન્આમ : ૩૯)*

હઝરત અબૂ સલમહ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદી.)

ફરમાવે છે કે, મેં ઉમ્મુલ મુઅમિનીન હઝરત આઈશા (રદી.)ને પૂછ્યું કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ રાત્રે જ્યારે (નમાઝે તહજ્જુદ વગેરે માટે) ઉઠતા, તો નમાઝની શરૂઆત કઈ રીતે ફરમાવતા ? તેમણે જવાબ આપ્યો કે, જ્યારે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ રાત્રે ઉઠતા, તો આ દુઆથી પોતાની નમાઝ શરૂ ફરમાવતા : અય જિબ્રઈલ, મીકાઈલ અને ઈસ્રાફીલના પરવરદિગાર, આસમાનો અને જમીનો પેદા કરનાર, જાહેર અને ગૈબની વાતો જાણનાર ! તારા બંદાઓ જેમાં ઈખ્તેલાફ કરે છે, તેમાં તુ જ ફેંસલો કરે છે. મને સીધો (સત્ય) રસ્તો બતાવ. સાચે જ તુ જેને ચાહે તેને સીધા (સત્ય) માર્ગની હિદાયત આપે છે. *(કિતાબુ સલાતિલ મુસાફિરીન, આપની રાતની નમાઝ અને રાતની દુઆઓ વિશેનો બાબ, હદીષ નં. ૧૭૧૧)*

- મુસલમાન ગુનેહગારોને અલ્લાહપાક જેટલા ઈચ્છશે તેટલો અઝાબ (સજા) આપીને જન્નતમાં લઈ જશે.
- અલ્લાહ તઆલાએ મખ્લૂક (સૃષ્ટિ)માંથી દરેકનો અંતિમ સમય નક્કી કર્યો.

ફરમાવ્યું : આપ ફરમાવી દો કે, તમારા માટે એક દિવસ (મૌત)નો વાયદો (નક્કી) છે કે, જેનાથી તમે એક ઘડી ન પાછળ રહી શકશો અને ન આગળ વધી શકશો. *(સૂરએ સબા : ૩૦)*

- અલ્લાહ તઆલાના નિર્ણયોને કોઈ અટકાવી શકતું નથી.

ફરમાવ્યું : જો અલ્લાહ તઆલા આપને કોઈ ઈજા પહોંચાડે, તો તેના સિવાય તેને ટાળનાર પણ કોઈ જ નથી. અને જો તે આપને કંઈક ભલાઈ પહોંચાડવા ચાહે, તો તેની કૃપાને કોઈ હટાવનાર પણ નથી. *(સૂરએ યૂનુસ : ૧૦૭)*

હઝરત મુઆવિયા બિન અબૂ સુફયાન (રદી.)એ મિમ્બર પર (ખુત્બો આપતાં) ફરમાવ્યું : અલ્લાહપાક (કોઈ પણ વ્યક્તિને કંઈ પણ) આપે, તો (કોઈ) તેને રોકનાર નથી. અને જો અલ્લાહપાક (કોઈ નેઅમત) રોકી લે, તો કોઈ પણ (તે નેઅમત) આપનાર નથી. કોઈ

માલદારને એની માલદારી અલ્લાહ (ના અઝાબ)થી બચાવી નથી શકતી. અલ્લાહપાક જેની સાથે ભલાઈનો ઈરાદો કરે છે, તેને દીની સમજબૂજ આપે છે. પછી હઝરત મુઆવિયા (રદી.)એ ફરમાવ્યું : મેં આ બધા કલિમા રસૂલુલ્લાહ (સલ.)થી આ મિમ્બરના પગથિયાઓ પર સાંભળ્યા છે. *(મુઅત્તા ઈમામ માલિક, કિતાબુલ કદર, હદીષ નં.૧૭૧૩)*

- તેના ફેંસલાને કોઈ રદ કરી શકતું નથી, તેના હુકમને કોઈ પાછળ ધકેલી શકતું નથી અને તેના હુકમ ઉપર કોઈ સર્વોપરી થઈ શકતું નથી.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : અને તે (અલ્લાહ) સૌથી બેહતર ફેંસલો કરનાર છે. *(સૂરએ યૂનુસ : ૧૦૯)* અલ્લાહપાક જે કંઈ રહમત (વરસાદ વગેરે) લોકો પર ખોલી આપે, તો તેને કોઈ અટકાવનાર નથી અને તે પોતે જે કંઈ અટકાવે, તો તેના (અટકાવ્યા) પછી તે વસ્તુને કોઈ ચાલુ કરનાર નથી. અને તે જ મહા બળવાન (અને) હિકમતવાળો છે. *(સૂરએ ફાતિર : ૨)* તે ગુપ્ત અને જાહેરનો જાણકાર, સૌથી મોટો અને સર્વોપરી છે. *(સૂરએ રઅદ : ૯)* અને અલ્લાહપાક પોતાના ધારેલ કામમાં સર રહે છે. પરંતુ ઘણા લોકો આ વાતને જાણતા નથી. અલ્લાહપાક સિવાય કોઈનો હુકમ ચાલતો નથી. *(સૂરએ યૂસુફ : ૨૧, ૬૭)* અને અલ્લાહપાક ચાહે તેવો હુકમ કરે છે. તેના હુકમને કોઈ રદ કરનાર નથી. *(સૂરએ રઅદ : ૪૧)*

- કયામતના દિવસે નેક (સારા) લોકો અલ્લાહ તઆલાનો દીદાર (દર્શન) કરશે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : (પણ) તે દિવસે કેટલાક મુખડા હરખથી તાજા હશે અને પોતાના પરવરદિગારની તરફ નિહાળતા હશે. *(સૂરએ કિયામહ : ૨૨-૨૩)*

હઝરત સુહૈબ (રદી.) આયત (જે લોકોએ સારા કાર્યો કર્યા, તેમના માટે જન્નત છે. અને વિશેષ એ કે તેમને અલ્લાહપાકના દીદાર કરાવવામાં આવશે)ની તફસીરમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ

વસલ્લમનો ઈર્શાદ વર્ણન કરે છે કે, જ્યારે જન્નતી (સ્વર્ગવાસીઓ) જન્નતમાં દાખલ થઈ જશે, તો એક એલાન કરવાવાળો એલાન કરશે કે, તમને અલ્લાહપાક તરફથી વધુ એક ચીજ પ્રાપ્ત થશે. જન્નતીઓ કહેશે : શું તેણે અમારા મુખડાઓને રોશન નથી કર્યા અને અમને છૂટકારો આપીને જન્નતમાં દાખલ નથી કર્યા ? (એટલે હવે કઈ વસ્તુની ઉણપ રહી જાય છે ?) તે (એલાન કરનાર) કહેશે : કેમ નહીં. પછી પરદો હટાવી લેવામાં આવશે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ફરમાવે છે કે, અલ્લાહપાકની કસમ ! એમને અલ્લાહ તઆલાના દીદાર કરવાથી વધુ શ્રેષ્ઠ કોઈ નેઅમત ન મળી.

(તિરમિઝી શરીફ, અબ્વાબુ સિફતિલ જન્નતિ, અલ્લાહપાકના દર્શન વિશેનો બાબ)

- તેની લવ્હે મહફૂઝ (સુરક્ષિત તખ્તીઓ) તથા કલમ, અર્શ અને કુરસી ઉપર ઈમાન ધરાવીએ છીએ, પરંતુ આ સઘળામાંથી તે કોઈનો પણ મોહતાજ નથી, બલ્કે માલિક છે.

કુરૂઆન શરીફમાં ઉલ્લેખ છે : અર્શનો માલિક મોટાઈવાળો છે. *(સૂરએ બુરૂજ : ૧૫)* તેની કુરસી (એટલી વિશાળ છે કે તે) આકાશો તથા પૃથ્વીની ગુંજાઈશ ધરાવે છે. *(સૂરએ બકરહ : ૨૫૫)* જે લવ્હે મહફૂઝમાં (લખાયેલું) છે. *(સૂરએ બુરૂજ : ૨૨)* તે જ અર્શે અઝીમનો માલિક છે. *(સૂરએ તવબહ : ૧૨૯)* તે જ ઉચ્ચ દરજ્જાવાળો, અર્શનો માલિક છે. *(સૂરએ મુઅમિન : ૧૫)* અને તેની જ પાસે અસલ કિતાબ છે. *(સૂરએ રઅદ : ૩૯)* કલમના તથા જે કંઈ તે (ફરિશ્તા) લખે છે, તેના સોગંદ. *(સૂરએ કલમ : ૧)*

- તેના ફરિશ્તાઓ, નબીઓ અને રસૂલો પર તથા તેમના ઉપર ઉતરનાર કિતાબો, આખિરત, તકદીર અને જન્નત-જહન્નમ પર ઈમાન ધરાવીએ છીએ અને ગવાહી આપીએ છીએ કે, તે બધા જ સાચા છે.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : રસૂલ (તે ચીઝના સત્ય હોવા પર) યકીન રાખે છે. જે કંઈ તેમના પરવરદિગાર તરફથી તેના ઉપર

ઉતારવામાં આવ્યું છે. અને મુસલમાનો પણ (યકીન રાખે છે) દરેકે દરેક, અલ્લાહ તઆલા પર તેમજ તેના ફરિશ્તાઓ પર તેમજ તેની કિતાબો પર તથા તેના પયગમ્બરો પર ઈમાન લાવ્યા. (તેથી એમ કહે છે) કે પયગમ્બરોમાંથી કોઈને અમે જુદા સમજતા નથી. પરંતુ મહાન નેકી એ છે કે, જે કોઈ અલ્લાહ તઆલા પર અને છેલ્લા દિવસ (આવવા) પર અને ફરિશ્તાઓ(ની હસ્તી) પર અને સર્વ (આકાશી) કિતાબો અને (સઘળા) પયગમ્બરો પર ઈમાન લાવે. અને કિયામતના દિવસ ઉપર પણ યકીન રાખે છે. *(સૂરએ બકરહ : ૨૮૫, ૧૭૭, ૪)* હે ઈમાનવાળાઓ ! (જરૂરી અકીદાઓ સબંધી સાંભળો કે) અલ્લાહપાક ઉપર અને તેના રસૂલ (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉપર યકીન રાખો તથા જે કિતાબ (કુર્આન) પોતાના રસૂલ (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર ઉતારી છે, તેના ઉપર તથા જે કિતાબ પ્રથમ (બીજા નબીઓ પર) ઉતારી હતી, તેના ઉપર (પણ યકીન રાખો). અને જે શખ્સ અલ્લાહપાક પર અને તેના ફરિશ્તાઓ પર તથા તેની કિતાબો પર તેમજ તેના રસૂલો પર અને કિયામતના દિવસ પર યકીન નહીં રાખે, તો તે શખ્સ માર્ગ ભૂલી બહુ દૂર જઈ પડ્યો. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૩૬)*

- તેનાથી કોઈ જન્મ્યું નથી અને તે પોતે પણ કોઈનાથી જન્મ્યા નથી.

કુર્આન શરીફમાં એની પણ છણાવટ કરી છે : તેને કોઈ અવલાદ નથી અને ન તે કોઈની અવલાદ છે. *(સૂરએ ઈખ્લાસ : ૩)*

- તેની ઝાત ભાગીદારીથી પાક છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને તેના સમાન કોઈ જ નથી.

(સૂરએ ઈખ્લાસ : ૪)

અલ્લાહપાકના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ફરમાવે છે કે, અલ્લાહપાકે ફરમાવ્યું : મને મનુષ્યએ જૂઠલાવ્યો અને તે તેના માટે યોગ્ય ન હતું, અને ઈન્સાને મને બૂરૂ-ભલુ કહ્યું અને તે પણ તેના માટે મુનાસિબ ન હતું. સાર એ કે એણે મને જૂઠલાવ્યો (એટલે કે)

તેણે એમ કહ્યું કે, હું તેને ફરી વાર એ રીતે સજીવન નહીં કરૂં, જે રીતે મેં એને પહેલીવાર પેદા કર્યો. અને એણે મને બૂરૂ-ભલુ કહેવાનો અર્થ એ કે તેણે એમ કહ્યું કે, અલ્લાહપાકે (કોઈને પોતાનો) બેટો બનાવી લીધો છે. અને હું એકલો જ છું, બેનિયાઝ છું, ન મેં કોઈને જણ્યો છે, અને ન મને કોઈએ જણ્યો છે, અને ન કોઈ મારા સમાન (અને બરાબરીયો) છે.

(બુખારી શરીફ, કિતાબુત્તફસીર, સૂરએ ઈખ્લાસનો બાબ, હદીષ નં. ૪૯૭૫)

- અમે અલ્લાહ અને તેની દરેક સિફતો પર ઈમાન ધરાવીએ છીએ.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : (હે મુસલમાનો !) તમે કહો કે અમે અલ્લાહ તઆલા પર ઈમાન લાવ્યા છીએ અને જે (કુર્આન) અમારા ઉપર ઉતારવામાં આવ્યું છે, તેના ઉપર તથા જે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) તથા હઝરત ઈસ્માઈલ (અલૈ.) અને હઝરત ઈસ્હાક (અલૈ.) અને હઝરત યાકૂબ (અલૈ.) તેમજ તેમના વંશજો પર મોકલવામાં આવ્યું. વળી, તેના ઉપર પણ કે જે હઝરત મૂસા (અલૈ.) અને હઝરત ઈસા (અલૈ.)ને આપવામાં આવ્યું તથા જે બીજા નબીઓને તેમના પરવરદિગાર તરફથી અર્પણ થયું તે સૌ પર (ઈમાન લાવ્યા છીએ). *(સૂરએ બકરહ : ૧૩૬)*

તવહીદ (એકેશ્વરવાદ) અને શિર્ક (અનેકેશ્વરવાદ) વિશે અકીદાઓ

- તવહીદનો અકીદો તમામ ઈબાદતો અને અમલોની મુખ્ય જડ છે. તવહીદ દીનની પ્રથમ બુનિયાદ છે. તવહીદ પછી જ તમામ ઈબાદતો અને કાર્યો કબૂલ કરવામાં આવે છે. મુઅમિનની સૌથી મોટી અને મૂલ્યવાન પૂંજી તવહીદ છે.

અલ્લાહપાકે પોતે જ કુર્આન શરીફમાં એની પુષ્ટિ ફરમાવી છે કે, અલ્લાહપાકે તેમજ ફરિશ્તાઓએ તથા ઈલ્મવાળાઓએ સાક્ષી આપી કે તેના સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી, તે જ ન્યાય સાથે

જગતની વ્યવસ્થા રાખે છે. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૧૮)* અને તમારા પહેલાં અમે જેટલા રસૂલ મોકલ્યા તેમને અમે એ જ હુકમ મોકલ્યો કે મારા સિવાય કોઈ પણ બંદગીને પાત્ર નથી. માટે મારી જ બંદગી કરો. *(સૂરએ અંબિયા : ૨૫)*

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે, જેમાં તેઓ ફરમાવે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને પૂછવામાં આવ્યું કે, સૌથી શ્રેષ્ઠ અમલ (કાર્ય) શું છે ? આપે ફરમાવ્યું : અલ્લાહ તઆલા પર ઈમાન લાવવું. *(મુસ્લિમ શરીફ, કિતાબુલ ઈમાન, ખુદાપાક પર ઈમાન લાવવું શ્રેષ્ઠ અમલ હોવાનો બાબ, હદીષ નં. ૧૫૬)*

- શિર્કના આચરણથી માણસ દીન-ઈમાનમાંથી સંપૂર્ણપણે નીકળી જાય છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને જેણે અલ્લાહપાકનો શરીક ઠેરવ્યો તેણે મહાન પાપ કર્યું. અને જેણે અલ્લાહપાકનો શરીક બનાવ્યો, તો બેશક તે (સત્ય) માર્ગ ભૂલીને બહુ દૂર નીકળી ગુમરાહીમાં જઈ પડ્યો. *(સૂરએ નિસાઅ : ૪૮, ૧૧૬)* (અને જાણી લો કે) બેશક, જે અલ્લાહ તઆલાની સાથે (અન્ય કોઈને) શરીક ઠેરવશે, તો અવશ્ય અલ્લાહ તઆલા પણ તેના ઉપર જન્નત હરામ કરી દેશે અને તેનું ઠેકાણું (સદા માટે) દોઝખ છે. અને એવા પાપીઓનો કોઈ સહાયક થશે નહીં.

(સૂરએ માઈદહ : ૭૨)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, એક વાત નબી (સલ.)એ વર્ણન કરી અને બીજી હું વર્ણવું છું; નબી (સલ.)એ ફરમાવ્યું : જે માણસ એ હાલતમાં મૃત્યુ પામે કે અલ્લાહપાક સિવાય બીજા કોઈને પૂંજતો હતો (શરીક ઠરાવતો હતો) તો તે જહન્નમમાં જશે. (સહાબી ફરમાવે છે) અને હું જે વાત કહું છું તે એ કે, જે માણસ એ હાલતમાં મૃત્યુ પામે કે તે અલ્લાહપાક સિવાય બીજા કોઈને પૂકારતો ન હતો (શરીક ઠેરવતો ન હતો) તો તે જન્નતમાં જશે.

(બુખારી, કિતાબુત્તફસીર, સૂરત નં.૨, બાબ-૨૨, હદીષ નં. ૪૪૯૭)

- શિર્કની હાલતમાં કોઈ પણ અમલ ફાયદાકારક નીવડી શકતો નથી.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : (સામાન્ય ચેતવણી આપો કે હે માનવી !) જો તું શિર્ક કરીશ, તો ચોક્કસ તારી (સઘળી) કરણી (અમલો) વ્યર્થ જશે. *(સૂરએ ઝુમર : ૬૫)*

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે, (કોઈને શરીક ઠરાવવામાં આવે એવા) ભાગીદારોમાં હું શિર્કથી સૌથી વધુ બેપરવા છું. જે માણસ મારા માટે કોઈ અમલ કરે અને એમાં મારી સાથે બીજા કોઈને શરીક ઠરાવે, તો હું એનાથી બેપરવા છું અને તે અમલ તે ભાગીદાર માટે થશે.

(ઈબ્ને માજહ, કિતાબુઝઝુહદ, બાબુર્રિયા, હદીષ નં. ૪૨૦૨)

- શિર્ક ન હોય તો તમામ ગુનાહોની બખ્શિશ અને મગફિરતની ઉમ્મીદ છે.

કુર્આન શરીફમાં વર્ણન છે : બેશક, અલ્લાહ તઆલા આ વાત કદી પણ માફ કરશે નહીં કે તેની સાથે કોઈને શરીક કરવામાં આવે અને તેના સિવાય ચાહે તેને બખ્શી દેશે. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૧૬)*

હઝરત અમ્ર બિન અબસા (રદી.) રિવાયત કરે છે કે, તેઓ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પાસે આવ્યા. (હદીષ ઘણી લાંબી છે, જેમાં અમુક સવાલો અને આપના તરફથી પ્રત્યુત્તરનો ઉલ્લેખ છે. તેમાં એક સવાલ આ છે :) ઉપરોક્ત સહાબી (રદી.)એ સવાલ કર્યો : શું (રાત-દિવસની) ઘડીઓમાંથી કઈ ઘડી (વખત બીજા વખતોથી) શ્રેષ્ઠ છે અને ક્યા સમયમાં (ઈબાદતથી) બચવું જોઈએ (એટલે કે મકરૂહ સમય શું છે) ? તો આપે ફરમાવ્યું : તમે એવો સવાલ કર્યો છે, જે આજ સુધી તમારા સિવાય કોઈએ કર્યો નથી. અલ્લાહ તઆલા રાત્રિના સમયે (આસમાન પર) ઉતરે છે, પછી શિર્ક અને ઝુલ્મ સિવાય (શિર્ક પણ માણસનો ઝુલ્મ છે) (જે ગુનાહ

વિશે ચાહે તે) માફ કરે છે. *(મુસ્નદે અહમદ : ૩૮૫/૪)*

- અલ્લાહ તઆલા શિર્કના ગુનાહને કદાપિ માફ ફરમાવશે નહીં. શિર્કથી ઉતરતા ગુનાહોને જેના માટે ચાહશે માફ કરી દેશે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : (અને જાણી લો કે) બેશક, જે અલ્લાહ તઆલાની સાથે (અન્ય કોઈને) શરીક ઠેરવશે, તો અવશ્ય અલ્લાહ તઆલા પણ તેના ઉપર જન્નત હરામ કરી દેશે અને તેનું ઠેકાણું (સદા માટે) દોઝખ છે. *(સૂરએ માઈદહ : ૭૨)*

- કોઈ પણ પ્રકારના ગુનાહને હલાલ સમજવો કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને જે વસ્તુઓ માટે માત્ર તમારો જીભથી જૂઠો દાવો છે, તેના માટે એમ ન કહો કે આ હલાલ છે અને આ હરામ છે, કે જેથી અલ્લાહ તઆલા પર જૂઠી તોહમત લગાડી દે. બેશક, જે લોકો અલ્લાહ તઆલા પર જૂઠી તોહમત લગાડે છે તેઓનું ભલુ નહીં થાય. *(સૂરએ નહલ : ૧૧૬)* તેઓએ (વ્યાજને હલાલ કરવા માટે દલીલમાં) કહ્યું હતું કે, વેપાર પણ વ્યાજ લેવા સમાન જ છે. અને જુઓ તો અલ્લાહપાકે વેપારને હલાલ કર્યો છે અને વ્યાજને હરામ કર્યું છે. ત્યારે જેને પોતાના પરવરદિગાર તરફથી (એ વિશે) બોધ પહોંચ્યા પછી તે (વ્યાજ લેવાથી કે) તેને હલાલ કહેવાથી અટકી ગયો, તો જે કંઈ (આ હુકમ આવ્યા) પહેલાં લઈ ચૂક્યો, તે તેનું જ છે. પણ (તૌબા સબંધી) તેનો મામલો અલ્લાહપાકને હવાલે છે, અને જે કાંઈ પાછો (વ્યાજને હલાલ ગણે) તો તેઓ જ દોઝખવાળા છે. જેમાં તેઓ સદા રહેશે. *(સૂરએ બકરહ : ૨૭૫)*

અલ્લાહ તઆલાના હુકમના મુકાબલામાં બીજા કોઈના હુકમને પસંદ કરવું પણ શિર્ક જ લેખાય છે.

બંદાઓ પર અલ્લાહપાકનો આ હક છે કે, તેઓ કેવળ એની જ બંદગી કરે અને એની સાથે કોઈને શરીક પણ ન કરે.

હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદી.)ની એક લાંબી હદીષમાં આ

વાક્યો છે : અલ્લાહપાકના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે હઝરત મુઆઝ (રદી.)ને પૂછ્યું : શું તમે જાણો છો કે, અલ્લાહપાકનો તેના બંદાઓ પર શું હક છે ? મેં (હઝરત મુઆઝ રદી.એ) જવાબ આપ્યો : (એ વિશે) અલ્લાહપાક અને તેના રસૂલ જ વધુ જાણે છે. તો આપે ફરમાવ્યું : અલ્લાહપાકનો હક તેના બંદાઓ પર એ છે કે, તેઓ અલ્લાહપાકની જ ઈબાદત કરે અને તેની સાથે કોઈને શરીક ન ઠેરવે. *(બુખારી શરીફ, કિતાબુલ્લિબાસ, હદીષ નં.૫૯૬૭)*

- શરીઅતના આદેશોનો ઠઠ્ઠો (મશ્કરી) કરવો અને તુચ્છ ગણવા કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં એની પણ છણાવટ કરી છે : અને અલ્લાહ તઆલાના હુકમોને ઠઠ્ઠા મશ્કરી (સમાન) ગણો નહીં અને અલ્લાહ તઆલાના જે ઉપકાર તમારા ઉપર છે, તેને યાદ કરો. *(સૂ. બકરહ : ૨૩૧)* અને જ્યારે અમારી આયતો પૈકી અમૂકની તેને જાણ થાય છે, ત્યારે તેની હાંસી ઉડાવે છે. એવા જ લોકો માટે ઝિલ્લત (રૂસ્વાઈ)નો અઝાબ છે. *(સૂરએ જાષિયહ : ૯)*

❋ ઈમાન વિશે અકીદાઓ ❋

- જો કોઈ મૂંગો માણસ જીભથી એકરાર કરી શકતો નથી, પરંતુ દિલથી માને છે, તો એ મુઅમિન ગણાશે. કારણ કે ઈમાનની હકીકત અસલમાં દિલથી સત્ય માનવું છે.
- દીન (મઝહબ)ના ફરજોને દિલના યકીન અને મોઢેથી એકરાર કરવાનું નામ ઈમાન છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : હે રસૂલ ! જે લોકો દોડી દોડીને (કુફ્રની વાતો)માં પડે તેથી આપ દિલગીર થશો નહીં. ભલેને તેઓ એવા લોકોમાંથી હોય, જેઓ પોતાના મોઢેથી એમ કહે છે કે અમે ઈમાન લાવ્યા છીએ, પણ (ખરૂં જોતાં) તેઓના દિલ યકીન રાખતા નથી. *(સૂરએ માઈદહ : ૪૧)* જેઓ અલ્લાહ તઆલા પર તથા આખિરતના

દિવસ પર સંપૂર્ણ યકીન રાખે છે, તેમને આપ એવા લોકો સાથે મિત્રતા કરતાં જોશો નહીં, જેઓ અલ્લાહ તઆલા અને તેના રસૂલના વિરૂદ્ધ થયા છે. ભલેને તેઓ તેમના બાપ હોય કે દીકરા હોય અથવા તેમના ભાઈ હોય કે તેમના કુટુંબી હોય. એમના જ દિલોમાં અલ્લાહ તઆલાએ ઈમાન લખી (જમાવી) દીધું છે. *(સૂરએ મુજાદલહ : ૨૨)*

- ઈમાન અને ઈસ્લામ એક જ વસ્તુનું નામ છે.
- મુઅમિન બંદો ત્યાં સુધી કાફિર બનતો નથી, જ્યાં સુધી કે તે એ હકીકતોનો ઈન્કાર ન કરે, જેને કારણે એ ઈમાનમાં દાખલ થયો હતો.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને જ્યારે તેઓ (બની ઈસ્રાઈલ) સબર કરતા રહ્યા, તો અમે તેઓમાંથી ઘણા (દીની) આગેવાનો બનાવ્યા. એ અમારી આજ્ઞા અનુસાર (તેઓને) સીધા માર્ગે ચલાવતા હતા. અને તેઓ અમારી આયતોનું યકીન રાખતા હતા. *(સૂરએ સિજદહ : ૨૪)* અને નાફરમાનો સિવાય કોઈ અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરતું નથી. *(સૂરએ અનકબૂત : ૪૭)*

- ઈમાન અને અઅ્માલ બન્નેવ અલગ-અલગ વસ્તુઓ છે. ઈમાન છોડવાથી માણસ ઈમાનમાંથી નીકળી જાય છે, જ્યારે અઅ્માલ છોડવાથી ઈમાનથી નીકળી જતો નથી, ગુનેહગાર થાય છે. અઅ્માલ અને સદ્કાર્યો ઈમાનનો અંશ નથી. હા, સંપૂર્ણ (કામિલ) ઈમાનનો અંશ જરૂર છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : ફરી અમે તે લોકોને (કુર્આનના) વારિસ બનાવ્યા, જેમને અમે અમારા (સઘળા) બંદાઓમાંથી ચૂંટી લીધા, ફરી તેઓમાંથી કોઈ (ગુનોહ કરી) પોતાનું બુરૂં કરે છે, અને તેઓમાંથી અમૂક દરમિયાની ચાલ પર છે, અને તેઓમાંથી અમૂક અલ્લાહ તઆલાની તવફીકથી આગળ ધપી રહ્યા છે.

(સૂરએ ફાતિર : ૩૨)

- ગુનાહે કબીરહ (મોટા ગુનાહ)ના આચરણથી મુઅમિન કાફિર બનતો નથી. અલબત્ત, એનાથી એના ઈમાનની રોનક બાકી રહેતી નથી.

કુર્આન શરીફમાં આપસમાં લડાઈ-ઝઘડા અને મારધાડ કરવા છતાં તેમને મુઅમિન કહી સંબોધન કર્યું : મુઅમિન (મુસલમાનો) તો સૌ (ધાર્મિક) ભાઈ જ છે. માટે પોતાના બે ભાઈઓ વચ્ચે મેળાપ કરાવી આપો અને (તે વેળા) અલ્લાહપાકથી ડરતા રહો કે જેથી તમારા ઉપર રહમ થાય. *(સૂરએ હુજુરાત : ૧૦)*

- નેક કાર્યોમાં વધારો-ઘટાડો થવાથી ઈમાનની વાસ્તવિક્તામાં વધારો-ઘટાડો થતો નથી. હા, યકીન (શ્રદ્ધા)માં વધારો થાય છે.
- ગુનેહગાર મુઅમિનને અલ્લાહ તઆલા ચાહશે, તો ગુનાહોના પ્રમાણમાં સજા આપીને જન્નતમાં મોકલશે અથવા ચાહશે તો માફ કરી દેશે.

કુર્આન શરીફમાં છે : ફરી ચાહે તેને માફ (ક્ષમા) કરશે અને ચાહે તેને સજા (શિક્ષા) કરશે. *(સૂરએ બકરહ : ૨૮૪)* શું આપને ખબર નથી કે આકાશો અને પૃથ્વીની સત્તા અલ્લાહપાકની જ છે ? તે ચાહે તેને (શિક્ષાના પાત્ર હોય તો) શિક્ષા કરે છે અને ચાહે તેને (ક્ષમાના પાત્ર હોય તો) બખ્શી દે છે. અને અલ્લાહ તઆલા દરેક વસ્તુ પર સંપૂર્ણ શક્તિમાન છે. *(સૂરએ માઈદહ : ૪૦)*

- કામિલ (સંપૂર્ણ) મુઅમિન દોઝખમાં જશે નહીં, બલ્કે તે હંમેશા જન્નતમાં રહેશે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને જે લોકો (અલ્લાહપાક અને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પર) ઈમાન લાવ્યા તથા નેક કામો કર્યા, તે લોકો જ જન્નતી છે. અને તેઓ તેમાં સદા રહેશે. *(સૂરએ બકરહ : ૮૨)* અલ્લાહપાકે મુઅમિન પુરૂષો અને મુઅમિન સ્ત્રીઓને એવા બગીચાઓનો વાયદો આપ્યો છે, જેમની નીચે નહેરો વહેતી

હશે. જેમાં તેઓ સદા રહેશે. *(સૂરએ તવબહ : ૭૨)*

● મૃત્યુ વેળા (સકરાત)નું ઈમાન સ્વીકાર્ય નથી.

કુર્આન શરીફમાં ફિરઔન કસમયે ઈમાન લાવ્યો તેનો ઉલ્લેખ કરતાં ફરમાવ્યું : બની ઈસ્રાઈલે દરિયો પાર કરી લીધા પછી ફિરઔન પોતાના લશ્કર સાથે શરારત અને જુલ્મના ઈરાદાથી તેમની પાછળ (સમુદ્રમાં) પડ્યો. એટલે સુધી કે જ્યારે તે ડૂબવા લાગ્યો, તો (ગભરાઈને) બોલી ઉઠ્યો કે હું ઈમાન લાવ્યો કે જે અલ્લાહ તઆલા પર બની ઈસ્રાઈલ ઈમાન લાવ્યા છે. તેના સિવાય કોઈ મઅબૂદ નથી અને હું મુસલમાનોમાં શામેલ થાઉં છું. (ઉત્તર મળ્યો કે) હવે એવું બોલે છે !!! અને એથી પહેલાં તો નાફરમાની જ કરતો રહ્યો અને ગુમરાહીમાં રહ્યો. *(સૂરએ યૂનુસ : ૯૦-૯૧)*

● મરતી વેળાની તૌબા પણ કબૂલ થતી નથી.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : અને જેઓ દુષ્ટ કામ કર્યે જ જાય છે, એટલે સુધી કે જ્યારે તેઓમાંથી કોઈની સામે મૌત આવી ઉભું રહે, ત્યારે કહેવા લાગે કે હવે હું તૌબા કરૂં છું. તો એવા લોકોની તૌબા (કબૂલ થતી) નથી તેમજ જેઓ કુફ્રની હાલતમાં મરે છે, તેમની પણ (તૌબા કબૂલ) થતી નથી. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૮)*

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) હુઝૂરે પાક સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમથી રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, અલ્લાહપાક પોતાના બંદાની તૌબા ત્યાં સુધી કબૂલ કરતો રહે છે, જ્યાં સુધી તેની રૂહ (આત્મા) ગળા સુધી ન પહોંચી જાય. (એટલે કે સકરાતની પહેલા સુધી તૌબા કબૂલ કરે છે.)

(ઈબ્ને માજહ, કિતાબુઝ્ઝુહદ, તૌબા વિશેનો બાબ, હદીષ નં.૪૨૫૩)

● ઈમાન અને કુફ્રમાં આખરી હાલત-ખાતિમાનો એતેબાર થાય છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : બેશક, જે લોકો કાફિર થયા અને કુફ્રની જ સ્થિતિમાં મરી ગયા, ત્યારે જો એવા લોકોમાંથી કોઈ (છૂટકારા

માટે) બદલામાં પૃથ્વી ભરીને સોનું આપે તો પણ કદાપિ સ્વીકાર-વામાં આવશે નહીં. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૯૧)* ખરેખર, તે (લોકોમાંથી) જેઓ ઈસ્લામ લાવે નહીં અને એ જ કુફ્રની હાલત પર મૃત્યુ પામે, તેવા જ લોકો પર અલ્લાહપાકની તથા ફરિશ્તાઓની તેમજ લોકોની સૌની લાનત (ફિટકાર) છે. *(સૂરએ બકરહ : ૧૬૧)*

હઝરત મુઆઝ બિન જબલ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : જેના અંતિમ શબ્દો 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' હશે, તે જન્નતમાં પ્રવેશશે. *(અબૂ દાવૂદ, કિતાબુલ જનાઈઝ, (મૃત્યુ વેળા) તલકીન કરવા વિશેનો બાબ, હદીષ નં. ૩૧૧૬)*

- ગુનાહને હલાલ સમજવાથી ઈમાન જતું રહે છે.
- અલ્લાહપાક અને તેના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની કોઈ વાતમાં શંકા કરવાથી, એને જૂઠાડવાથી, એની ઠેકડી ઉડાડ-વાથી, એમાં ક્ષતિ-ખામી શોધવાથી, એને હલકી સમજવાથી ઈમાન જતું રહે છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને સાચે જ અલ્લાહ તઆલા તમારા ઉપર કુર્આનમાં આ હુકમ ઉતારી ચૂક્યો છે કે, જ્યારે તમે (કોઈ બેઠકમાં) અલ્લાહ તઆલાના હુકમોનો ઈન્કાર અને તેની હાંસી ઉડાવતા સાંભળો, તો તમે તે લોકોની સાથે ન બેસો. એટલે સુધી કે તેઓ અન્ય કોઈ વાતમાં લાગે નહીં. (જો એમ નહિં કરો તો) બેશક, તમે પણ (ગુનાહમાં) તેઓના જેવા જ થઈ જશો. બેશક, અલ્લાહ તઆલા એવા મુનાફિકો અને કાફિરોને જહન્નમમાં એક જ સ્થળે ભેગા કરશે. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૪૦)* બેશક, આ ઠઠ્ઠા કરનારાઓને આપના તરફથી અમે બસ છીએ. *(સૂરએ હિજ્ર : ૯૫)* આ (અઝાબ)નું કારણ એ છે કે, તમે અલ્લાહપાકની આયતોની મશ્કરી કરી હતી અને દુનિયાની જિંદગીએ તમને ધોકામાં નાખ્યા હતા. તો આજે તેઓને દોઝખમાંથી કાઢવામાં આવશે નહિં અને ન તેઓથી તૌબાની માંગણી થશે. *(સૂરએ જાષિયહ : ૩૫)* બેશક, ઈમાનવાળા તો તે લોકો જ

છે, જેઓ અલ્લાહપાક પર અને તેના રસૂલ પર ઈમાન લાવ્યા. ફરી કંઈ શંકા ન કરી. અને પોતાના માલ અને જાન વડે અલ્લાહપાકના માર્ગમાં કષ્ટ વેઠ્યા, તે લોકો જ સાચા છે. *(સૂરએ હુજુરાત : ૧૫)*

- ઈમાન ખૌફ (ડર) અને ઉમ્મીદમાં છે. એટલે કે મુઅમિને અલ્લાહપાકના અઝાબથી ડરવું જોઈએ અને એની રહમતની પણ ઉમ્મીદ રાખવી જોઈએ.

કુર્આન શરીફમાં છે : તે હસ્તીઓ જેમને આ મુશ્રિકો પુકારે છે, તે ખુદ પોતાના પરવરદિગાર તરફ વસીલો શોધે છે કે તેઓમાં ક્યો બંદો વધારે નજીક છે. અને તેઓ તેની રહમતની આશા રાખે છે અને તેના અઝાબથી ડરે છે. *(બની ઈસ્રાઈલ : ૫૭)* (રાત્રે) તેમના પડખાં બિછાણાઓથી અળગા રહે છે. તેઓ પોતાના પરવરદિગારને ડર (ખૌફ) તથા આશાપૂર્વક (ઉમ્મીદથી) પુકારે છે. *(સિજદહ : ૧૬)*

- દિલની તસ્દીક (પુષ્ટિ) જ્યારે ફૂટીને અવયવો પર જાહેર થઈ જાય, તો એનું નામ ઈસ્લામ છે. અને જ્યારે ઈસ્લામ દિલમાં ઉતરી જાય, તો એનું નામ ઈમાન છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : આ (અમૂક) ગામડીયા કહે છે કે, અમે ઈમાન લાવ્યા. આપ ફરમાવી દો કે તમે ઈમાન લાવ્યા નથી, પરંતુ તમે એમ કહો કે અમે ઈસ્લામ લાવ્યા. અને ઈમાન તો હજુ સુધી તમારા દિલોમાં પ્રવેશ્યું જ નથી. *(સૂરએ હુજુરાત : ૧૪)*

- ઝુલ્મ, જબરદસ્તી અને દમનકારીથી કોઈ ઈસ્લામનો ઈન્કાર કરવા મજબૂર કરે, તો માત્ર જીવ બચાવવા ખાતર જીભથી ઈન્કાર કરવાની ગુંજાઈશ છે. દિલથી યકીન રાખવું જરૂરી છે.

કુર્આને પાકમાં ફરમાવ્યું : જે કોઈ ઈમાન લાવ્યા પછી અલ્લાહ તઆલાની સાથે કુફ્ર કરે, પણ તે માણસ નહીં જેના ઉપર બળજબરી કરવામાં આવે અને એનું દિલ ઈમાન પર કાયમ હોય (તો તેના પર કોઈ દોષ નથી), પરંતુ જે કોઈ ખુલ્લા મને કાફિર થયો, તો એવા

લોકો પર અલ્લાહ તઆલાનો ગુસ્સો છે અને તેમના માટે મહાન અઝાબ છે. *(સૂરએ નહલ : ૧૦૬)*

- ઈસ્લામની બુનિયાદ પાંચ વસ્તુઓ પર છે (ઈસ્લામના પાંચ અરકાન છે) : (૧) અલ્લાહ તઆલા સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી અને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અલ્લાહપાકના બંદા અને અંતિમ રસૂલ છે, એ વાતની ગવાહી આપવી, (૨) નમાઝ કાયમ કરવી, (૩) રોઝા રાખવા, (૪) નિસાબધારી માણસે ઝકાત અદા કરવી, (૫) શક્તિશાળી માણસે હજ્જ કરવી. (આ પાંચ અરકાનની છણાવટ બુખારી શરીફ અને મુસ્લિમ શરીફમાં કરવામાં આવી છે.)
- ઈમાનના સાત (૭) અરકાન છે. દરેક મુઅમિને તેના ઉપર ઈમાન લાવવું જરૂરી છે : (૧) અલ્લાહ તઆલા પર ઈમાન લાવવું, (૨) અલ્લાહ તઆલાના ફરિશ્તાઓ પર ઈમાન લાવવું, (૩) અલ્લાહ તઆલાની તમામ કિતાબો પર ઈમાન લાવવું, (૪) અલ્લાહ તઆલાના તમામ રસૂલો પર ઈમાન લાવવું, (૫) આખિરતના દિવસ પર ઈમાન લાવવું, (૬) એ વાત પર ઈમાન લાવવું કે સારી અને બૂરી તકદીર (ભાગ્ય) અલ્લાહપાક તરફથી છે અને (૭) એ વાત પર ઈમાન લાવવું કે મૃત્યુ બાદ બીજી વાર જીવંત (સજીવન) થવાનું છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : રસૂલ (તે ચીઝના સત્ય હોવા પર) યકીન (ઈમાન) રાખે છે, જે કંઈ તેમના પરવરદિગાર તરફથી તેમના ઉપર ઉતારવામાં આવ્યું છે. અને મુસલમાનો પણ (યકીન રાખે છે), દરેકે દરેક અલ્લાહ તઆલા પર તેમજ તેના ફરિશ્તાઓ પર તેમજ તેની કિતાબો પર તથા તેના પયગમ્બરો પર ઈમાન લાવ્યા. *(સૂ.બકરહ-૨૮૫)* વળી, તે લોકો આ કિતાબ જે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પર ઉતારવામાં આવી છે તેમજ જે કિતાબો આપથી પહેલાં ઉતારવામાં આવી છે તેના ઉપર પણ ઈમાન રાખે છે. અને કિયામતના દિવસ

ઉપર પણ યકીન રાખે છે. *(સૂરએ બકરહ : ૪)* અને જો તે લોકો (મુનાફિકો)ને કોઈ ભલાઈ પહોંચે છે, તો તેઓ કહે છે કે, આ તો અલ્લાહપાક તરફથી છે, પણ જો તેઓને કોઈ બુરાઈ પહોંચે છે, તો તેઓ કહે છે : (હે નબી !) આ આપના જ કારણે છે. આપ ફરમાવી દો કે, સઘળુ અલ્લાહ તઆલા તરફથી જ છે. *(સૂરએ નિસાઅ : ૭૮)* આપ ફરમાવી દો કે અલ્લાહપાકે અમારા માટે જે તકદીરમાં લખી દીધું છે, તે સિવાય અમને કદી કંઈ નુકસાન નહીં પહોંચે. *(સૂરએ તવબહ : ૯)* અને એ કે કિયામત આવનાર છે. તેમાં જરા પણ શંકા નથી અને એ કે અલ્લાહ તઆલા કબરવાળાઓને ઉઠાવશે (સજીવન કરશે). *(સૂરએ હજ : ૭)*

- ઈન્સાન જ્યારે એક વાર ઈમાન લાવે છે, તો પછી જ્યાં સુધી એના કોઈ કૃત્ય અથવા અકીદાથી ઈમાનની વિરૂદ્ધ કોઈ વાત જાહેર ન થાય, ત્યાં સુધી તેની સાથે ઈમાનનું અસ્તિત્વ કાયમ રહે છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને જે માણસ ઈમાન (લાવવા યોગ્ય ચીજો)ની સાથે કુફ્ર કરશે, તો તેનું કર્યુ કરાવ્યું (નેકીઓ) અકારત (બેકાર થઈ) જશે. અને તે આખિરતમાં સંપૂર્ણ નુકસાન ભોગવ-નારાઓ માંહેનો હશે. *(સૂરએ માઈદહ : ૫)* અને જે શખ્સ અલ્લાહ તઆલા પર અને તેના ફરિશ્તાઓ પર તથા તેની કિતાબો પર તેમજ તેના રસૂલો પર અને કિયામતના દિવસ પર યકીન નહીં રાખે, તો તે શખ્સ માર્ગ ભૂલી બહુ દૂર જઈ પડ્યો. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૩૬)*

- માત્ર ગુનાહ કરવાથી મુસલમાન કાફિર બની જતો નથી અને ગુનાહે કબીરહના આચરણથી મુઅમિન કાફિર બની જતો નથી. હા, એના ફાસિક અને ગુનેહગાર બની જવામાં કોઈ શંકા નથી.

જેમકે કુર્આન શરીફમાં અલ્લાહ તઆલાએ તેમને નાઉમ્મીદ ન થવા અને તૌબા તરફ ઉભાર્યા છે (તેમને કાફિર કહ્યા નથી) : અને

તમારામાંથી જે બે મર્દ બદફેલી (ખરાબ કૃત્ય) કરી બેસે, તો તે બન્નેવને શિક્ષા આપો. પછી જો તે બન્નેવ (કરેલા કામથી) તૌબા કરે અને (ભવિષ્ય માટે) પોતાની હાલત સુધારી લે, તો તેમનો પીછો છોડી દો. (કારણ કે) નિઃસંદેહ અલ્લાહ તઆલા તૌબા કબૂલ કરનાર અને દયાળુ છે. અલ્લાહપાકને પોતાના (વાયદાનુસાર) તેઓની જ તૌબા કબૂલ કરવી પડે છે, જેઓ નાદાનીથી કોઈ ખોટું કામ કરી બેસે છે, પછી જલ્દી તૌબા કરી લે છે. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૬-૧૭)* (હે નબી સલ. ! મારા તરફથી લોકોને) આપ ફરમાવી દો કે હે મારા તે બંદાઓ ! જેમણે (ગુનાહો કરી) પોતાના ઉપર બેહદ જુલ્મ કર્યો છે, તમે અલ્લાહપાકની રહમતથી નિરાશ થશો નહીં. બેશક, અલ્લાહ તઆલા (પાછલા) સૌ ગુનાહ માફ કરી દેશે. બેશક, તે જ (ગુનાહ) બખ્શનાર મહા દયાળુ છે. *(સૂરએ ઝુમર : ૫૩)*

- જેણે દીની ઈલ્મ પ્રાપ્ત કર્યા વગર દીનના ઉસૂલો (અકાઈદ, કાયદા કાનૂન વગેરે) વિશે ચર્ચા કરી અને તસ્લીમ (માની લેવું) તથા રઝા (ખુશીથી માનીને અમલમાં લાવવા)નો અંદાજ ધારણ ન કર્યો, તો એને ખાલિસ (કોઈ પણ પ્રકારની ખામીથી પાક) તવહીદ, દીનની મઅરિફત અને સહીહ ઈમાન નસીબ થતા નથી, બલ્કે તે કુફ્ર અને ઈમાન, તસ્દીક (દિલથી સાચું માની લેવું) અને તકઝીબ (સત્યને જૂઠલાવવું અને ન માનવું), એકરાર અને ઈન્કારના દરમિયાન ડામાડોળ રહે છે.

માણસને જે વિશે દીની જ્ઞાન અને માહિતી ન હોય તેમાં તેણે જ્ઞાની અને ઈલ્મવાળાઓની દીની વાત માની લેવી જોઈએ. અને જ્ઞાની (ઈલ્મ પ્રાપ્ત કરેલ) અને અભણ બન્ને સરખા નથી હોઈ શકતા. એ બન્ને વાત તરફ કુર્આન શરીફમાં ધ્યાન દોર્યું છે : હા, તમે તે જ લોકો છો કે જેની તમને કંઈ ખબર હતી, તેમાં તો તમે (નાહકનો) ઝઘડો કરી ચૂક્યા. તો હવે જે વાતમાં તમને જરા પણ માહિતી નથી, તેમાં કેમ ઝઘડો કરો છો ? *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૬૬)* આપ ફરમાવી દો કે

જ્ઞાનવાળા અને અજ્ઞાનો કંઈ સરખા થઈ શકે છે ? *(સૂ.ઝુમર-૯)*

- ગૈબની વાતો બતાવનાર (જ્યોતિષ વગેરે)ને સાચું માનવું કુફ્ર છે. અને ગૈબની વાતો જાણવાનો દાવો કરવો પણ કુફ્ર છે. [મુસ્નદે અહમદની હદીષમાં એની પણ ચોખવટ કરવામાં આવી છે.] અને ગૈબની વાતો જાણવી એ માત્ર અલ્લાહપાકનું જ લક્ષણ (સિફત) છે. તેમાં અલ્લાહ તઆલાનો કોઈ ભાગીદાર નથી.

કુર્આન શરીફમાં છે : "આપ ફરમાવી દો કે જેટલી મખ્લૂક (સૃષ્ટિ) આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે, તે કોઈ પણ ગૈબની વાત જાણતું નથી. ફક્ત અલ્લાહપાક જ જાણે છે." *(સૂરએ નમ્લ : ૬૫)* "(તે જ) ગૈબનો જાણનાર છે અને તે પોતાના ભેદની કોઈને ખબર આપતો નથી." *(સૂરએ જિન : ૨૬)*

- એવો વઝીફો અને અમલ કરવો પણ કુફ્ર છે, જેમાં અલ્લાહ તઆલાના સિવાય અન્યની મદદ માંગવામાં આવે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને અલ્લાહપાકના સિવાય કોઈ પણ તમારા હિમાયતી (મદદગાર) થનાર નથી. ફરી તમને જરા પણ સહાય નહીં મળે. *(સૂરએ હૂદ : ૧૧૩)* અને તમારા માટે અલ્લાહ તઆલાના સિવાય ન કોઈ હિમાયતી છે, અને ન તો કોઈ મદદગાર છે. *(સૂરએ બકરહ : ૧૦૭)* અને (ખરૂં જોતાં તો) મદદ માત્ર અલ્લાહ તઆલાના તરફથી જ છે. *(સૂરએ અન્ફાલ : ૧૦)*

- દરેક મુસલમાને કાફિર થવાના કારણોથી પણ માહિતગાર થવું જરૂરી છે.

❋ તકદીર (ભાગ્ય) વિશે અકીદાઓ ❋

- દુનિયામાં જે કાંઈ થઈ રહ્યું છે, તે અલ્લાહ તઆલાના ઈરાદા-ઈખ્તિયાર અને એની તકદીરથી થઈ રહ્યું છે. એવી માન્યતા પ્રત્યેક મુસલમાને રાખવી જરૂરી છે.

- તકદીરે ઈલાહીનો ઈન્કાર કુફ્ર છે.
- ભલી અને બૂરી તકદીર (અલ્લાહ તઆલા તરફથી હોવા) પર ઈમાન લાવવું જરૂરી છે.

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદી.) ફરમાવે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : કોઈ પણ બંદો ત્યાં સુધી મુઅમિન નથી બની શકતો, જ્યાં સુધી તે સારી અને ખરાબ તકદીર પર ઈમાન ન લાવે. એટલે સુધી કે તે એ પણ જાણી લે કે, જે વસ્તુ એને મળવાવાળી હતી, તે એને જ મળી. તે કોઈ બીજા પાસે નહીં જઈ શકે. અને જે વસ્તુ એના ભાગ્યમાં નથી, તે વસ્તુ કોઈ પણ હાલતમાં એને મળશે નહીં. *(તિરમિઝી શરીફ, અબ્વાબુલ કદ્ર, સારી અને ખરાબ તકદીર પર ઈમાન લાવવા વિશેનો બાબ)*

- બંદામાં અલ્લાહ તઆલાના અહકામનું પાલન કરવાની શક્તિ હોવાને કારણે જ અલ્લાહ તઆલાએ એને કોઈ કામ કરવાનો અથવા કોઈ કામથી વેગળા રહેવાનો હુકમ દીધો છે. અલ્લાહ તઆલાએ કોઈને ગુનાહ પર કે ફરમાંબરદારીના ત્યાગ પર મજબૂર કર્યો નથી.

ફરમાવ્યું : અલ્લાહપાક કોઈને ગજા ઉપરાંત તકલીફ (બોજ) આપતો નથી. (સૂ.બકરહ-૨૮૬) માટે તમારી યથાશક્તિ અલ્લાહપાકથી ડરતા રહો અને તેનો હુકમ સાંભળો અને માનો. *(સૂ.તગાબૂન -૧૬)*

- પ્રત્યેક સારી અને ખરાબ વસ્તુનો અંદાજો (તકદીર) અલ્લાહ તઆલાની જાણમાં પહેલેથી જ નિયુક્ત છે. અને તે દરેક ચીજને પેદા કરતાં પહેલાં જાણે છે. અલ્લાહપાકના આ ઈલ્મ અને અંદાજાને તકદીર કહે છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને દરેક વસ્તુને તેણે જ બનાવી (પેદા કરી), ફરી તે દરેક વસ્તુનો જુદો જુદો અંદાજો રાખ્યો (તકદીર નિયુક્ત કરી). *(સૂરએ ફુરકાન : ૨)*

● અલ્લાહપાકે સત્કાર્યો અને દુષ્કાર્યો કરવાની શક્તિ માનવને આપેલી છે. માનવ જે કાંઈ કરે છે, તે અલ્લાહપાકે આપેલા આ અધિકાર અને શક્તિથી જ કરે છે.

● અલ્લાહ તઆલાએ ઈન્સાનને કુલ મુખ્તાર (સર્વસત્તાધીશ) અને તદ્દન મજબૂર પણ બનાવ્યો નથી.

અલ્લાહ તઆલાએ બંદાઓને તેમના કૃત્યોમાં બિલ્કુલ મજબૂર અને વિવશ બનાવ્યા નથી, બલ્કે વિવશતા અને અખત્યારના દરમ્યાન એમના માટે જાત કર્મ (જાતે અમલ કરવા)નો માર્ગ ખુલ્લો રાખ્યો છે. પછી ભલાઈ તથા બૂરાઈની કમાણીને (જે કરવામાં બંદાઓના અખત્યાર અને ઈરાદાને સંપૂર્ણ દખલ છે) જન્નત અને જહન્નમ પ્રવેશનો સબબ ઠરાવ્યો છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને દરેક માણસ પોતાની કરણીમાં સપડાયેલો છે. *(સૂરએ તૂર : ૨૧)* પછી દરેકને પોતાની કરણીનો પૂરે પૂરો બદલો મળશે અને તેઓ પ્રત્યે જરા પણ અન્યાય થશે નહીં. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૧૬૧)* આજે દરેકને તેની કરણીનો જ બદલો આપવામાં આવશે. આજે જરા પણ જુલ્મ થનાર નથી. *(સૂરએ મુઅમિન -૧૭)* અને જે અમલો પેદા કર્યા છે, એ વિશે ફરમાવ્યું : જો કે તમને તથા તમારી એ બનાવેલી વસ્તુઓને (તમારા અમલોને) અલ્લાહપાકે જ ઉત્પન્ન કર્યા છે. *(સૂરએ સાફ્ફાત : ૯૬)* અલ્લાહપાક જ દરેક વસ્તુનો સર્જનહાર અને તે જ દરેક વસ્તુનો રક્ષક છે. *(સૂરએ ઝુમર : ૬૨)*

● અલ્લાહ તઆલાએ બંદાઓમાં ઈલ્મ, ઈરાદા અને અખ્તયારની જે સિફત પેદા કરી છે, તે એ જ કારણે પેદા કરી છે કે તેઓ અલ્લાહ તઆલાના હુકમોના મુકલ્લફ (પાબંદ) અને મુખાતબ (સન્મુખ) બની શકે તથા ઈતાઅત (તાબેદારી અને ફરમાં-બરદારી) અને મઅસિયત (નાફરમાની) પર જઝા (સવાબ) અને સજા (અઝાબ) થઈ શકે. જેવી રીતે દુનિયાના બાદશાહ માત્ર

યોગ્યતા અને પાત્રતા પર ઈનામ કે સઝા આપતા નથી, એ જ પ્રમાણે અલ્લાહ તઆલા પણ માત્ર પાત્રતા પર સવાબ કે અઝાબ આપતા નથી. જ્યાં સુધી કે ભલાઈ (સદ્કાર્ય) કે બૂરાઈ (બદકાર્ય) અસ્તિત્વમાં ન આવે.

- ઈન્સાનને સદ્કાર્યો બદલ આખિરતમાં ઈનામ અને સન્માન મળશે, અને દુષ્કાર્યો બદલ સજા અને અપમાન મળશે.

કુર્આન શરીફમાં છે : તો પરિણામ એવું થવું જોઈએ કે તે દુરાચારીઓને તેઓની (દુષ્ટ) કરણીનો બદલો આપે અને નેકી-વાળાઓને તેઓની નેકીનો બદલો આપે. *(સૂરએ નજ્મ : ૩૧)* (કિયામત આવશે) કે જેથી તે લોકોને ભલો બદલો આપે, જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને ભલા કામ કર્યા. એવા લોકો માટે જ માફી અને (જન્નતમાં) માનભરી રોજી છે. *(સૂરએ સબા : ૪)* જે કોઈ કંઈ બદી (ખરાબ કામો) કરશે તેને તો તે (બદી)ના પ્રમાણમાં જ બદલો (સજા) મળશે, પણ જે સદ્કર્મ કરશે, પુરૂષ હોય કે સ્ત્રી અને તે મુઅમિન પણ હોય તો એવા જ લોકો જન્નતમાં દાખલ થશે (અને) ત્યાં તેઓ અપાર રોજી પામશે. *(સૂરએ મુઅમિન : ૪૦)*

- તવક્કુલ અને તકદીરની હકીકત આ છે કે, સંપૂર્ણ કોશિશ કરીને એના પરિણામને અલ્લાહ તઆલા પર છોડી દેવું.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને (નિયમ પ્રમાણે લડાઈના) કામમાં તેમની સલાહ પણ લેતા રહો. (સલાહ) પછી જ્યારે આપ નિશ્ચય કરી લો, તો અલ્લાહ તઆલા પર જ ભરોસો રાખો. સાચે જ અલ્લાહ તઆલા તવક્કુલવાળાઓને દોસ્ત રાખે છે.

(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૧૫૯)

- હઝરત અલી (રદી.)થી રિવાયત છે કે, હુઝૂર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે, પ્રત્યેક માણસનું સ્થાન જન્નત અથવા જહન્નમમાં અલ્લાહ તઆલાએ પહેલેથી જ

લખી આપ્યું છે. સહાબએ કિરામ (રદી.)એ અરજ કરી કે, હે અલ્લાહપાકના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ! અમે અઅ્માલ કરવાનું છોડી દઈએ ? (અને તકદીરમાં) લખેલા પર ભરોસો કરીને બેસી રહીએ ? આપે ફરમાવ્યું : અઅ્માલ કર્યે જાઓ. જે સ્થળના માટે અલ્લાહપાકે જેને પેદા કર્યો છે, તેને માટે એ પ્રમાણેના કાર્યો સરળ બનાવી દીધા છે. ભલા લોકો માટે ભલા કાર્યો અને બૂરા લોકો માટે બૂરા કાર્યો સરળ થઈ જાય છે.

(આ રિવાયત બુખારી અને મુસ્લિમ શરીફમાં છે.)

- તકદીર અલ્લાહ તઆલાનું એક રહસ્ય અને ભેદ છે, જેનાથી નિકટવર્તી કોઈ ફરિશ્તા જાણકાર નથી અને ન તો કોઈ નબી.
- તકદીરમાં ચિંતન-મનન અને ઊંડે ઉતરવાથી પરેશાની, મૂંઝવણ, વ્યાકુળતા અને નાફરમાનીનું મુખ જોવું પડે છે. જેથી તકદીર વિશે ઊંડી ચર્ચા કરવાથી અળગા રહેવું જોઈએ.
- હઝરત વહબ ઈબ્ને મુનબ્બહ (રહ.) ફરમાવે છે કે, મેં તકદીરના મસ્અલા પર વારંવાર મનોમંથન કર્યું, પરંતુ દરેક વાર આશ્ચર્ય અને માયૂસી સિવાય કાંઈ મળ્યું નહીં. મેં આ મસ્અલામાં સૌથી મોટા આલિમને મહા જાલિમ અને સૌથી મોટા જાહિલને મહા આલિમ પામ્યો છે.
- અલ્લાહ તઆલાનો ઈર્શાદ છે : (તે એવો છે કે) જે કંઈ તે કરે છે તે વિશે તેને કોઈ પૂછી શકતું નથી, પણ એ લોકોને પૂછવામાં આવશે. *(સૂરએ અંબિયા : ૨૩)*
- ઈમામ તહાવી (રહ.)એ લખ્યું છે કે, જે કોઈએ પૂછ્યું કે અલ્લાહ તઆલાએ આમ કેમ કર્યું ? તો એ માણસે ઉપરોક્ત આયતના હુકમનું ઉલ્લંઘન કર્યું કહેવાશે અને તે કાફિર થઈ જશે.

(અલ અકીદતુત્તહાવિય્યહ : ૧૨)

- હઝરત અનસ અને હઝરત ઈબ્ને ઉમર રદિયલ્લાહુ તઆલા

અન્હુમાની રિવાયતમાં છે કે, અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : જે માણસ મારા નિર્ણય, મારી કઝા અને કદ્ર તથા મેં નિયુક્ત કરેલ કિસ્મતથી રાજી ન હોય તો તેણે મારા સિવાય બીજો કોઈ રબ તલાશ કરી લેવો જોઈએ. *(તબરાની, બયહકી, ઈબ્ને હિબ્બાન)*

- દરેકના મૃત્યુનો સમય નક્કી છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને અલ્લાહપાકના હુકમ સિવાય કોઈ મરી પણ શકતો નથી. જેનો ચોક્કસ વખત લખેલો હોય છે. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૧૪૫)* તે (અલ્લાહપાક) તે જ છે, જેણે તમને માટીથી પેદા કર્યા, તે પછી (પ્રત્યેક માટે મૌતનો) એક વખત નક્કી કર્યો. *(સૂરએ અન્આમ : ૨)*

- ખૂન થનાર વ્યક્તિ પણ પોતાના નિર્ધારીત સમયે જ મૃત્યુ પામે છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : કહે છે કે, જો અમને પણ કંઈ અધિકાર હોત તો અમે અત્રે (ખૂનમાં) માર્યા જાત નહીં. આપ ફરમાવી દો કે જો તમે પોતાના ઘરોમાં રહ્યા હોત, તો પણ જેમના માટે (ખૂનમાં) માર્યા જવાનું નક્કી થઈ ચૂક્યું હતું તેઓ પોતાના મરણની જગ્યા તરફ જરૂર નીકળી આવત. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૧૫૪)*

- દરેક પોતાની રોજી ખાય છે, કોઈ અન્યની રોજી ખાય શકતું નથી.
- દુનિયામાં દરેક બાબત અને દરેક કામ તકદીર મુજબ થાય છે.

અંધશ્રદ્ધા-અપશુકન બાબત ઈસ્લામી માર્ગદર્શન

ઈન્સાનને અશ્રફુલ મખ્લૂકાત એટલે કે જગતની બધી જ મખ્લૂક અને સર્જનસૃષ્ટિ કરતાં ઉચ્ચતર સ્થાન આપ્યુ છે. છતાં તે પોતાનાથી નીચલી કક્ષાની વસ્તુઓનો ડર અને ભય મેહસૂસ કરે, અને સર્વશક્તિમાન હકીકી માલિક અલ્લાહપાકનો ડર ન રાખે એ કેટલી શરમજનક બાબત છે.

ઈસ્લામ એક સંપૂર્ણ ધર્મ છે. તે માનવજીવનના દરેક ક્ષેત્રે દરેક પ્રકારની બધી જ તઅલીમ અને શિક્ષણ વ્યવસ્થિત માળખામાં આપે છે. માનવ ફિતરત (પ્રાકૃતિ) અને સ્વભાવનો ઘણી જ સારી રીતે ખ્યાલ રાખે છે. તેની તઅલીમમાં અલ્લાહ તઆલાનો ખૌફ અને ડર સાથે તેની રહમત અને ઉમ્મીદનું પણ વર્ણન છે. પોતાની ઝાતથી બંદાઓને જરૂર ડરાવ્યા, પરંતુ એટલી હદે નહીં કે બંદાઓ નાઉમ્મીદ થઈ જાય. અને ઉમ્મીદો પણ એટલી હદે નથી દર્શાવી કે બંદાઓ બિલ્કુલ નિડર થઈ જાય.

અવલાદની કેળવણી, સારસંભાળ અને સંસ્કારમાં આ બન્નેવ વસ્તુઓનો ખ્યાલ રાખવો જરૂરી છે. નાની-નાની બાબતોમાં બાળકોને ડરાવવાથી તે બીકણ અને ડરપોક બની જાય છે. ભવિષ્યમાં કોઈ મોટુ સાહસ કરવાથી હિંમત નથી દાખવી શકતા. કોઈ ઓફીસર સામે વાત કરવાથી પણ ડરે છે. અને બિલ્કુલ આઝાદ છોડી દેવાથી તે કોઈની પણ માનમર્યાદા અને અદબ જાળવતા નથી. મતલબ કે હિંમત અને ખૌફ બન્નેવ વસ્તુ મર્યાદામાં શિખવાડવી જરૂરી છે.

સહાબાએ કિરામની તરક્કીનો ભેદ આ જ હતો કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે તેમના દિલોમાં અલ્લાહપાકનો ખૌફ જન્માવી સમગ્ર મખ્લૂક (સૃષ્ટિ)થી તેમને બેખૌફ અને નિડર કરી દીધા હતા. એમના ખ્યાલમાં ભૂત-પલીત-અપશુકન-છૂટછાટ વગેરે કોઈ વસ્તુની બીક ન હતી. ચાંદ, સૂરજ, પહાડ, સમુદ્ર વગેરે કોઈ એમના માટે રૂકાવટરૂપ ન હતી. તેમના મુકાબલામાં જે કૌમો હતી તે બાતિલ અકીદાઓ, અંધશ્રદ્ધાઓ તથા રાત-દિવસની અમુક ઘડીઓમાં અપશુકન માનવાવાળી હતી. તેમણે કૂતરા બિલાડાને પોતાના ભવિષ્યના માલિક બનાવી લીધા હતા. તારા તથા ગ્રહોનો ભય તેમને સતાવતો હતો. વહેમો, ટોણા ટચકા, છૂટછાટ, હસ્ત-રેખાઓ, બદફાલી તથા પક્ષીઓના બોલવાને પોતાની કિસ્મતના ફેંસલા સમજતા હતા. ભવિષ્યવેત્તાઓ તથા ફાલ જોનારાને હાથની

રેખાઓ બતાવી પોતાનું ભાવિ ભાખતા હતા. આજે પણ શેરના ભાવ ઘટવાને લઈ કાંસાના બનાવેલ આખલા (શેર માર્કેટ)ની દિશા બદલવાની વાતો થઈ રહી છે.

આપ (સલ.)ના યુગમાં સૂરજ ગ્રહણ થયું. તે જમાનાની માન્યતા પ્રમાણે સહાબાએ કિરામમાં પણ ચર્ચા થઈ કે સૂર્યગ્રહણ વખતે કોઈ મોટી હસ્તી મરણ પામશે અને કોઈ મહાન વ્યક્તિ પેદા થશે. અને તે દિવસોમાં આપ (સલ.)ના સાહબઝાદા હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદી.)ની વફાત થઈ હતી. આપ (સલ.)ને આ વાતની ખબર પડી તો આપે સહાબાએ કિરામને ભેગા કરી ફરમાવ્યું કે, સૂર્ય અને ચંદ્ર અલ્લાહપાકની (કુદરત અને તાકતની) નિશાનીઓ પૈકી છે. તે કોઈના મૃત્યુ કે જીવનને લઈ ગ્રહણ થતા નથી.

એ જ પ્રમાણે સુલેહ હુદયબિય્યહ વખતે આપે એક જગ્યાએ પડાવ નાંખ્યો હતો. એક દિવસ રાત્રે વરસાદ પડયો. સવારે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફજરની નમાઝ બાદ ફરમાવ્યું કે, અલ્લાહ તઆલાએ મારી ઉપર વહી ઉતારી કે આજની રાત મારા અમુક બંદાઓએ ઈમાનની હાલતમાં અને અમુકે કુફ્રની હાલતમાં ગુઝારી. જેમણે એમ કહયું કે અલ્લાહપાકે વરસાદ વરસાવ્યો, તેમણે તો ઈમાનની હાલતમાં રાત્રી ગુઝારી અને જેમણે એમ કહયું કે, ફલાણા તારાના ફલાણી જગ્યાએ જવાથી વરસાદ પડયો, તેમણે કુફ્રની હાલતમાં રાત્રી ગુઝારી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમથી પહેલા જાહિલિય્યત યુગમાં આ પ્રમાણેની ઘણી અંધશ્રધ્ધાઓ પ્રચલિત હતી. આપે તેનાથી સહાબાએ કિરામને વાકિફ કરી સહીહ માર્ગદર્શન આપ્યું. એક રિવાયતમાં ઘણી જ ચોખવટ સાથે ફરમાવ્યું કે એક માણસની બીમારી બીજાને લાગતી નથી. અર્થાત્ એકબીજાના સહવાસને લઈ બીમારી લાગતી નથી. જ્યાં સુધી કે અલ્લાહ તઆલાનો હુકમ ન હોય. એક સહાબીએ આ મોકાસર સવાલ કર્યો કે, અમુક વખતે એક ઉંટને

ખૂજલીની બીમારી થાય છે અને ત્યારબાદ બધા જ ઉંટોને તે બીમારી ઘણી જ ઝડપથી લાગી જાય છે. તો આપ (સલ.)એ તેના જવાબમાં સવાલ કર્યો કે, પહેલા ઉંટને કોણે ખૂજલીનો રોગ લગાડયો? મતલબ કે પહેલાને પણ ખૂજલી અલ્લાહ તઆલાના હુકમથી થઈ અને બીજા બધા ઉંટોને પણ અલ્લાહ તઆલાના હુકમથી જ ખૂજલી થઈ.

પ્લેગની બીમારીમાં જ્યાં પ્લેગ પ્રસર્યો હોય ત્યાંના લોકોને તે જગ્યાએથી બહાર જવાની મનાઈ ફરમાવી. અને બહારના લોકોને ત્યાં જવાની મનાઈ ફરમાવી. એટલા જ માટે કે કદાચ બહાર-વાળો કોઈ ખુદાના હુકમથી તે બીમારીમાં સપડાય જાય તો તે એમ સમજશે કે, મારા ત્યાં જવાથી બીમારી લાગુ પડી અને તેના ઈમાનમાં કમજોરી પેદા થઈ જશે. જેમકે સુરત શહેરમાં અમુક વર્ષો પહેલાં પ્લેગ પ્રસર્યો તો ત્યાંથી જે લોકો બહાર નીકળી ગયા તેમને બધી જ જગ્યાએથી નિરાશ થઈ પાછુ ફરવુ પડયું. ત્યાં સુધી કે ઘણા પેટ્રોલ પંપો અને ગેરેજોવાળાઓએ પણ સુરત શહેરથી આવવાની જાણ થતા ત્યાંથી પણ તેમને પાછા કાઢયા હતા. ત્યારે આપ (સલ.)ની હદીષ શરીફની કદર થઈ.

હઝરત ઉમર (રદી.)ના ખિલાફતકાળમાં આપ સિરિયા દેશ જવા નીકળ્યા. રસ્તામાં ખબર પડી કે ત્યાં પ્લેગ ફાટી નીકળ્યો છે. તો આપે સહાબાએ કિરામથી મશ્વેરો કર્યો. અને જયારે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદી.)થી આ હદીષ સાંભળી તો પાછા ફરવાનું નક્કી કર્યુ. તે વખતે એક સહાબીએ કહયું કે, શું અલ્લાહ તઆલાની તકદીરથી આપ ભાગી રહયા છો ? તેના જવાબમાં હઝરત ઉમર (રદી.)એ ફરમાવ્યું કે, જી હાં ! અલ્લાહપાકની તકદીરથી ભાગી તો રહયા છીએ, પરંતુ અલ્લાહપાકની તકદીર તરફ જ ભાગી રહયા છીએ. અર્થાત્ તેના હુકમ ઉપર જ અમલ કરી રહયા છીએ.

ખુદાએ લમ યઝલકા દસ્તે કુદરત તુ જબાં હે તુ
યકીન પયદા કર એ ગાફિલ કે મગ્લૂબે ગુમાં હે તુ

એ જ પ્રમાણે પક્ષીઓને ઉડાડી જમણી તરફ ઉડે તો સારૂ સમજવામાં આવતુ અને ડાબી તરફ ઉડે તો ખરાબ સમજવામાં આવતુ હતું. અને ઘુવડ રાત્રે કોઈના ઘર ઉપર બેસે તો તે ઘર-વાળાનું મૃત્યુ થાય છે અથવા બોલે તો તેને અપશુકનવાળુ સમજવામાં આવતુ. આપ (સલ.)એ તેનો પણ સખ્ત વિરોધ કરી ફરમાવ્યું કે, આની કોઈ હકીકત નથી.

એ જ પ્રમાણે સફરના મહિનાને અરબ લોકો અપશુકનવાળો સમજતા હતા. તો તેના વિશે પણ ફરમાવ્યું કે, આની કોઈ હકીકત નથી. સમય અને યુગને અપશુકનિયાળ માની તેને ગાળો ભાંડવાથી રોકયા. આજે પણ મુસ્લિમ સમાજમાં સફરના મહિનાને ખાલી મહિનો સમજી તેમાં શાદી-વિવાહ કરવાને સારૂ સમજવામાં આવતુ નથી. જ્યારે ઈસ્લામે ઈન્સાનનો ઘણો ઉંચો મરતબો દર્શાવ્યો છે. ઈન્સાનને અશ્રફુલ મખ્લૂકાત એટલે કે જગતની બધી જ મખ્લૂક અને સર્જનસૃષ્ટિ કરતાં ઉચ્ચતર સ્થાન આપ્યુ છે. છતાં તે પોતાનાથી નીચલી કક્ષાની વસ્તુઓનો ડર અને ભય મેહસૂસ કરે, અને સર્વશક્તિમાન હકીકી માલિક અલ્લાહપાકનો ડર ન રાખે એ કેટલી શરમજનક બાબત છે.

ઘણા મુસીબતના માર્યા લોકો, કરજદારો, પરેશાનીમા ઘેરાયેલા, બેરોજગારો અને બીમારો ખોટા વહેમો કે અંધશ્રધ્ધાઓ રાખી પોતાનું ઈમાન ખરાબ કરે છે. ફૂટપાથ પર બેસનારા, ફાલ જોનારા, પીંજરામાં પક્ષીઓ રાખી તેમની ચાંચ વડે બંધ કવરમાંથી કોઈ એક કવર ઉઠાવી લોકોને ઉલ્લુ બનાવે છે. તેમને પોતાના ભવિષ્યની તો ખબર નથી અને બીજા લોકોના ભાવિના ફેંસલા કરવા બેસી જાય છે.

હઝરત હફસહ (રદી.)ની રિવાયત છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ફરમાવે છે કે, ''જે માણસ કોઈ કાહિન અથવા નજૂમી કે ભવિષ્ય જોનારા પાસે જઈને કોઈ વાત પૂછે અને તેની વાત ઉપર યકીન કરી લે તો તેની ચાલીસ રાતોની નમાઝ કબૂલ થશે નહીં.'' *(મુસ્લિમ શરીફ)*

એક હદીષ શરીફમાં છે કે, જે કોઈ માણસ નજૂમી પાસે જઈ કોઈ ગેબની વાતો તેને પૂછે તો ચાળીસ રાત સુધી તેની તવબહ કબૂલ થતી નથી. અને જો નજૂમીની વાત બિલ્કુલ દિલથી સાચી માની લીધી અને તેના ઉપર યકીન કરી લીધુ તો તેણે કુફ્ર કર્યુ કહેવાશે.

(તબરાની, મિશ્કાત)

માટે ઈમાનવાળા ભાઈઓ અને બહેનોએ પોતાના સઘળા કામોમાં અલ્લાહપાક ઉપર જ સંપૂર્ણ ભરોસો રાખી તેની જ બારગાહમાં પોતાની સઘળી હાજતો પેશ કરવી જોઈએ. તે આપણી ધોરી નસથી પણ વધારે આપણાથી નજીક છે. દરેકની દરેક પ્રકારની પૂકાર તે સાંભળે છે. તેણે પોતાની પાસે જ માંગવાની તાકીદ કરી છે. માટે વહેમ, અંધશ્રધ્ધા, શુભ-અશુભ, ટોણાં ટચકા, મણકા, ગ્રહ નડતર કે ચોઘડિયા વગેરે ઉપરથી યકીન હટાવી તંદરૂસ્ત ઈસ્લામી તૌહીદવાળા અકીદા ઉપર યકીન જમાવો.

અમ્બિયાએ કિરામ અલયહિમુસ્સલામ વિશે માન્યતાઓ

- અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના પયગમ્બરોને પોતાના અહકામ લઈને જગતવાસીઓ તરફ મોકલ્યા.

કુર્આન શરીફમાં છે : હે આદમના પૂત્રો ! જો તમારી પાસે તમારામાંથી એવા રસૂલો આવે જેઓ તમને મારી આયતો સંભળાવે (તો તેમને માની લેજો). *(સૂરએ અઅ્રાફ : ૩૫)* હે મારી કૌમ ! મારામાં જરા પણ મૂર્ખાઈ નથી, પરંતુ હું તો સમગ્ર જગતના પરવરદિગારનો (મોકલેલો) રસૂલ છું, પોતાના પરવરદિગારના સંદેશા (અને હુકમો) તમને પહોંચાડું છું. *(સૂરએ અઅ્રાફ : ૬૭-૬૮)* તે વખતે હઝરત શુઐબ (અલૈ.)એ તે લોકોથી મોં ફેરવ્યું અને બોલ્યા કે, હે મારી કૌમ ! મેં તમને મારા પરવરદિગારના હુકમો પહોંચાડ્યા અને તમારી ઘણી ખૈરખ્વાહી કરી. *(સૂરએ અઅ્રાફ : ૯૩)*

* નબીઓને અલ્લાહ તઆલાએ મહાન હિકમત અને રહમત સાથે મોકલ્યા છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને અલ્લાહપાકના જે ઉપકાર તમારા ઉપર છે તેને યાદ કરો. (ખાસ કરીને) કિતાબ તથા હિકમતની વાતો, જેને અલ્લાહપાકે તમારા ઉપર ઉતારી કે તે વડે તમને બોધ આપે (તેને પણ યાદ કરો). અને અલ્લાહપાકે દાવૂદ (અલૈ.)ને બાદશાહી તથા હિકમત આપી અને બીજું પણ જે ચાહ્યું તે તેમને શીખવ્યું. *(સૂરએ બકરહ : ૨૩૧, ૨૫૧)* અને આપને (તમામ જગત માટે રહમત બનાવી મોકલ્યા છે. *(સૂરએ અંબિયા : ૧૦૭)*

જગતમાં નબીઓનું આગમન અલ્લાહપાકની મહાન નેઅમત અને અપાર રહમત છે.

જેમકે હઝરત મૂસા (અલૈ.)એ પોતાની કૌમને અલ્લાહપાકનો એ ઉપકાર વર્ણવતાં ફરમાવ્યું કે, અને (તે વખત વર્ણનને પાત્ર છે) જ્યારે હઝ. મૂસા (અલૈ.)એ પોતાની કૌમને કહ્યું કે, હે મારી કૌમ ! તમારા ઉપર અલ્લાહ તઆલાના જે ઉપકાર છે, તેને યાદ કરો. જ્યારે કે તેણે તમારામાં અનેક નબીઓ પેદા કર્યા અને તમને બાદશાહ બનાવી દીધા. *(સૂરએ માઈદહ : ૨૦)*

* માનવ માર્ગદર્શન માટે દુનિયામાં અનેક આદરણીય નબીઓ આવી ચૂક્યા છે. જેમની ચોક્કસ સંખ્યા કોઈ જાણતું નથી.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : અને દરેક કૌમ માટે જુદા-જુદા માર્ગદર્શક થતા આવ્યા છે. *(સૂરએ રઅદ : ૭)*

આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે નબીઓ (અલૈ.)નો, તેમની કૌમોમાં પ્રચાર (દઅવત) વગેરેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે, તેઓએ પોતાની ઉમ્મતોને સંપૂર્ણ જવાબદારી સાથે હુકમો પહોંચાડ્યા અને માનવ માર્ગદર્શન કર્યું. એમાંથી એક દજ્જાલ વિશે પ્રકાશ પાડતાં ફરમાવ્યું કે, અલ્લાહપાકે જેટલા પણ નબીઓ મોકલ્યા છે, તે સર્વેએ પોતાની

ઉમ્મતને તે (દજ્જાલ)થી ચેતવી (ડરાવી) છે. નૂહ (અલૈ.)એ પણ પોતાની ઉમ્મતને ચેતવી અને તેમની પછીના બધા નબીઓએ પણ.
(બુખારી શરીફ, કિતાબુલ મગાઝી, હજ્જતુલ વદાઅનો બાબ, હદીષ નં.૪૪૦૨)

ઉપરોક્ત હદીષમાં માનવ માર્ગદર્શનનો એક અંશ વર્ણવ્યો છે, પરંતુ નબીઓની સંખ્યા દર્શાવી નથી.

- સર્વે નબીઓ અને રસૂલો પર ઈમાન લાવવું જરૂરી છે.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : પરંતુ મહાન નેકી એ છે કે, જે કોઈ અલ્લાહ તઆલા પર અને છેલ્લા દિવસ (આવવા) પર અને ફરિશ્તા-ઓ(ની હસ્તી) પર અને (સર્વ આકાશી) કિતાબો પર અને (સઘળા) પયગમ્બરો પર ઈમાન લાવે. *(સૂરએ બકરહ : ૧૭૭)*

હઝરત શહ્ર બિન હવશબ (રહ.) એક સહાબી (આમિર, અબૂ આમિર અશ્અરી અથવા અબૂ માલિક)થી રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ એક મજલિસમાં બેઠા હતા, જેમાં સહાબા બેઠા હતા કે અચાનક હઝરત જિબ્રઈલ (અલૈ.) પોતાના ચહેરા મુખડાથી અલગ જ મુસલમાનોમાંથી કોઈ એક મુસલમાન વ્યક્તિની શકલમાં આપની પાસે આવ્યા. (ત્યાર બાદ તેમની બેસવાની રીત વર્ણવતા આગળ સવાલ-જવાબનું વર્ણન કર્યું, જે આ મુજબ છે) અય અલ્લાહપાકના રસૂલ ! ઈસ્લામ શું છે ? તો આપે ફરમાવ્યું : એ કે તમે પોતાને અલ્લાહપાકને હવાલે કરી દો, એ સાક્ષી આપો કે અલ્લાહપાકના સિવાય કોઈ પૂજનીય (ઈબાદતને લાયક) નથી અને મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તેના બંદા અને (અંતિમ) રસૂલ છે. નમાઝ કાયમ કરો અને ઝકાત આપતા રહો. પછી આપે ફરમાવ્યું કે, જ્યારે તમે આ કામો બજાવી લાવો, તો તમે ઈસ્લામ લઈ આવ્યા. તેમણે કહ્યું : જી હા. પછી પૂછ્યું : ઈમાન શું છે ? આપે જવાબ વાળ્યો : એ કે તમે ઈમાન લાવો અલ્લાહપાક પર, આખિરત (પરલોક)ના દિવસ પર, ફરિશ્તાઓ પર, (આસમાની) કિતાબો પર, નબીઓ પર, મૃત્યુ અને મૃત્યુ બાદ સજીવન થવા પર, સ્વર્ગ અને નર્ક

પર, (અલ્લાહપાક સમક્ષ તમારી સઘળી બાબતોના) હિસાબ-કિતાબ થવા પર, (તમારા અમલો વગેરેનું વજન કરવાના) મીઝાન (ત્રાજવા) પર અને સારી-નરસી તકદીર (ભાગ્ય) પર. (હદીષ લાંબી છે.)

(મુસ્નદે અહમદ : ૧૨૯/૪)

- અમ્બિયાએ કિરામ (અલૈ.) પર મુજમલ (વિગતો ન હોય તો ટૂંકમાં) અને મુફસ્સલ (વિગતો હોય તો વિગતે) બન્ને રૂપે ઈમાન લાવવું જરૂરી છે.
- એક પણ નબીનો ઈન્કાર (ન માનવું) કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને જે શખ્સ અલ્લાહ તઆલા પર અને તેના ફરિશ્તાઓ પર તથા તેની કિતાબો પર તેમજ તેના રસૂલો પર અને કિયામતના દિવસ પર યકીન (ઈમાન) નહીં રાખે, તો તે શખ્સ માર્ગ ભૂલી બહુ દૂર જઈ પડ્યો. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૩૬)* જે લોકો અલ્લાહપાક અને તેના રસૂલોને માનતા નથી અને એમ ઈચ્છે છે કે અલ્લાહ તઆલા અને તેના રસૂલોમાં (ઈમાન વિશે) જુદાઈ રાખે અને કહે છે કે, (નબીઓમાંથી થોડાકને અમે માનીએ છીએ અને થોડાકને નથી માનતા, (એમ કરી) તેઓ ઈચ્છે છે કે એની વચ્ચે એક બીજો માર્ગ (ધર્મ) બનાવે. તો એવા જ લોકો ખાતરીપૂર્વક કાફિર છે. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૫૦-૧૫૧)*

- સર્વે નબીઓ અને રસૂલોનો મરતબો એકસરખો નથી.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : આ રસૂલોમાં પણ અમે એકને બીજા પર શ્રેષ્ઠતા આપી છે. તેઓમાં અમૂક એવા પણ છે, જેમની સાથે અલ્લાહપાકે વાતો કરી છે તથા અમૂકના દરજ્જા વધાર્યા છે.

(સૂરએ બકરહ : ૨૫૩)

- તમામ અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) ગુનાહો અને બુરાઈઓથી પાક છે.

હઝરત મુગીરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ

સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ નમાઝ માટે (રાત્રે તહજ્જુદ વગેરેમાં) ઉભા થતા, તો (એટલો લાંબો કિયામ ફરમાવતા કે) આપના કદમ મુબારકમાં સોજો આવી જતો. જ્યારે આપને અર્ઝ કરવામાં આવી કે, આપની તો આગલી-પાછલી બધી જ ચૂકો માફ કરી દેવામાં આવી છે. (પછી આટલી બધી તકલીફ શું કામ ઉઠાવો છો ?) તો આપે ફરમાવ્યું : શું હું (એમ કરીને) અલ્લાહપાકનો શુક્ર અદા કરવાવાળો બંદો ન બનું ? *(બુખારી શરીફ, કિતાબુત્તફસીર, હદીષ નં.૪૮૩૬)*

આ હદીષમાં ભવિષ્યકાળની ચૂકો પણ માફ હોવાનો ઉલ્લેખ છે.

- બધા જ અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) અલ્લાહપાકના બંદા અને ઈન્સાન હતા.

કુર્આને પાકમાં છે : તેમના રસૂલોએ તેઓને કહ્યું કે, (ખરેખર) અમે પણ તમારા જેવા જ માણસો છે, પરંતુ અલ્લાહપાક પોતાના બંદાઓમાંથી (જેને) ચાહે છે તેના પર (નુબુવ્વતનો) ઉપકાર કરે છે. *(સૂરએ ઈબ્રાહીમ : ૧૧)* એટલામાં તે બાળક (હઝ. ઈસા અલયહિસ્સલામ) બોલી ઉઠ્યા કે, હું અલ્લાહ તઆલાનો (ખાસ) બંદો છું. તેણે મને કિતાબ આપી છે અને નબી બનાવ્યો છે. *(સૂરએ મરયમ : ૩૦)* અને અમે દાવૂદ (અલૈ.)ને (એક પુત્ર) સુલયમાન (અલૈ.) અર્પણ કર્યા, તે બહુ સારા બંદા હતા. *(સૂરએ સૉદ : ૩૦)*

- બધા જ અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) પુરૂષો હતા. કોઈ સ્ત્રીને કદી નુબુવ્વત મળી નથી.
- બધા જ નબીઓની મૂળભૂત દા'વત (ઉપદેશ) એક જ હતી અને તે છે તવહીદ (એકેશ્વરવાદ).

કુર્આન શરીફમાં છે : પછી જો તેઓ તમારૂં કહેવું પુરૂં ન કરી શકે, તો (તેઓને કહો, હવે તો) યકીન કરી લો કે કુર્આન શરીફ અલ્લાહપાકના જ્ઞાનથી ઉતર્યું છે. અને એ પણ યકીન કરી લો કે તેના સિવાય કોઈ મઅબૂદ (ઈબાદતને લાયક) નથી. *(સૂરએ હૂદ : ૧૪)*

(હે નબી સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ !) ફરમાવી દો કે, અય એહલે કિતાબ ! અમારી અને તમારી વચ્ચે જે વાત (સત્ય હોવામાં) સરખી છે, તેના તરફ આવો. તે એ કે આપણે અલ્લાહ તઆલાના સિવાય કોઈની પણ બંદગી કરીએ નહીં, અને કોઈને પણ તેનો ભાગીદાર બનાવીએ નહીં. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૬૪)* આપ ફરમાવી દો કે, હું તો માત્ર મારા પરવરદિગારની જ બંદગી કરૂં છું અને કોઈને પણ તેનો શરીક ઠેરવતો નથી. *(સૂરએ જિન : ૨૦)*

- અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ)ને મળતી નુબૂવ્વત અલ્લાહ તઆલાએ આપેલી એક નેઅમત હોય છે. એમાં એમના પરિશ્રમ અને મહેનતની કોઈ દખલ હોતી નથી.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : તેમના રસૂલોએ તેઓને કહ્યું કે (ખરેખર) અમે પણ તમારા જેવા જ માણસો છીએ, પરંતુ અલ્લાહ તઆલા પોતાના બંદાઓમાંથી (જેને) ચાહે છે તેના પર (નુબૂવ્વતનો) ઉપકાર કરે છે. *(સૂરએ ઈબ્રાહીમ : ૧૧)*

- તમામ અમ્બિયાએ કિરામ માસૂમ અને નિર્દોષ હતા.
- નબીઓ અને રસૂલોના હાથે અલ્લાહપાક તરફથી નુબૂવ્વતની સત્યતા પુરવાર કરવા માટે પ્રસંગોચિત (સમયાનુસાર) ચમત્કારો (મુઅજિઝાત) પણ જાહેર થયા છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને તમારી પાસે મુઅજિઝહ લાવવું અલ્લાહપાકના હુકમ સિવાય અમારા અધિકારનું કામ નથી. *(સૂરએ ઈબ્રાહીમ : ૧૧)* ફરી નૂહ અલયહિસ્સલામ પછી અમે બીજા રસૂલોને પોતપોતાની કૌમ તરફ મોકલ્યા, તો તેઓની પાસે સ્પષ્ટ દલીલો (મુઅજિઝહ) લઈ આવ્યા. *(સૂરએ યૂનુસ : ૭૪)* અને તેઓ (બની ઈસ્રાઈલ)ની પાસે અમારા ઘણા રસૂલો સ્પષ્ટ મુઅજિઝા લઈ આવી ચૂક્યા છે. *(સૂરએ માઈદહ : ૩૨)*

- અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) સિવાય બીજા કોઈથી

મુઅજિઝહ પ્રગટ થઈ શકતો નથી.

- બધા જ અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) અમાનતદાર, સાચા અને પ્રમાણિક હતા.

કુર્આન શરીફમાં છે : બેશક, તે (ઈસ્માઈલ અલયહિસ્સલામ) વાયદાના સાચા હતા. બેશક, તે (ઈદ્રીસ અલયહિસ્સલામ) સત્યવાદી નબી હતા. *(સૂરએ મરયમ : ૫૪, ૫૬)* અને તે (હઝ. ઈબ્રાહીમ અલયહિ-સ્સલામ) અમારા ઈમાનદાર બંદાઓ માંહેના હતા. બેશક, તે બન્ને (હઝ. મૂસા અને હઝ. હારૂન અલયહિમુસ્સલામ) અમારા (કામિલ) ઈમાનદાર બંદાઓ માંહેના હતા. *(સૂરએ સાફ્ફાત : ૧૧૧, ૧૨૨)* કુર્આને કરીમમાં અમૂક નબીઓનો (જરૂરત મુજબ) આ રીતે નામ સાથે ઉલ્લેખ કર્યો છે. બધા જ નબીઓ આ રીતે હતા.

- કોઈ નબીએ અલ્લાહપાકનો હુકમ છૂપાવ્યો નથી.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : તે (નબી)ઓ એવા હતા કે, અલ્લાહ તઆલાના સંદેશા (અને હુકમો) પહોંચાડતા હતા અને તેનાથી જ ડરતા હતા. *(સૂરએ અહઝાબ : ૩૯)*

નીચે વર્ણવેલ હદીષ શરીફમાં હઝરત નૂહ (અલૈ.)નો ઉલ્લેખ છે. જેમણે પોતાની ઉમ્મતને તમામ હુકમો પહોંચાડી દીધા. એ જ રીતે તમામ નબીઓએ પણ અલ્લાહપાકના હુકમો લોકો સુધી પહોંચાડ્યા, એમાંથી કંઈ છૂપાવ્યું નહીં.

હઝરત અબૂ સઈદ (રદી.)થી રિવાયત છે કે, અલ્લાહપાકના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : નૂહ (અલૈ.) અને તેમની ઉમ્મત (અલ્લાહપાક સમક્ષ) આવશે, તો અલ્લાહ તઆલા હઝરત નૂહ (અલૈ.)ને પૂછશે : શું તમે (બધા હુકમો વગેરે) પહોંચાડી દીધા ? તો તેઓ જવાબ આપશે : જી હા, અય અલ્લાહપાક ! પછી તેમની ઉમ્મતને પૂછવામાં આવશે કે, શું હઝરત નૂહ (અલૈ.)એ તમારા સુધી (મારા હુકમો) પહોંચાડ્યા ? તો તેઓ જવાબ આપશે : ના,

અમારી પાસે તો કોઈ નબી આવ્યા જ નથી. એટલે અલ્લાહપાક હઝરત નૂહ (અલૈ.)ને પૂછશે : તમારા માટે કોઈ ગવાહી આપનાર છે ? તો હઝરત નૂહ (અલૈ.) અરજ કરશે : જી હા. મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અને તેમની ઉમ્મત. પછી એ બધા ગવાહી આપશે કે, હા. હઝરત નૂહ (અલૈ.)એ પોતાની ઉમ્મતને (બધા હુકમો) પહોંચાડી આપ્યા.

- અલ્લાહપાકે પોતાની ઘણી કિતાબો નબીઓ પર ઉતારેલ છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અલબત્ત, અમે અમારા રસૂલોને સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આપી મોકલ્યા અને તેમની સાથે કિતાબ અને ત્રાજવાં ઉતાર્યા કે જેથી તેઓ ન્યાય પર કાયમ રહે. *(સૂરએ હદીદ : ૨૫)* બેશક, અમે (મૂસા અલયહિસ્સલામ પર) તવરાત ઉતારી. *(માઈદહ : ૪૪)*

- સર્વે નબીઓ સર્વ પ્રકારના સદ્ગુણો ધરાવતા હતા અને દરેક પ્રકારના ગુનાહો અને ખોડ (ઐબ)થી પાક (પવિત્ર) હતા.
- તમામ અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) મનેચ્છાઓ (નફસની ખ્વાહિશો)થી ઉચ્ચ હતા.
- હઝરત ઈસા (અલયહિસ્સલામ)ને અલ્લાહપાકે આસમાન પર જીવતા ઉઠાવી લીધા છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને બેશક, તેઓએ તેમને (હઝ. ઈસા અલયહિસ્સલામ)ને કતલ કર્યા જ નથી, બલ્કે અલ્લાહપાકે તેમને પોતાના તરફ (આકાશ પર જીવતા) ઉઠાવી લીધા. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૫૭-૧૫૮)* (તે સમયને યાદ કરો) જ્યારે અલ્લાહપાકે ફરમાવ્યું કે, હે ઈસા (અલયહિસ્સલામ) ! (ચિંતા ન કરો) હું તમને લઈ લઈશ અને (દુનિયાથી) તમને પોતાના તરફ (એટલે કે ફરિશ્તાઓના રહેઠાણ તરફ જીવતા) ઉઠાવી લઈશ. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૫૫)*

- કિયામત પહેલાં હઝ. ઈસા (અલયહિસ્સલામ) દુનિયામાં ફરી વાર તશરીફ લાવશે અને દીને મુહમ્મદીની પેરવી કરશે-કરાવશે.

જેમકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : તે જાતની કસમ ! જેના કબ્જામાં મારી જાન (જીવ) છે, તે સમય નજીક (આવી ગયો) છે કે, ઈસા અલયહિસ્સલામ (આસમાનથી ઉતરીને) તમારી પાસે આવી જાય, જેઓ આ શરીઅત પ્રમાણે ફેંસલા કરશે અને ન્યાય કરશે, સલીબ (ક્રોસ)ને તોડી નાંખશે, સૂવ્વર (ભૂંડ)નો સફાયો કરશે, ટેક્ષ માફ કરશે અને માલ એટલો વધારશે કે લેવાવાળો કોઈ નહીં હશે. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

- અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ)ના હકમાં થોડીક પણ બેઅદબીથી ઈમાન છીનવાઈ જવાનો પૂરે પૂરો ભય રહે છે.

કુર્આને કરીમમાં છે : અને ખરેખર, આપની અગાઉના અનેક રસૂલો સાથે પણ ઠઠ્ઠો કરવામાં આવ્યો છે. ફરી તેઓ માંહેના મશ્કરાઓને તે જ વસ્તુએ (અઝાબે) ઘેરી લીધા, જેની તેઓ મશ્કરી કરતા હતા. *(સૂરએ અન્આમ : ૧૦)* આપ ફરમાવી દો કે, શું તમે અલ્લાહ તઆલા અને તેના હુકમો તથા તેના રસૂલોની મજાક કરતા હતા ? તમે હવે બહાના ન બતાવો. ખરેખર, તમે ઈમાન જાહેર કર્યા પછી કાફિર થઈ ગયા છો. *(સૂરએ તવબહ : ૬૫)*

- હશ્રમાં સર્વે લોકો પયગમ્બરોની પાસે સિફારીશ માટે જશે. અંતે આપણા નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) સિફારીશ ફરમાવશે.

મુસ્લિમ શરીફમાં આ વિશે વિસ્તારપૂર્વક ઘણી લાંબી હદીષ બયાન કરવામાં આવી છે. જેમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે લોકોનું ભેગા થઈને આદમ અલયહિસ્સલામ પાસે, ત્યાર બાદ વારા-ફરતી બીજા નબીઓ પાસે સિફારીશ માટે જવાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. અંતમાં આપ ફરમાવે છે : જ્યારે બધા જ લોકો હઝરત ઈસા (અલયહિસ્સલામ) પાસે પહોંચી જશે, તો તે પણ કહેશે કે, હું એ (સિફારીશ)ના લાયક નથી, પરંતુ તમે લોકો મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ

અલયહિ વસલ્લમ) પાસે ચાલ્યા જાઓ. જેમની શાન એ છે કે, (જો એમ માની લઈએ કે, એમનાથી કોઈ ભૂલચૂક થઈ પણ હોય તો પણ) અલ્લાહ તઆલાએ તેમની આગલી-પાછલી તમામ શરતચૂક માફ કરી આપી છે. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ફરમાવે છે કે, ત્યાર બાદ બધા લોકો મારી પાસે આવશે. (જેથી) હું પરવર-દિગાર પાસે (સિફારીશ)ની પરવાનગી લઈશ. જેની પરવાનગી પણ મને મળી જશે. *(મુસ્લિમ શરીફ)* હદીષ ઘણી લાંબી છે, એમાંથી થોડોક ભાગ રજૂ કર્યો છે.

- નબીઓએ પોતાની નુબૂવ્વત પર ઈમાન લાવવું જરૂરી છે.
- કોઈ નબીએ અલ્લાહ તઆલાના પયગામમાં કશી તબ્દીલી (ફેર-બદલ) કે કાપકૂપ કરી નથી અને પોતાના તરફથી એમાં એક અક્ષરનો પણ વધારો કે ઘટાડો કર્યો નથી.

કુર્આને પાકમાં ફરમાવ્યું : તે (નબી)ઓ એવા હતા કે, અલ્લાહ તઆલાના સંદેશા પહોંચાડતા હતા અને તેનાથી જ ડરતા હતા. *(સૂરએ અહઝાબ : ૩૯)* તે રસૂલોએ કહ્યું : અમારો પરવરદિગાર જાણે છે કે બેશક, અમે તમારા તરફ મોકલવામાં આવ્યા છીએ અને અમારા શિરે તો સ્પષ્ટ રીતે (સંદેશો) પહોંચાડી દેવું જ હતું. *(સૂ.યાસીન : ૧૭)*

- નબીઓ અને રસૂલોના ખ્વાબ (સપના) યકીની (સાચા) અને ઉમ્મત માટે દલીલ છે.

ઈમામ બુખારી (રહ.)એ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી.)ના હવાલાથી ઘણી લાંબી રિવાયત વર્ણવી છે. જેમાં ઉલ્લેખ છે કે, તેઓ પોતાની માસી ઉમ્મુલ મુઅમિનીન હઝરત મયમુના (રદી.)ને ત્યાં એક રાત સૂતા અને એ રિવાયતમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમનો આખી રાતનો નિત્યક્રમ વર્ણવ્યો છે. વુઝૂ, તહજ્જુદ, નફલ નમાઝો, ફજરના સમયે આપનો મામૂલ વગેરે વર્ણવ્યું છે. અને અંતમાં આ ઉલ્લેખ છે કે, હઝરત અમ્ર ફરમાવે છે કે, ઉબૈદ બિન

ઉમૈરને એમ કહેતા સાંભળ્યા કે, નબીઓના સપનાઓ પણ વહી જ છે. *(બુખારી શરીફ, કિતાબુલ વુઝૂ, હદીષ નં. ૧૩૮)*

- નબી કદી પદભ્રષ્ટ થતા નથી.
- નબીઓમાં સૌપ્રથમ હઝરત આદમ (અલયહિસ્સલામ)ને અને સૌથી અંતિમ હઝરત મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને મોકલવામાં આવ્યા.

કુર્આન શરીફમાં છે : મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) તમારા પુરૂષોમાંથી કોઈના બાપ નથી, પરંતુ અલ્લાહના રસૂલ અને નબીઓની મહોર (અંતિમ નબી) છે. *(સૂરએ અહઝાબ : ૪૦)*

- પયગમ્બર (સંદેશો લાવનાર) ફરિશ્તાઓથી શ્રેષ્ઠ છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને અમે જો કોઈ ફરિશ્તાને (રસૂલ બનાવી) મોકલત, તો અમે એને પણ મનુષ્ય(ના સ્વરૂપમાં જ) બનાવત. *(સૂરએ અન્આમ : ૯)*

- સામાન્ય માનવી (નબીઓ સિવાયના લોકો) સામાન્ય ફરિશ્તાઓ (જેઓ સંદેશો લાવનાર ન હોય તેમના)થી શ્રેષ્ઠ છે.

જેમકે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : મુઅમિન અલ્લાહ તઆલા સમક્ષ અમૂક ફરિશ્તાઓ કરતાં વધુ શ્રેષ્ઠ છે.

(ઈબ્ને માજહ, કિતાબુલ ફિતન, હદીષ નં. ૩૯૪૭)

આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ વિશે માન્યતાઓ

- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની રિસાલત પર ઈમાન લાવ્યા વગર અને આપની નુબૂવ્વતની શહાદત દીધા વગર કોઈનું ઈમાન દુરૂસ્ત થઈ શકતું નથી.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : સંપૂર્ણ ઈમાનવાળા તો તે લોકો જ

છે, જેઓ અલ્લાહપાક પર અને તેના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર ઈમાન લાવ્યા. ફરી કંઈ શંકા ન કરી. *(સૂ.હુજૂરાત : ૧૫)*
(હે નબી સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ !) આપ ફરમાવી દો કે, હે (જગતના) લોકો ! હું તમારા સૌની તરફ તે અલ્લાહપાકનો રસૂલ છું, જેની આકાશો અને પૃથ્વીમાં સત્તા છે. તેના સિવાય કોઈ બંદગીના લાયક નથી. તે જ જીવન અર્પણ કરે છે અને તે જ મૌત આપે છે. માટે એવા અલ્લાહપાક ઉપર તથા તેના મોકલેલા નબી ઉમ્મી પર, જે (પોતે પણ) અલ્લાહ તઆલા પર અને તેના દરેક હુકમો પર યકીન રાખે છે, તેના ઉપર ઈમાન લાવો અને તેની તાબેદારી કરો.

(સૂરએ અઅ્રાફ : ૧૫૮)

- આપ (અલૈહિસ્સલામ) અંતિમ નબી અને પયગમ્બરોના સરદાર છે. આપના પછી કિયામત સુધી કોઈ નબી આવનાર નથી.

જેમકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : હું તમામ ઈન્સાનોનો સરદાર છું અને એમાં કોઈ ગર્વ નથી. મારા હાથમાં અલ્લાહપાકની તારીફ (વખાણ) અને હમ્દનો ઝંડો હશે, એમાં પણ કોઈ ગર્વ નથી. અને તે (કિયામતના) દિવસે હઝ. આદમ અલયહિ-સ્સલામથી લઈને અંત (હઝ. ઈસા અલયહિસ્સલામ) સુધીના જેટલા પણ નબીઓ હશે, તે સર્વે મારા ઝંડા હેઠળ હશે. *(તિરમિઝી શરીફ)*

- આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પછી કિયામત સુધી કોઈ નબી આવનાર નથી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : હું અંતિમ નબી છું, મારા બાદ કોઈ નબી (આવનાર) નથી. *(તિરમિઝી શરીફ)*

- હઝરત ઈસા (અલૈ.) કિયામત પૂર્વે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમના એક ઉમ્મતી તરીકે દુનિયામાં તશરીફ લાવશે.

જેમકે આથી પહેલા વિસ્તારપૂર્વક હઝ. ઈસા અલયહિસ્સલામનું કિયામત પૂર્વે દુનિયામાં આગમન વિશે હદીષ આવી ગઈ છે, જેમાં

હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામ આપણા પ્યારા નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની શરીઅતનું પાલન કરશે અને કરાવશે એ વિશેના અમૂક ઉદાહરણો પણ આવી ગયા છે.

- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પછી નુબૂવ્વતનો દાવો ગુમરાહી અને જહાલત છે.

કારણ કે આપે હદીષ શરીફમાં આપના પછી નુબૂવ્વતનો દાવો કરનારા લોકો વિશે ફરમાવ્યું કે, મારી ઉમ્મતમાં ૩૦ અત્યંત જૂઠ્ઠા દજ્જાલો પેદા થશે, દરેકનો દાવો હશે કે તે નબી છે. અને (સાચી વાત એ છે કે) મારા પછી કોઈ નબી નથી.

- આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે જાગૃતાવસ્થામાં બદન મુબારક સાથે મેઅરાજ કરી છે.

કુર્આને પાકમાં છે : પાક છે તે ઝાત, જે રાતોરાત પોતાના બંદા (હઝ. મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને મસ્જિદે હરામ (બયતુલ્લાહ)થી મસ્જિદે અકસા (બયતુલ મુકદસ) સુધી, કે જેને અમારી બરકતોએ ઘેરી રાખી છે (ત્યાં સુધી) લઈ ગયા કે જેથી અમે તેમને અમારી કુદરતના કંઈક નમૂના દેખાડીએ. *(બની ઈસ્રાઈલ-૧)* સિદ્રતુલ મુન્તહા પાસે કે જેની નજીકમાં આરામથી રહેવાની જન્નત છે. (તે વખતે તેને જોયો) જ્યારે કે તે સિદરા પર કંઈક છવાઈ જનાર હતું તે છવાઈ રહ્યું. (તે જોવામાં નબી અલયહિસ્સલામની) નજર આમ-તેમ હટી નહીં અને ન તે હદથી આગળ વધી. બેશક, તેમણે પોતાના પરવરદિગારની ઘણી ઘણી અજાયબીઓ પ્રત્યક્ષ નિહાળી.

(સૂરએ નજ્મ : ૧૪-૧૮)

- આપ (સલ.)ની કબર મુબારકની ઝિયારત ઉચ્ચ કક્ષાની નિકટતા, અત્યંત સવાબકારક અને ઉંચા દરજ્જા માટે સબબરૂપ છે, બલ્કે વાજિબ સમાન છે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : જેણે મારી કબર

મુબારકની ઝિયારત કરી, તેના માટે મારી સિફારીશ વાજિબ થઈ ગઈ. *(દારે કુત્ની)* બીજી એક હદીષમાં છે કે, જે માણસ મારી ઝિયારતે આવ્યો અને મારી ઝિયારત સિવાય બીજી કોઈ જરૂરત એને (મારી ઝિયારતે) ન લાવી હોય, તો કિયામતના દિવસે એની સિફારીશ કરવાનો મારા શિરે હક રહે છે.

- જમીનનો તે ભાગ જે આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ના બદન મુબારકને સ્પર્શીને અને અડીને છે, તે કા'બા, અર્શ અને કુર્સીથી પણ અફઝલ છે.
- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પોતાની કબર મુબારકમાં જીવંત છે. અલ્લાહ તઆલાએ જમીન પર હરામ ઠેરવ્યું છે કે, તે અમ્બિયાએ કિરામ અલયહિમુસ્સલામના બદનને ખાઈને નાશ કરે. બસ, અલ્લાહના દરેક નબી કબરમાં જીવંત છે. *(મિશ્કાત શરીફ)*
- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) કબર મુબારકમાં એવા જ હયાત છે, જેવા કે દુનિયામાં હતા.
- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની ઝિયારત વખતે ચહેરા મુબારક તરફ મુખ કરીને ઉભા રહેવું બેહતર છે.
- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની કબર મુબારક પર પઢાતા દુરૂદો-સલામને આપ પોતે સાંભળે છે, અને તેનો જવાબ પણ આપે છે.
- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની કબર મુબારકથી દૂર પઢાતા દુરૂદો-સલામને ફરિશ્તાઓ આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની ખિદમતમાં પહોંચાડે છે.
- આપ (સલ.)ના કથન, વર્તન અને શરીઅતનો ઈન્કાર કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : ફરી તેઓએ પોતાના પરવરદિગારના રસૂલની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કર્યું, તો અલ્લાહપાકે પણ તેઓને સખત પકડમાં પકડ્યા. *(સૂરએ અલ હાક્કહ : ૧૦)*

- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની કોઈ વાતમાં શંકા કરવી, એને જૂઠાડવી, એમાં ખામી શોધવી અને એની ઠેકડી ઉડાડવી જાઈઝ નથી. એનાથી ઈમાન જતું રહે છે.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : અને તેમની પાસે તેઓમાંથી એક રસૂલ આવ્યા છતાં તેઓએ તેમને જૂઠાડ્યા, જેથી તેઓને અઝાબે એવી હાલતમાં પકડી લીધા કે તેઓ જુલ્મ પર જ કેદ બાંધેલા હતા. *(સૂરએ નહલ : ૧૧૩)* સંપૂર્ણ ઈમાનવાળા તો તે લોકો જ છે, જેઓ અલ્લાહપાક પર અને તેના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર ઈમાન લાવ્યા, ફરી કંઈ શંકા ન કરી. *(સૂરએ હુજૂરાત : ૧૫)*

- આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) અલ્લાહ તઆલાની પરવાનગીથી ગુનેહગારોની શફાઅત ફરમાવશે.
- કિયામતના દિવસે આપની શફાઅત પછી લોકોના દરમિયાન ફેંસલો થશે અને આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની ઉમ્મત તમામ ઉમ્મતોથી પહેલી જન્નતમાં જશે.
- આપના વસીલાથી દુઆ કરવી જાઈઝ છે, બલ્કે મુસ્તહબ અને દુઆની કબૂલિયત માટે અત્યંત અસરકારક છે. સહાબએ કિરામ (રદી.) તાબિઈન તથા અન્ય બુઝુર્ગો આપના વસીલાથી દુઆ કરતા રહ્યા છે, અને પોતાના મકસદો (હેતુઓ) પ્રાપ્ત કરતા રહ્યા છે. અહાદીષથી પણ વસીલાનું જાઈઝ હોવું સાબિત થાય છે.

જેમકે હાકિમ અને બયહકીમાં છે કે, હઝરત આદમ અલયહિ -સ્સલામથી જ્યારે ચૂક થઈ ગઈ હતી, તો આપે નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ના વસીલાથી મગફિરતની દુઆ માંગી હતી. હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક, હઝરત ઉમર, હઝરત બિલાલ વગેરે સહાબા (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) આપના વસીલાથી દુઆ ફરમાવતા હતા. આપની ઝિંદગીમાં પણ અને વફાત પછી પણ.

(બુખારી શરીફ, તિરમિઝી શરીફ)

- આપ (સલ.)ને જ અલ્લાહ તઆલાએ "મકામે મહમૂદ" અર્પણ કરવાનો વાયદો ફરમાવ્યો છે. આપને જ અલ્લાહ તઆલાએ "હૌઝે કવષર" અર્પણ કરી છે. અલ્લાહ તઆલાએ "વસીલહ" નામી સ્થાન પોતાના ખાસ બંદા નબીએ અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ને આપવાનો વાયદો ફરમાવ્યો છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : બેશક, (હે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમ !) અમે આપને કૌષર અર્પણ કરી છે. *(સૂ.કૌષર-૧)*

❋ કુર્આન શરીફ વિશે ❋

- કુર્આન શરીફને અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના મહબૂબ હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર વહી સ્વરૂપે હઝરત જિબ્રઈલ (અલયહિસ્સલામ) મારફત ૨૩ વર્ષમાં જરૂરત મુજબ ક્રમશઃ ઉતાર્યું છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને આ (કુર્આન) સર્વે જગતના પરવરદિગારનું ઉતારેલું છે. તેને પ્રામાણિક ફરિશ્તા હઝ. જિબ્રઈલ (અલયહિસ્સલામ) લઈને ઉતર્યા છે. આપના દિલ પર (ઉતાર્યું) કે જેથી આપ (અલયહિસ્સલામ) ડર સંભળાવનાર થાવ, શુદ્ધ અરબી ભાષામાં. *(સૂરએ શૂઅરા : ૧૯૨-૧૯૫)* એ(ની વાણી) તો માત્ર વહી છે, જે મોકલવામાં આવે છે કે તેમને એક મહા શક્તિવાન (ફરિશ્તો આ વહી) શીખવે છે કે જે (મૂળથી જ) બળવાન છે. *(સૂ.નજમ : ૪-૬)*

- કુર્આને પાક પોતાની અસલી હાલત પર અક્ષરશઃ અને શબ્દશઃ મૌજૂદ છે, અને કિયામત સુધી રહેશે.
- કુર્આન મજીદની સુરક્ષાની જવાબદારી ખુદ અલ્લાહ તઆલાએ પોતે લીધી છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : બેશક, અમે જ આ કુર્આને પાક ઉતાર્યું છે, અને અમે જ તેના રક્ષક છીએ. *(સૂરએ હિજ્ર : ૯)*

* કુર્આન પૂર્વેની મશહૂર આસમાની કિતાબો તવરાત, ઈન્જીલ અને ઝબૂર (બાઈબલ નવો-જૂનો કરાર) છે. પરંતુ આજે આ કિતાબો પોતાની અસલ હાલત પર બાકી રહી નથી.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : પછી તેઓના કરાર તોડવાના કારણે જ અમે તેઓના ઉપર લઅનત કરી અને તેઓના દિલ અમે સખત કરી દીધા. તેઓ(માંના આલિમો તવરાતના) કલામને તેના યોગ્ય સ્થળેથી ફેરવી નાખતા હતા. *(માઈદહ : ૧૩)* (હે મુસલમાનો !) શું હવે પણ તમે આશા રાખો છો કે, એ (યહૂદીઓ) તમારા કહેવાથી ઈમાન લાવશે ? જો કે તેઓ માંહે કેટલાક લોકો એવા થઈ ગયા છે, જેઓ અલ્લાહપાકનું કલામ સાંભળતા હતા. ફરી તેને સમજ્યા પછી કંઈનું કંઈ કરી નાખતા હતા. *(બકરહ : ૭૫)*

* કુર્આન મજીદના અવતરણ (નાઝીલ થવા) પછી બીજી કોઈ આસમાની કિતાબ પર અમલ કરવો જાઈઝ નથી.
* પોતાની બુધ્ધિથી કુર્આન શરીફની તફસીર (ભાષ્ય) કરનાર માણસનું ઠેકાણું જહન્નમ છે.
* કુર્આન મજીદની કોઈ વાત, ખબર કે હુકમની ઠેકડી ઉડાડવી કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને જ્યારે અમારી આયતો પૈકી અમૂકની તેને જાણ થાય છે ત્યારે તેની હાંસી ઉડાવે છે. એવા જ લોકો માટે ઝિલ્લતનો અઝાબ છે. *(સૂરએ જાષિયહ : ૯)*

* કુર્આન મજીદના કોઈ પણ હુકમનો ઈન્કાર કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને એવી જ રીતે અમે આપના ઉપર આ કિતાબ ઉતારી, તો જેમને અમે કિતાબ(ની સમજ) આપી છે, તેઓ એ કુર્આનને માને છે અને આ (અરબ) લોકોમાં પણ કેટલાક એને માને છે અને (ધર્માંધ) નાફરમાનો સિવાય અમારી આયતોનો કોઈ ઈન્કાર કરતું નથી. *(અન કબૂત : ૪૭)*

* કુર્આન મજીદ રમઝાન મુબારકમાં લયલતુલ કદ્રમાં એકી સાથે લવ્હે મહફૂઝથી આસમાની જગત પર ઉતારવામાં આવ્યું.

કુર્આન શરીફમાં છે : બેશક, અમે એ (કુર્આન)ને એક બરકત-વાળી રાત્રે ઉતાર્યું. *(સૂરએ દુખાન : ૩)* બેશક, અમે જ આ (કુર્આન)ને શબે કદ્રમાં ઉતાર્યું છે. *(સૂરએ કદ્ર : ૧)* મતલબ કે લવ્હે મહફૂઝથી પહેલા આકાશ પર જે એકી વખતે પુરૂં કુર્આન મજીદ ઉતાર્યું, તે શબે કદ્રમાં જ ઉતાર્યું હતું.

* કુર્આન કોઈ ઈન્સાનની વાણી નથી અને એવું સમજવું કુફ્ર છે.

આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ના સમયમાં વલીદ બિન મુગીરહે કુર્આન વિશે કહ્યું કે, તે મનુષ્યવાણી છે. તો અલ્લાહપાકે તેને જહન્નમી ઠેરવ્યો. ફરમાવ્યું : આખરે બોલ્યો કે એ તો માત્ર આગલાઓથી ચાલ્યો આવતો જાદૂ છે. એ તો માત્ર મનુષ્યની વાણી છે. (પણ એની શિક્ષામાં) હવે હું તેને જહન્નમમાં નાંખીશ.

(સૂરએ મુદ્દસ્સિર : ૨૪-૨૬)

❋ સહાબએ કિરામ વિશે ❋

* જેણે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને ઈમામની હાલતમાં જોયા હોય અથવા જે આપની સેવામાં હાજર થયા હોય અને ઈમાન પર જ એમની વફાત થઈ હોય, તો એવા માણસને સહાબી કહે છે.

* બધા જ સહાબા નેક અને ન્યાયપ્રિય હતા.

અલ્લાહ તઆલા એમની નેકી અને પરહેઝગારીની પ્રશંસા કરતાં ફરમાવે છે : અલ્લાહપાકની નેઅમત અને કૃપા પર તથા આ વાત પર આનંદ મનાવે છે કે, અલ્લાહપાક ઈમાનવાળાઓની મહેનત અકારત કરતો નથી. જેઓએ (લડાઈમાં) ઘવાયા પછી પણ અલ્લાહ અને રસૂલનો હુકમ માન્યો, તેઓમાં જે નેક અને પરહેઝગાર છે તેમને માટે (આખિરતમાં) મહાન બદલો છે. *(આલિ ઈમરાન : ૧૭૧-૧૭૨)*

- સહાબએ કિરામ રદીયલ્લાહુ અન્હુમ દરજ્જાની રીતે પરસ્પર નાના-મોટા છે. અલબત્ત, દરેક સહાબા (રદીયલ્લાહુ અન્હુમ) બાકી સઘળી ઉમ્મતથી અફઝલ અને સર્વશ્રેષ્ઠ છે.
- હુઝૂર નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમના પ્રથમ ખલીફા હઝરત અબૂબક્ર, બીજા ખલીફા હઝરત ઉમર, ત્રીજા ખલીફા હઝરત ઉષ્માન અને ચોથા ખલીફા હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુમ છે.
- ચારે ખલીફા સઘળા સહાબામાં સર્વશ્રેષ્ઠ અને મહાન છે.

જેમકે હદીષ શરીફમાં હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ વિશે ફરમાવ્યું કે, આ ઉમ્મતમાં નબી પછી સર્વશ્રેષ્ઠ અબૂબક્ર છે અને બધા સહાબાએ ઉપરોક્ત ચાર સહાબાને ખલીફા તરીકે પસંદ કર્યા. કારણ કે તેમને સઘળા સહાબા શ્રેષ્ઠ સમજતા હતા. અને આ ચાર સહાબાની મહાનતા વિશે હદીષો પણ છે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) ફરમાવે છે કે, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમના સમયમાં અમે કોઈને પણ હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદી.)ના સમાન ગણતા ન હતા. એમના પછી હઝરત ઉમર(નો દરજ્જો ગણતા હતા) અને એમના પછી હઝરત ઉષ્માન. એ પછી કોઈ સહાબીને કોઈનાથી શ્રેષ્ઠ સમજતા ન હતા. (અને બધાને સમાન ગણતા હતા.) હઝરત અલી (રદી.) વિશે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : શું તમે એ વાતે ખુશ (રાજી) નથી કે તમારો દરજ્જો મારી સામે એ રીતે હોય, જે રીતે હઝરત હારૂન અલયહિસ્સલામનો હઝરત મૂસા અલયહિ-સ્સલામ પાસે હતો. ફર્ક એટલો જ છે કે (આ બંને નબી હતા અને) મારા પછી કોઈ નબી નથી.

- અલ્લાહ તઆલાએ કુરૂઆન શરીફમાં દરેક સહાબાથી પોતાની પ્રસન્નતા (ખુશ હોવું) અને રઝામંદી (રાજી હોવું) ફરમાવી છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : તેમનો પરવરદિગાર તેમને અતિશય ખુશ્નૂદીની તેમજ એવા બગીચાઓની ખુશખબર આપે છે, જેમાં તેઓ માટે સદાની નેઅમતો છે. *(સૂરએ તવબહ : ૨૧)* તેમને એવા બગીચાઓમાં દાખલ કરશે, જેમની નીચે નહેરો વહેતી હશે, તેમાં તેઓ સદા રહેશે. અલ્લાહપાક તેઓથી રાજી થશે અને તેઓ તેનાથી રાજી થશે. તેઓ જ અલ્લાહપાકના સૈનિકો છે. હા, સાંભળો ! બેશક અલ્લાહપાકના સૈનિકો જ સફળ થનાર છે. *(સૂરએ મુજાદલહ : ૨૨)*

- અમે અશરએ મુબશ્શરહને જન્નતી માનીએ છીએ.

નોંધ : એટલે કે દસ સહાબા જેમને અલ્લાહ તઆલાના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ જન્નતી (સ્વર્ગવાસી) હોવાની ખુશખબરી દુનિયામાં જ આપી દીધી હતી. અબૂબક્ર, ઉમર, ઉષ્માન, અલી, તલ્હા, ઝુબૈર, અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ, સઅદ બિન અબી વક્કાસ, સઈદ બિન ઝૈદ, અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદીયલ્લાહુ તઆલા અન્હુમ).

તિરમિઝી શરીફમાં હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદી.)એ ઉપરોક્ત દસ સહાબાઓના નામો સાથે રિવાયત વર્ણન કરી છે.

- સહાબએ કિરામ, અઝ્વાજે મુતહ્હરાત (આપ સલ.ની પાક-પુનિત પત્નીઓ) અને અહલે બૈતની મુહબ્બત દીન અને ઈમાનનો અંશ છે. એમનાથી દુશ્મની અને કપટ રાખવું કુફ્ર (કાફિર થઈ જવું), નિફાક (ઉપરછલ્લો મુસલમાન અને દિલથી કાફિર), દંભ અને અનાદરની નિશાની છે.

જેમકે એક હદીષમાં ફરમાવ્યું : મારા સહાબા વિશે બુરૂ-ભલું ના કહો, અલ્લાહપાકથી ડરો. મારા સહાબા વિશે બુરૂં બોલવાથી અલ્લાહપાકથી ડરો. ત્યાર બાદ બીજી એક-બે બાબતો ફરમાવ્યા બાદ કહ્યું : અને મારા અહલે બૈત વિશે પણ, હું તમને મારા અહલે બૈત વિશે (બુરૂં બોલવામાં) અલ્લાહ(ના ડર)ની યાદ અપાવું છું.

(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

- સહાબએ કિરામ (રદી.)થી કપટ, કીનો, દ્વેષ અને દુશ્મની રાખનાર સાથે પણ કપટ અને દુશ્મની રાખવી જોઈએ.

અલ્લાહપાકના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે, જેણે એમની સાથે મુહબ્બત રાખી, એણે મારી સાથે મુહબ્બતના કારણે એમની સાથે મુહબ્બત રાખી. અને જેણે એમની (સહાબાની) સાથે કપટ (અને દુશ્મનાવટ) રાખી, તો તેણે મારી સાથે કપટ (અને) દુશ્મનીના કારણે એમની સાથે કપટ અને દુશ્મની રાખી.

- સહાબએ કિરામ (રદી.)નો ઉલ્લેખ અત્યંત મુહબ્બતની સાથે કરવો જોઈએ.

કારણ કે અલ્લાહ તઆલા કુરૂઆનમાં તેમનો ઉલ્લેખ કરતાં ફરમાવે છે કે, જેઓને અલ્લાહ તઆલા ચાહતો હશે અને તેઓ તેને ચાહતા હશે તેઓ મુસ્લિમો પ્રત્યે મહેરબાન (અને) કાફિરો પર જોરાવર હશે. *(સૂરએ માઈદહ : ૫૪)* તો સહાબા સાથે અલ્લાહપાક મુહબ્બત કરે છે અને જેમને નબી પણ ચાહે છે. તેમનો ઉલ્લેખ આદર, ઈઝઝત અને અદબ સાથે કરવો જ રહ્યો.

- દરેક સહાબી પ્રતિષ્ઠિત (સન્માનનીય) છે. એમાંથી કોઈ એક સહાબી વિશે પણ બદગોઈ (બુરૂ બોલવું) જાઈઝ નથી.
- કોઈ સહાબીની પ્રશંસા કે તારીફમાં હદ વટાવવી નહીં અને કોઈ સહાબીથી બેઝારી (વિમુખ થવું અને નફરત) પણ વ્યક્ત કરવી નહીં. જેમકે ઉપર હદીષ આવી ચૂકી છે કે, એમની સાથે દુશ્મની નબી સાથે દુશ્મની કરવા બરાબર છે. તો એમની સાથે નફરતમાં પણ એમ જ સમજવું જોઈએ.
- કોઈ સહાબી દરજ્જામાં કોઈ નબીને આંબી શકતા નથી. કારણ કે સહાબા અને સઘળી ઉમ્મતને નબી (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ની પેરવી અને ફરમાંબરદારીનો હુકમ આપ્યો છે. જેથી આપનો દરજ્જો ઉપર રહેશે.

- કોઈ વલી દરજ્જામાં કોઈ સહાબીને આંબી શકતા નથી. કારણ કે સહાબા માટે અલ્લાહ તઆલાએ રાજી અને ખુશ હોવાનું કુર્આન શરીફમાં જાહેર એલાન કરી દીધું. અને તેમને નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)ના દીદાર અને આપની મજલિસોમાં બેસવાનો મોકો મળ્યો એ જ શું ઓછું છે ? આ વસ્તુઓ વલીને પ્રાપ્ત નથી અને સહાબએ કિરામ માટે બીજી ફઝીલતો અલગ.
- સહાબએ કિરામ (રદી.)ના પારસ્પરિક મતભેદો અને સંઘર્ષો વિશે ચૂપકીદી રાખવામાં જ સાવચેતી અને સલામતી છે.
- સહાબએ કિરામ (રદી.)ની ટીકા કરવાથી બચવું જોઈએ. એમાં જ ઈમાનની સુરક્ષા છે.
- કોઈ પણ સહાબી વિશે બુરૂં બોલવું જાઈઝ નથી. જેમકે આગળ હદીષ આવી ગઈ છે કે, મારા સહાબા વિશે (બુરૂં) બોલવામાં અલ્લાહપાકથી ડરો.
- અહલે સુન્નત વલ જમાઅત સહાબએ કિરામ (રદી.) વિશે કોઈ પણ અયોગ્ય અને અશોભનીય વાત કહેવાથી પોતાના દિલ અને ઝબાનને મહફૂઝ રાખે છે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુગફ્ફલ (રદી.) રિવાયત કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : તમે અલ્લાહ તઆલાથી ડરો, અલ્લાહ તઆલાથી ડરો મારા સહાબા બાબતે (બૂરૂ ભલુ બોલવાથી), મારા (જગતથી વિદાય થઈ ગયા) પછી એમને (પોતાના સ્વાર્થ ખાતર) નિશાન બનાવવાથી બચો. જેણે એમની સાથે મુહબ્બત રાખી, તેણે મારી સાથે મુહબ્બત હોવાના કારણે એમનાથી મુહબ્બત રાખી, અને જેમણે એમનાથી દ્વેષ (કપટ) રાખ્યો, તો તેણે મારી સાથે દ્વેષ હોવાને લઈ એમનાથી દ્વેષ રાખ્યો. અને જેમણે એમને તકલીફ પહોંચાડી, તેણે મને તકલીફ પહોંચાડી. અને

જેણે મને તકલીફ પહોંચાડી, તેણે અલ્લાહપાકને તકલીફ પહોંચાડી અને જેણે અલ્લાહ તઆલાને તકલીફ પહોંચાડી, તો હવે ભય છે કે, અલ્લાહપાક તેની પકડ કરી લે. *(મુસ્નદે અહમદ : ૫૪, ૫૫/૫)*

❋ ફરિશ્તાઓ વિશે ❋

- આ દુનિયામાં આપણી નિગાહો કે નજરોથી છૂપાયેલી એક એવી મખ્લૂક પણ મૌજૂદ છે, જેને અલ્લાહપાકે નૂરથી બનાવી છે. આ મખ્લૂકને ફરિશ્તા (મલાઈકહ) કહેવામાં આવે છે.
- ફરિશ્તાઓ નૂરથી સર્જન (પેદા) કરવામાં આવેલ માસૂમ (નિર્દોષ) તાબેદારી કરનાર બંદાઓ છે.

અલ્લાહ તઆલા એમની તાબેદારી વિશે ફરમાવે છે કે, (અલ્લાહ તઆલા) જે કંઈ હુકમ તેમને આપે તેમાં તેઓ અલ્લાહ તઆલાની જરા પણ નાફરમાની કરતા નથી અને જે કંઈ તેમને હુકમ થાય છે તે કામ (તરત) કરે છે. *(સૂરએ તહરીમ : ૬)*

- ફરિશ્તાઓ દરેક સ્વરૂપ ધારણ કરી શકે છે. જેમકે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પાસે હઝરત જિબ્રઈલ અલયહિ-સ્સલામ કેટલીક વાર માનવ સ્વરૂપમાં પણ આવેલા છે.
- ફરિશ્તાઓની નક્કી સંખ્યા અલ્લાહ સિવાય કોઈને ખબર નથી.
- ફરિશ્તાઓ ન નર છે, ન નારી.

(તફસીરે મૂઝિહુલ કુર્આન, કુર્આન મજીદ ગુજરાતી : ૧૨૪૫/૩)

- ફરિશ્તાઓ માનવીય ગુણો, ક્રોધ, દ્વેષ, અભિમાન વગેરેથી પાક છે. જેમકે કુર્આનમાં છે : અને જે કાંઈ આકાશોમાં અને જે કાંઈ પૃથ્વીમાં પ્રાણીઓમાંથી છે, તે સૌ તથા ફરિશ્તાઓ પણ અલ્લાહ તઆલાને જ સિજદો કરે છે. અને તેઓ અભિમાન કરતા નથી.

(સૂરએ નહલ : ૪૯)

- ફરિશ્તાઓ ખાતા-પીતા નથી, ઉંઘતા નથી, શાદી-વિવાહ કરતા નથી. તેઓને કોઈ સંતાન નથી અને તેઓ કોઈના સંતાન નથી.

* ફરિશ્તાઓનો ખોરાક અલ્લાહપાકની બંદગી અને એની પ્રસન્નતા (ખુશ્નૂદી) છે. અને એમની તરસ કલામે ઈલાહીને સાંભળવાની ઉત્કંથા છે. જ્યાં કલામે ઈલાહી (કુર્આન શરીફ)ની તિલાવત થાય છે, ત્યાં ફરિશ્તાઓના ઝૂંડને ઝૂંડ આવી જાય છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને રઅદ (ફરિશ્તો) તેની ખૂબીઓ વર્ણવે છે તેમજ સઘળા ફરિશ્તા પણ અલ્લાહપાકથી ડરતા તસ્બીહ પઢે છે. *(સૂરએ રઅદ : ૧૩)* અને ફરિશ્તા પોતાના પરવરદિગારના વખાણ સહિત તેની તસ્બીહ પઢતા રહે છે, તેમજ પૃથ્વીવાળાઓ માટે બખ્શિશ માંગતા રહે છે. *(સૂરએ શૂરા : ૫)*

* ફરિશ્તાઓ પોતાના ફરજ પાલનમાં અપ્રમાણિકતા અને આળસ કરતા નથી. ફરિશ્તાઓ અલ્લાહ તઆલાના દરેક હુકમને જરા પણ વિલંબ અને સંકોચ વિના અંજામ આપે છે.

જેમકે અલ્લાહપાકે ફરિશ્તાઓને સિજદો કરવા કહ્યું તો તમામે વિના સંકોચ, વિના વિલંબે સિજદો કર્યો. કુર્આનમાં છે : જ્યારે આપના પરવરદિગારે ફરિશ્તાઓને કહ્યું કે બેશક, હું એક ઈન્સાનને માટીથી બનાવનાર છું. પછી જ્યારે તેને પૂરો બનાવી રહું અને તેમાં પોતાની એક રૂહ નાખું તો તેમની આગળ તમે બધા સિજદામાં પડી જજો. પછી સર્વ ફરિશ્તાઓએ (તેમને) સિજદો કર્યો, પરંતુ શયતાને અહંકાર કર્યો. *(સૂ.સૉદ : ૭૧-૭૪)* શયતાન મૂળ જિન્નાતોમાંથી હતો, પરંતુ તે ફરિશ્તાઓ સાથે રહેવા લાગ્યો હતો એટલે તેને પણ હુકમ લાગુ પડ્યો જે તેણે ન માન્યો. બીજી જગ્યાએ ફરમાવ્યું : અને તે (ફરિશ્તા)ઓ (આજ્ઞાપાલનમાં) કંઈ કમી કરતા નથી.

(સૂરએ અન્આમ-૬૧)

* ફરિશ્તાઓનું એક જૂથ જન્નતની વ્યવસ્થા પર નિયુક્ત છે અને એક જૂથ દોઝખના સુરક્ષક છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : તે(જહન્નમ)ના ઉપર ઓગણીસ ફરિશ્તા

ચોકીદાર છે. અને અમે જહન્નમના પહેરાવાળા ફરિશ્તા જ રાખ્યા છે. *(સૂરએ મુદ્દસ્સિર : ૩૦-૩૧)* તે(જહન્નમ)ના ઉપર કડક સ્વભાવના બળવાન ફરિશ્તા નિમાયેલા છે કે (અલ્લાહ) જે કંઈ તેમને હુકમ આપે તેમાં તેઓ અલ્લાહપાકની જરા પણ નાફરમાની કરતા નથી અને જે કંઈ તેમને હુકમ થાય તે કામ (તરત) કરે છે. *(સૂ.તહરીમ-૬)*

- આઠ ફરિશ્તાઓ અર્શે ઈલાહીને ઉઠાવનારા છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : જે ફરિશ્તા અર્શને ઉઠાવી રહ્યા છે તથા જેઓ તેમની આસપાસ છે, તે સૌ પોતાના પરવરદિગારના વખાણ સાથે પવિત્રતા બયાન કરે છે. *(સૂ.મુઅમિન : ૭)*અને (તે વેળા) ફરિશ્તા તેના કિનારાઓ પર આવી જશે અને આપના પરવરદિગારના અર્શને તે દિવસે આઠ ફરિશ્તા પોતાના ઉપર ઉઠાવી રાખશે. *(સૂ.હાક્કહ- ૧૭)*

- કેટલાક ફરિશ્તાઓ માનવજાતની હિફાઝત અને સુરક્ષા માટે નિયુકત છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : અને તે જ (અલ્લાહપાક) પોતાના બંદાઓ ઉપર ગાલિબ (વર્ચસ્વ ધરાવે) છે, અને તે તમારા ઉપર રક્ષકો (ફરિશ્તા) મોકલે છે. *(સૂરએ અન્આમ : ૬૧)*

- કિરામન-કાતિબીન નામી ફરિશ્તા હંમેશા ઈન્સાનો સાથે લાગેલા રહે છે. જે એમના અઅ્માલ લખવા પર નિયુક્ત છે.

કુર્આનમાં ફરમાવ્યું : અને બેશક, તમારા ઉપર રક્ષકો માનવંત કરણી લખનારા (કિરામન-કાતિબીન) છે. *(સૂ.ઈન્ફિતાર-૧૦-૧૧)*

- મુન્કર અને નકીર નામી ફરિશ્તાઓ ઈન્સાનને મૃત્યુ પછી કબરમાં સવાલ કરે છે.
- દરેક ઈન્સાન સાથે અમૂક એવા ફરિશ્તાઓ પણ નિયુક્ત હોય છે, જે તેને આફતોથી બચાવતા રહે છે. આ ફરિશ્તાઓને હ-ફ-ઝહ (મુહાફિઝ અને સુરક્ષક ફરિશ્તા) કહેવાય છે.
- બધા ફરિશ્તાઓના દરજ્જા એકસરખા નથી. ચાર ફરિશ્તાઓ

સર્વ ફરિશ્તાઓમાં અફઝલ (શ્રેષ્ઠ) અને નિકટવર્તી ગણાય છે. હઝરત જિબ્રઈલ અલયહિસ્સલામ, હઝરત મીકાઈલ અલયહિસ્સલામ, હઝરત ઈઝરાઈલ અલયહિસ્સલામ અને હઝરત ઈસરાફીલ અલયહિસ્સલામ.

- હઝરત ઈઝરાઈલ અલયહિસ્સલામ પોતાના સહાયકો સાથે મખ્લૂકના બદનમાંથી રૂહ કાઢવાની જવાબદારી બજાવે છે.

કુર્આનમાં છે : આપ ફરમાવી દો કે, તમારા પ્રાણને મૌતનો તે ફરિશ્તો કબ્જે કરી લે છે, જે તમારા ઉપર નિયુક્ત છે. *(સિજદહ-૧૧)*

- દરેક ફરિશ્તાનું સ્થાન અલ્લાહપાકની બારગાહમાં નક્કી થઈ ચૂક્યું છે. એ સ્થાનથી આગળ વધવાનો શોખ અને જઝબો ફરિશ્તાઓમાં નથી.
- ફરિશ્તાઓ પર ઈમાન લાવવું જરૂરી છે, અને એમનો ઈન્કાર (ન માનવું) કુફ્ર છે.

કુર્આન શરીફમાં છે : પરંતુ મહાન નેકી એ છે કે, જે કોઈ અલ્લાહપાક પર અને છેલ્લા દિવસ (આવવા) પર અને ફરિશ્તાઓની હસ્તી પર અને (સર્વ આકાશી) કિતાબો અને (સઘળા) પયગમ્બરો પર ઈમાન લાવે. *(સૂ.બકરહ-૧૭૭)* હે ઈમાનવાળાઓ ! (જરૂરી અકીદાઓ સબંધી સાંભળો કે) અલ્લાહ તઆલા ઉપર અને તેના રસૂલ (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) ઉપર યકીન રાખો તથા જે કિતાબ (કુર્આને કરીમ) પોતાના રસૂલ (મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ) પર ઉતારી છે તેના ઉપર તથા જે કિતાબ પ્રથમ (બીજા નબીઓ પર) ઉતારી હતી તેના ઉપર (પણ યકીન રાખો). અને જે શખ્સ અલ્લાહપાક પર અને તેના ફરિશ્તાઓ પર તથા તેની કિતાબો પર તેમજ તેના રસૂલો પર અને કિયામતના દિવસ પર યકીન નહીં રાખે, તો તે શખ્સ માર્ગ (રસ્તો) ભૂલી બહુ દૂર જઈ પડ્યો. *(સૂરએ નિસાઅ : ૧૩૬)*

❋ અવલિયાએ કિરામ વિશે ❋

- જ્યારે કોઈ મુસલમાન અલ્લાહપાકની ખૂબ ઈબાદત કરે છે, રિયાઝત (કઠોર પરિશ્રમ અને તપસ્યા) કરે છે, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમની ખૂબ તાબેદારી કરે છે, પોતાના બાહ્ય અને અંતર (જાહેર અને બાતિન)ને શરીઅતના પાબંદ બનાવી લે છે, ગુનાહો અને લિઝઝતોથી અળગો રહે છે અને દુનિયાથી મુહબ્બત કરતો નથી, તો એવો માણસ અલ્લાહપાકનો દોસ્ત અને પ્રિય બની જાય છે. આવા મુબારક વ્યક્તિને ''વલી'' કહેવામાં આવે છે.
- જેમ અમ્બિયાએ કિરામ (અલયહિમુસ્સલામ) મુઅજિઝહ બતાવવામાં અલ્લાહપાકના મોહતાજ હોય છે, તેમ અવલિયાએ કિરામ પણ કરામત જાહેર કરવામાં અલ્લાહપાકના મોહતાજ હોય છે.

જેમકે અસ્હાબે કહફની તમામ કરામતો અલ્લાહપાકે જાહેર કરી. તેઓ એમાં અલ્લાહ તઆલાના મોહતાજ રહ્યા. એ જ રીતે બની ઈસ્રાઈલના ત્રણ માણસો ગુફામાં ગયા, ત્યાર બાદ તેના દ્વાર પર મોટી ચટ્ટાન (શિલા) આવી ગઈ, તો તે ત્રણેવએ અલ્લાહ તઆલા પાસે કરગરીને દુઆ કરી અને શિલા હટી ગઈ, તો આ કરામતમાં તેઓ અલ્લાહપાકના મોહતાજ રહ્યા.

- 'વલી'ને ઉંઘમાં કે જાગતા હોવાની હાલતમાં ભેદી અને ગુપ્ત વાતોની જાણ થઈ જાય છે. એને કશ્ફ અને ઈલ્હામ કહે છે.

જેમકે હઝરત ઉમર (રદી.)ને મદીનામાં મસ્જિદે નબવીમાં મિમ્બર પર પોતાના ઈસ્લામી લશ્કરની હાલતની જાણ થઈ ગઈ અને મિમ્બર પરથી જ હઝરત સારિયહ (રદી.)ને માર્ગદર્શન આપ્યું અને લશ્કર તે વખતે શામમાં હતું અને એ જાણ અલ્લાહપાકે કરી.

- વલીની મોટી નિશાની શરીઅતની પાબંદી છે.

- વલી માટે શરીઅતના હુકમો શરીઅતે બતાવેલ લાચારી વિના કદી માફ થતા નથી તેમજ વલી માટે ગુનાહના કાર્યો પણ કદી જાઈઝ થતા નથી.

કુર્આન શરીફમાં છે : જાણી લો કે જેઓ અલ્લાહપાકના દોસ્ત છે. તેમને (આખિરતમાં) ન કંઈ ડર હશે અને ન તેઓ દિલગીર થશે. (અને) અલ્લાહ તઆલાના (દોસ્ત) તે છે, જે ઈમાન લાવ્યા અને ગુનાહોથી બચતા રહ્યા. *(સૂરએ યૂનુસ : ૬૨-૬૩)*

- કોઈ પણ વિદ્વાન, પુખ્તવયનો (બાલિગ), બાહોશ માણસ શરીઅતે ઠેરવેલ (બતાવેલ) ઉઝર (મજબૂરી અને કારણ) વિના શરીઅત-ના આદેશોથી મુક્ત નથી.

કુર્આનમાં છે : (હે લોકો !) જે (કુર્આન) તમારી પાસે તમારા પરવરદિગાર તરફથી આવ્યું છે, તે પ્રમાણે જ ચાલો. *(સૂ.અઅ્રાફ-૩)*

- સંપૂર્ણ પરહેઝગારી વિના કોઈ વલી બની શકતો નથી.

કુર્આન શરીફમાં છે : તેના મુતવલ્લી (વલી) તો પરહેઝગારો સિવાય બીજા કોઈ પણ માણસો (થઈ શકતા) નથી, પરંતુ તેઓમાંના ઘણાખરા (પોતાની નાલાયકીને) જાણતા નથી. *(સૂરએ અન્ફાલ : ૩૪)* અને અલ્લાહ તઆલા પરહેઝગારોનો દોસ્ત છે. *(સૂરએ જાષિયહ : ૧૯)* બેશક, અલ્લાહપાકને ત્યાં તમારામાંથી તે જ વધુ માનવંત છે, જે વધુ પરહેઝગાર હોય. *(સૂરએ હુજૂરાત : ૧૩)*

- કોઈ પણ વલી ગમે તેટલા ઉચ્ચ દરજ્જા પર પહોંચેલ હોય, પણ તે એક પણ નબીના દરજાને પહોંચી શકતા નથી.

આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : હું આગલા અને પાછલા તમામ લોકોમાં સૌથી વધુ માનવંત (પરહેઝગાર) છું. *(તિરમિઝી શરીફ)* હવે કોણ છે, જે આપના આ ફરમાન પછી પણ તેમના દરજા સુધી પહોંચવાનો પોકળ દાવો કરે.

- વલી માટે સૌપ્રથમ શર્ત એ છે કે, પોતે સાચા નબીના ઉમ્મતી

હોવાનો એકરાર કરતો હોય.

- તમામ અવલિયાએ કિરામ સન્માનપાત્ર છે. હદીષે કુદ્સીમાં છે કે, જે મારા દોસ્ત (વલી)થી દુશ્મનાવટ રાખશે, તો એને મારા તરફથી લડાઈની ચેલેન્જ છે.
- શરીઅતના અહકામનું ઉલ્લંઘન કરનાર કદી વલી હોઈ શકતો નથી. એવા માણસથી જો કોઈ આશ્ચર્યજનક બીના જાહેર થાય, તો એ શયતાની ધતિંગ કે ઈસ્તિદરાજ (અલ્લાહપાક તરફથી મળતી ઢીલ) છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : અલ્લાહ તઆલા પરહેઝગારોનો દોસ્ત (વલી) છે. જે માણસ તેના હુકમોનું પાલન ન કરે, તે કઈ રીતે અલ્લાહ તઆલાનો વલી હોઈ શકે ? *(સૂરએ જાષિયહ : ૧૯)*

- વલીની મોટામાં મોટી કરામત અલ્લાહપાક અને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમની સંપૂર્ણ તાબેદારી છે.

જેમકે કુર્આને કરીમમાં જાહેર એલાન ફરમાવ્યું : અને જે કોઈ અલ્લાહપાક અને તેના રસૂલના હુકમ પર ચાલે અને અલ્લાહપાકથી ડરતો રહે અને તેની વિરૂદ્ધતાથી બચે, તો એવા જ લોકો સફળ થનાર છે. *(સૂરએ નૂર : ૫૨)* જે કોઈએ રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)નો હુકમ માન્યો, તો તેણે ખરેખર અલ્લાહ તઆલાની તાબેદારી કરી. *(સૂરએ નિસાઅ-૮૦)*

- અવલિયાએ કિરામના ચમત્કારો હક (સત્ય) છે, અને એમના ચમત્કારો (કરામતો)ને પૂરવાર કરવા માટે ઘણી દલીલો અને દાખલાઓ છે.

જેમકે હઝરત મરયમ (અલયહિસ્સલામ) નબી ન હતા. તેણી સાચા અને અલ્લાહ તઆલાના વલીયહ હતા. તેમની પાસે મોસમ વગરના ફળો હોવાનો ઉલ્લેખ કુર્આને કરીમમાં છે. જ્યારે પણ હઝરત ઝકરિય્યા (અલયહિસ્સલામ) તેણી (હઝરત મરયમ અલૈ.)

પાસે મેહરાબમાં જતા, ત્યારે તેણી પાસે કંઈક ખાવાની વસ્તુ જોતા. (તેથી આશ્ચર્ય પામી) પૂછ્યું કે, હે મરયમ ! આ ખાણું તમારી પાસે ક્યાંથી આવે છે ? તેણીએ (જવાબમાં) કહ્યું કે, અલ્લાહ તઆલાની પાસેથી આવે છે. *(સૂરએ આલિ ઈમરાન : ૩૭)*

એ જ રીતે હઝરત ઉમર (રદી.)એ નાઈલ (નીલ) નદીને પત્ર લખ્યો તો તેનું પાણી ભરાઈને વહેવા માંડ્યું.

- વલીનો ચમત્કાર (કરામત) વાસ્તવિકમાં તે નબીનો ચમત્કાર (મોઅજીઝા) હોય છે, જે નબીનો તે વલી ઉમ્મતી છે.

❋ જિન્નાત વિશે ❋

- અલ્લાહ તઆલાએ એક મખ્લૂક આગથી પેદા કરી છે, એને "જિન્ન" કહે છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : તેણે જ ઈન્સાન (આદમ અલૈ.)ને ઠીકરા માફક ખણખણતી સૂકી માટીથી બનાવ્યા અને જાન્ન (જિન્નાતના બાપ)ને આગની જવાળાથી બનાવ્યો. *(સૂ.રહમાન : ૧૪,૧૫)* અને અમે ઈન્સાન (આદમ અલયહિસ્સલામ)ને સડેલા કાદવથી બનેલી ખણ-ખણાટવાળી માટીથી પેદા કર્યા અને અમે તેના પહેલાં ગરમ હવામાંની આગથી જાન્ન (જિન્નાતના બાપ)ને બનાવ્યો હતો. *(સૂ.હિજ્ર : ૨૫,૨૬)*

- જિન્નાતોમાં સ્ત્રી-પુરૂષ, સારા અને લંપટ (ખરાબ), આલિમ અને જાહિલ (અભણ) દરેક પ્રકારના હોય છે.

કુરઆન શરીફમાં છે : અને એ (લોકોએ કહ્યું) કે અમારામાં પ્રથમથી કોઈ નેક છે અને કોઈ બીજા પ્રકારના બુરા પણ છે.

(સૂરએ જિન્ન : ૧૧)

- કુરઆન શરીફમાં જેમને શયાતીન કહેવામાં આવ્યા છે, તે પણ જિન્નાત પૈકી જ શરારતખોર લોકોનું નામ છે.
- કુરઆન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને (તે વખતને યાદ કરો) જ્યારે અમે ફરિશ્તાઓને કહ્યું કે આદમ (અલૈ.)ની સામે સજદો કરો,

તો ઈબ્લિસ સિવાય સૌએ સજદો કર્યો. તે જિન્નાતમાંથી હતો તેથી તેણે પોતાના પરવરદિગારના હુકમોનું ઉલ્લંઘન કર્યું.

(સૂરએ કહફ : ૫૦)

- શાપિત અને હડધૂત થયેલ ઈબ્લિસ (શયતાન) જીન્નાતોમાંથી જ છે, જેમ કે ઉપર આયતમાં વર્ણન છે.
- નબીએ અકરમ (સલ.) જિન્નાતોના પણ પયગમ્બર છે.
- જિન્નાતો પણ અહકામે ઈલાહી (અલ્લાહ તઆલાના હુકમો)ના પાલન માટે બંધાયેલા છે.

અલ્લાહ પાક ફરમાવે છે : અને મેં જિન્નાત તથા ઈન્સાનને એટલા માટે જ પેદા કર્યા છે કે, મારી બંદગી કર્યા કરે. *(સૂરએ ઝારિયાત : ૫૬)*

- જિન્નાત અને ફરિશ્તાઓનું અસ્તિત્વ કુર્આને કરીમ અને સુન્નતે નબવીનું નક્કર દલીલોથી સાબિત થાય છે, જેનો ઈન્કાર (ન માનવું) કુફ્ર છે.

❋ કબર વિશે ❋

- કબરનો અઝાબ હક અને યકીની છે. કારણ કે નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ કબરના અઝાબથી અલ્લાહ પાકની પનાહ માંગી છે અને મુસલમાનોને પણ દરેક નમાઝમાં કબરના અઝાબથી પનાહ માંગવાનો હુક્મ ફરમાવ્યો છે.

વધુ પડતા માણસોને મૃત્યુ બાદ કબર ખોદીને દફનાવવામાં આવે છે. એટલે કબરનો અઝાબ લખ્યું છે. બાકી ડૂબનાર, સળગી જનાર બધા જ માટે આ અકીદો છે. એટલે કબરથી મુરાદ (મતલબ) બરઝખ છે, જે દુનિયા અને આખિરતના વચમાં છે.

- ખરાબ લોકો માટે કબરનો અઝાબ નક્કી છે.

જેમ કે મૃત્યુ બાદના અઝાબનું વર્ણન કરતાં કુર્આને કરીમમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : ફરી અલ્લાહપાકે મૂસા (અલયહિ-સ્સલામ)ને તેઓ જે કાવતરાં કરતા હતા તેની બુરાઈથી બચાવી

લીધા અને ફિરઔનવાળાઓને બૂરી તરહના અઝાબે ઘેરી લીધા. એટલે કે તે લોકોને સવારે અને સાંજે આગની સામે લાવવામાં આવે છે અને જે દિવસે કિયામત કાયમ થશે (ત્યારે હુકમ થશે કે) ફિરઔનવાળાઓને બહુ જ સખત અઝાબમાં દાખલ કરો.

(સૂરએ મુઅમિન : ૪૫,૪૬)

- કબરના ઈમ્તિહાન અને કસોટી પર તથા કબરના અઝાબ અને નેઅમત પર ઈમાન રાખવું જરૂરી છે. જેમ કે એક હદીષે પાકમાં ફરમાવ્યું : કબર જન્નત (સ્વર્ગ)ના બગીચાઓમાંથી એક બગીચો છે અથવા જહન્નમ (નર્ક)ના ખાડાઓમાંથી એક ખાડો છે.
- કબરમાં મુન્કર-નકીરનું આગમન અને એમના સવાલો હક્ક અને નિશ્ચિત છે.

હઝ. અબૂ હરૈરહ (રદી.) આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમથી એક રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમએ ફરમાવ્યું : જ્યારે કોઈ મય્યતને કબરમાં દફનાવી દેવામાં આવે છે, તો કાળા રંગના ભૂરી આંખોવાળા ફરિશ્તા આવે છે, જેમને મુન્કર-નકીર કહેવામાં આવે છે. *(તિર્મિઝી શરીફ, કિતાબુલ જનાઈઝ, બાબ કબરના અઝાબ વિશે)* હદીષ શરીફ ઘણી લાંબી છે, જેમાં આગળ સવાલો અને મુરદા તરફથી જવાબોનું વર્ણન છે. ત્યાર બાદ સારા લોકો માટે નેઅમતો અને ખરાબ કૃત્યો કરનારાઓ માટે અઝાબનું વર્ણન છે.

- કબરમાં મય્યિતને શારિરીક અને આત્મિક બન્ને પ્રકારનો અઝાબ થાય છે. જેમ કે ઉપર વર્ણવેલ હદીષ શરીફમાં ઉલ્લેખ છે.
- કેટલાક નેક લોકોને પણ ગુનાહના લીધે અથવા મામૂલી ચૂકને કારણે કબર ભીંસમાં લેશે. જેમ કે હદીષ શરીફમાં એનું વિવરણ મળે છે.

ભાઈઓ તથા બહેનો ! આવો, આપણે થોડોક સમય તે મુબારક હદીષ શરીફની છાંયમાં પસાર કરીએ, જે મૃત્યુના સમય તથા કબરના

સવાલો તથા જવાબોનું ચિત્ર રજૂ કરે છે. જેથી આપણે આપણી આવનારી તે મંઝિલની તૈયારી કરી લઈએ. જેમાંથી આપણાં બધાએ પસાર થવાનું છે.

હઝરત બરાઅ્ બિન આઝિબ (રદી.)થી રિવાયત છે કે, એક અન્સારી સહાબીની દફનવિધિ પછી આપ (સલ.)એ કબર પાસે જ બેસી ગયા અને અમને કહ્યું કે, "(કબરના) અઝાબથી અલ્લાહની પનાહ માંગો." ત્યાર પછી ફરમાવ્યું : "જ્યારે મુઅમિન બંદાનો મૃત્યુનો સમય નજીક આવે છે તો આકાશમાંથી સુંદર ફરિશ્તાઓ આવે છે. તેમની પાસે જન્નતની ખુશ્બૂથી મહેંકતા કફન હોય છે. તે ફરિશ્તાઓ મરનાર પાસે જઈ બેસી જાય છે. અહીં સુધી કે મલકુલ મૌત પણ આવી જાય છે. તે મુઅમિન બંદાના માથા પાસે જઈને બેસી જાય છે અને કહે છે : "હે પાક રૂહ (આત્મા) ! નીકળ અને અલ્લાહપાકની માફી તથા ખુશી તરફ ચાલ." જ્યારે તે રૂહ તેમાંથી નીકળી જાય છે તો તે ફરિશ્તાઓ પલકવારમાં તેને ખુશ્બૂદાર કફન પહેરાવી દે છે. તે કફનમાંથી દુનિયામાં જોવા મળતી બધી ખુશ્બૂઓથી સારી ખુશ્બૂ આવતી હોય છે. ફરિશ્તાઓ તે રૂહને લઈને આકાશો તરફ ચાલ્યા જાય છે. તેઓ જ્યાં જ્યાંથી પસાર થાય છે, ફરિશ્તાઓ તેમનાથી પૂછે છે કે આ પાક રૂહ કોણ છે ? ફરિશ્તાઓ સારા સારા ઈલ્કાબો વડે તેનો પરિચય કરાવે છે કે, આ ફલાણાનો પુત્ર, ફલાણાની પાક રૂહ છે. અહીં સુધી કે તેઓ આ રૂહને લઈને દુનિયાથી નજીકના (પહેલા) આસમાને પહોંચી જાય છે ને આસમાનના દરવાજાઓ ખોલાવે છે. તેઓ માટે દરવાજા ઉઘાડી નાંખવામાં આવે છે. આમ, એક પછી એક આસમાનના ફરિશ્તાઓ તે પાક રૂહને સાતમા આસમાને પહોંચાડી દે છે. પછી અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાવે છે કે, મારા આ બંદાના આઅમાલ (કર્મો) ઈલ્લિય્યીનમાં (સર્વોચ્ચ સ્થાન) લખી લ્યો. અને આ રૂહને ફરી દુનિયામાં લઈ જાઓ. કારણ કે મેં તેને જમીનમાંથી પેદા કર્યો છે, તેમાં જ તેને પાછો મોકલી

આપીશ અને ફરી તેમાંથી જ તેને ઉભો કરીશ. એટલે તે રૂહને ફરી તે મુઅમિન બંદાના શરીરમાં પાછી મોકલી આપવામાં આવે છે. પછી બે ફરિશ્તાઓ તેની પાસે આવે છે, તેને બેસાડે છે, અને તેનાથી તેના ધર્મ, રબ અને પયગમ્બર (અલૈ.) વિશે પુછે છે. તે મુઅમિન બંદો તે સવાલોના (સાચા) જવાબો આપે છે, ત્યારે આકાશમાંથી એક અવાજ આવે છે કે, મારા બંદાએ સાચું કહયું, તેના માટે તેની કબરમાં જન્નતનું પાથરણું પાથરી દો. તથા તેને જન્નતનો પોશાક પહેરાવી દો, અને તેની કબરમાં જન્નત તરફની બારી ખોલી દો. તેની કબરમાં જન્નતની હવા (પવન) તથા ખુશ્બૂ આવવા માંડે છે. અને જ્યાં સુધી તેની નજર પહોંચે છે, ત્યાં સુધી તેની કબરને વિશાળ કરી દેવામાં આવે છે. પછી સુંદર વસ્ત્રો પરિધાન કરેલો, ખુશ્બૂમાં મહેંકતો એક સુંદર શખ્સ તેની પાસે આવે છે અને કહે છે કે, ‘‘તમને જે ખુશી આપનારી વસ્તુઓ મળી છે એ તમને મુબારક, આ તે જ દિવસ છે જેનો તમારાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો હતો.’’ મુઅમિન બંદો તેનાથી પૂછે છે કે, તમે કોણ છો ? તો તે કહે છે, ‘‘હું તમારો નેક અમલ છું.’’

રસૂલે અકરમ (સલ.)એ ફરમાવ્યું : ‘‘જ્યારે કોઈ કાફિર (ઈન્કારી) બંદાના મૃત્યુનો સમય આવે છે તો અત્યંત કદરૂપ ફરિશ્તાઓ અત્યંત ગંધાતુ કફન લઈને આવે છે. અને તેની પાસે બેસી જાય છે. અહીં સુધી કે મૌતનો ફરિશ્તો પણ તેના માથા પાસે આવીને બેસી જાય છે. અને કહે છે : ‘હે નાપાક રૂહ ! નીકળ અને અલ્લાહની નારાજગી તથા ગુસ્સા (ક્રોધ) તરફ ચાલ.’’ જ્યારે તેની રૂહ નીકળી જાય છે, તો ફરિશ્તાઓ પલકવારમાં તે નાપાક રૂહને પેલુ ગંદુ કફન પહેરાવી દે છે. તેનાથી બહુ જ ખરાબ દુર્ગંધ વછૂટે છે. તે ફરિશ્તાઓ જ્યાં જ્યાંથી પસાર થાય છે, અન્ય ફરિશ્તાઓ પૂછે છે કે, આ નાપાક રૂહ કોણ છે ? ફરિશ્તાઓ બહુ જ ખરાબ ઈલ્કાબોથી તેનો પરિચય કરાવે છે કે, આ ફલાણાનો પુત્ર ફલાણાની રૂહ છે. અહીં સુધી કે જ્યારે તેઓ પહેલા આસમાને પહોંચે છે, અને

આસમાનના દરવાજા ખોલાવવા માંગે છે, તો દરવાજો ખોલવામાં નથી આવતો. ત્યાર પછી આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ આ આયત તિલાવત ફરમાવી. જેનો અર્થ એ છે કે, ''તેઓ માટે આસમાનના દરવાજા ઉઘાડવામાં આવશે નહીં.''

ત્યાર પછી અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે, મારા બંદાના અઅમાલ સિજ્જીન (નીચા સ્થાન)માં લખી લેવામાં આવે. ત્યાર પછી તેની રૂહને તેના શરીરમાં પાછી મોકલી દેવામાં આવે છે. બે ફરિશ્તાઓ તેની પાસે આવે છે, તેને બેસાડે છે અને તેના દીન (ધર્મ), રબ (ઉપાસ્ય) અને પયગમ્બર વિશે પૂછે છે. તો તે અફસાસે કરવા માંડે છે, અને કહે છે કે, હું કશું નથી જાણતો. આકાશમાંથી અવાજ આવે છે કે, ''મારા બંદાએ જુઠુ ઠરાવ્યું. તેના માટે નર્કનો બિસ્તરો બિછાવી દો. અને તેની કબરની બારી જહન્નમની બાજુ ખોલી દો.'' અહીં સુધી કે તેમાં જહન્નમની ગરમી તથા પવન આવાવ માંડે છે. તેની કબર એટલી સાંકડી કરી દેવામાં આવે છે કે, તેની પાંસળીઓ એકબીજામાં ઘૂસી જાય છે. ત્યાર પછી એક બદસૂરત, બદબૂદાર શખ્સ તેની પાસે આવે છે અને કહે છે કે, ''તને જે ખરાબ વસ્તુઓ મળી છે, તે તને મુબારક ! આ તે દિવસ છે જેનો તારાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો હતો.'' તે ગેર મુઅમિન બંદો તેનાથી પૂછે છે કે, ''તું કોણ છે ?'' તે જવાબ આપે છે કે, ''હું તારા ખરાબ આઅમાલ (કર્મો) છું.'' આ જોઈ પેલો કાફિર બંદો કહે છે કે, હે ખુદા ! હવે કિયામત નહીં સર્જતા. *(નસઈ, ઈબ્ને માજહ, અબૂ દાઉદ, મુસ્નદે અહમદ)*

આ બરકતવંત હદીષ તે પ્રત્યેક વ્યક્તિ માટે વિચારણીય છે, જેના નસીબમાં મોત લખાયું છે, માટીમાં ભળવાનો જેનાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો છે, કબરની માટી તેનું બિછાનું બનવાનું છે, કીડાઓ તેના સાથી છે, મુન્કર-નકીર તેનાથી પ્રશ્ન કરનાર છે, તેના કર્મો તેના ભાઈબંધ છે, કબર તેનું ઠેકાણું છે, કિયામત સર્જાવાનો જેનાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો છે, તથા જેને જન્નત અથવા જહન્નમ કોઈ

એકમાં જવાનું છે. જે શખ્સ સામે આવા પડાવ આવવાના હોય, તેણે મુડદાઓ (મૃતકો)ની દફનવિધિ તથા કબ્રસ્તાનની મુલાકાત વેળા પોતાની આ મંઝિલો તથા તેની સામે આવનાર તબક્કાઓથી ગાફેલ ન રહેવું જોઈએ.

હઝરત બરાઅ્ બિન આઝિબ (રદી.)થી રિવાયત છે કે, એક વખત અમે આપ (સલ.) સાથે હતા. રસૂલે અકરમ (સલ.)એ જોયું કે, કેટલાક અન્ય સહાબીઓ કોઈ વસ્તુની આજુબાજુ એકઠા થયેલા છે. આપ (સલ.)એ પૂછયું કે, "તેઓ શા માટે એકત્ર થયેલા છે." આપ (સલ.)ને બતાવવામાં આવ્યું કે, આ લોકો કોઈને દફનાવવા માટે કબર ખોદી રહ્યા છે. આપ (સલ.) ઝડપથી ચાલીને કબર પાસે પહોંચી ગયા. કબરને જોઈ આપ ભાવવિભોર થઈ ગયા. ત્યાર પછી આપ (સલ.)એ સહાબાથી પૂછયું : "હે મારા ભાઈઓ! આ દિવસ માટે તૈયારી કરો." *(ઈબ્ને માજહ, મુસ્નદે અહમદ)*

❋ આખિરત-કિયામત વિશે ❋

- કિયામત (મહાપ્રલય) આવશે, જરૂર આવશે.

કુરઆન શરીફમાં છે : અને એ કે કિયામત આવનાર છે, તેમાં જરા પણ શંકા નથી. અને એ કે અલ્લાહ તઆલા કબરવાળાઓને ઉઠાવશે. *(હજ્જ : ૭)* બેશક, કિયામત આવશે જ, તેમાં કોઈ શંકા જ નથી, પરંતુ ઘણાખરા લોકો માનતા નથી. *(મુઅમિન : ૫૯)*

- અમે કિયામતના દિવસ પર અને તેમાં જે બનાવો બનશે તેના ઉપર શ્રધ્ધા રાખીએ છીએ.
- અલ્લાહપાક અને આપણા નબી હઝરત મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ)એ કિયામત પૂર્વેની કેટલીક નિશાનીઓ બતાવી છે, જે આ મુજબ છે : (૧) ઈમામ મહદી અલયહિ-સ્સલામનો ઝુહૂર (પ્રગટ થવું), (૨) દજ્જાલનું નિકળવું, (૩) હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામનું આસમાનથી ઉતરાણ, (૪)

યાજૂજ-માજૂજનું બધે (સર્વત્ર) છવાઈ જવું, (૫) એક આશ્ચર્ય-જનક જાનવરની જમીનમાંથી ઉત્પત્તિ, જે માનવજાતથી વાતચીત કરશે, (૬) પશ્ચિમમાંથી સૂર્યનો ઉદય, (૭) કુરઆન મજીદનું ઉઠી જવું, (૮) પૃથ્વી પરથી તમામ મુસલમાનોનું મૃત્યુ, (૯) નાહક (નિર્દોષ) કત્લનો બેફામ વધારો, (૧૦) વ્યભિચારની વ્યાપકતા, (૧૧) ગુનાહો (કુકર્મો)ની વૃધ્ધિ વગેરે.

જેમ કે કુરઆન શરીફમાં છે : "અને જ્યારે તેઓના ઉપર (કિયામતનો) વાયદો પૂરો થવાનો હશે, ત્યારે અમે તેઓના માટે ધરતીમાંથી એક (એવા) પ્રાણીને કાઢીશું કે, જે તેઓની સાથે વાતો કરશે. એટલા માટે કે તેઓ અમારી નિશાનીઓ ઉપર યકીન લાવતા ન હતા." *(સૂરએ નમ્લ : ૮)*

અને હદીષોમાં આ બધી નિશાનીઓનું સવિસ્તર વર્ણન છે. જેમાંથી એક હદીષ શરીફ નીચે ટાંકી રહ્યો છું. તિરમિઝી શરીફમાં હઝરત હુઝૈફા બિન ઉસૈદ (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમએ પોતાના હુજરામાંથી અમોને કિયામત વિશે વાતચીત કરતા સાંભળ્યા, તો આપે ફરમાવ્યું : કિયામત ત્યાં સુધી આવશે નહીં કે જ્યાં સુધી તમે દસ નિશાનીઓ ન જોઈ લો : (૧) પશ્ચિમ દિશાથી સૂર્યોદય, (૨) યાજૂજ-માજૂજનું નિકળીને સર્વત્ર છવાઈ જવું, (૩) જાનવરનું નિકળવું, જે લોકો સાથે વાત કરશે, (૪/૫/૬) ત્રણ જગ્યાએથી જમીન ઢસી જવી, (પૂર્વ, પશ્ચિમ અને અરબ દ્વિકલ્પ), (૭) અદનથી આગનું નિકળવું, જે લોકોને હાંકશે-ભગાડશે, (૮) ધુમાડો, (૯) દજ્જાલનું નિકળવું, (૧૦) (દજ્જાલને કત્લ કરવા માટે) હઝરત ઈસા (અલૈ)નું આગમન.

(અબવાબુલ ફિતન, બાબ : ઝમીન ઢસી જવા બાબત)

- મર્યા પછી ફરીવાર જીવંત થવું નિશ્ચિત છે.

કુરઆન શરીફમાં છે : અને એ કે કિયામત આવનાર છે, તેમાં જરાય શંકા નથી. અને એ કે અલ્લાહપાક કબરવાળાઓને ઉઠાવશે.

(હજ્જ: ૭) અને જ્યારે (મુર્દાઓને સજીવન કરવા) કબરો ઉપર-તળે કરવામાં આવશે, તો (તે તેળા) દરેક વ્યક્તિ પોતાનું આગળ મોકલેલું અને પાછળ મૂકેલું જાણી લેશે. *(ઈન્ફિતાર : ૪,૫)*

- હઝરત ઈસ્રાફીલ (અલૈ.) અલ્લાહપાકના હુકમથી શિંગડાના આકાર જેવી એક વસ્તુ વડે સૂર ફૂંકશે.
- સૂરથી સમગ્ર સૃષ્ટિ ભાંગી-તૂટી જશે, દરેક મખ્લૂક મૃત્યુ પામશે, પરંતુ અલ્લાહ તઆલા ચાહશે તે સુરક્ષિત રહેશે.

કુરઆન શરીફમાં ફરમાવ્યું : અને જે દિવસે સૂર ફૂંકવામાં આવશે ત્યારે જે કાંઈ આકાશમાં (અને) જે કાંઈ પૃથ્વીમાં છે, તે (સૌ) ગભરાઈ (ને મરી) જશે, પરંતુ જેને અલ્લાહપાક ચાહે. *(નમ્લ : ૮૭)* અને કિયામતના દિવસે સૂર ફૂંકવામાં આવશે, ત્યારે જે કાંઈ આકાશો તથા પૃથ્વીમાં છે, તે સૌ બેભાન થઈ જશે, પરંતુ જેને અલ્લાહપાક ચાહે (તે બેભાન થશે નહીં). ફરી બીજી (સૂર) ફૂંકવામાં આવશે, તો તત્કાલ તેઓ ઉભા થઈ ચોતરફ જોવા માંડશે. *(ઝુમર : ૬૮)*

- કિયામતમાં મીઝાન (ત્રાજવાં) ગોઠવવામાં આવશે, જેના પર બંદાઓના અમલો (કાર્યો)નું વજન કરવું નિશ્ચિત છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : અને કિયામતના દિવસે અમે અદ્લ (ન્યાય)ના ત્રાજવા કાયમ કરીશું, તો કોઈની ઉપર પણ જરાય ઝુલ્મ નહીં થાય. *(અમ્બિયા : ૪૭)* અને તેઓમાં ન્યાયસર ફેંસલો થશે અને તેઓ પર (સહેજ પણ) ઝુલ્મ નહીં થાય. *(યૂનુસ : ૫૪)*

- કિયામતના દિવસે હિસાબ-કિતાબ અને પૂછપરછ થવી અને દરેકને પોતાના આમાલનામા (કર્મપોથી) મળવી નિશ્ચિત છે.
- નેક લોકોનું આમાલનામું (કર્મપોથી) જમણા હાથમાં અને ગુનેહગારોની કર્મપોથી ડાબા હાથમાં આપવામાં આવશે.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : તો (તે દિવસે) જેને જેનું આમાલનામું જમણા હાથમાં મળશે, તો તેનાથી સહેલાઈ સાથે હિસાબ લેવામાં

આવશે. *(ઈન્શિકાક : ૭,૮)* પછી જેને પોતાનું આમાલનામું જમણા હાથમાં આપવામાં આવશે, તો તે (ખૂશીથી બીજાઓને) કહેશે કે મને મારો હિસાબ મળનાર છે. અને જેને પોતાનું આમાલનામું (કર્મપોથી) ડાબા હાથમાં આપવામાં આવશે, ત્યારે તે કહેશે કે કેવું સારૂ થાત કે મારૂ આમાલનામું જ મને ન મળત ! અને મને ખબર જ ના થાત કે મારો હિસાબ શું છે ? *(અલહાક્કહ : ૧૮/૧૯/૨૫/૨૬)*

- કિયામતના દિવસે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ માટે હવઝે કવષર નિશ્ચિત છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : બેશક ! (હે મુહમ્મદ સલ.) અમે આપને કવષર અર્પણ કરી છે. *(અલ કવષર : ૧)*

- એનું ક્ષેત્રફળ (લંબાઈ અને પહોળાઈ) એક મહિનાના અંતર જેટલું છે, એનું પાણી દૂધથી વધુ સફેદ, મધથી વધુ મીઠું, એની ખૂશ્બુ કસ્તુરીથી પણ બેહતર હશે. (આકાશના) તારલાઓની સંખ્યા બરાબર એમાં ફૂલડીઓ કે વાટકાઓ હશે, જેને આ હૌઝથી એક ઘૂંટડો પાણી નસીબ થઈ જશે, તો પછી એને કદાપિ તરસ મહસૂસ થશે નહીં. *(બુખારી, મુસ્લિમ)*

- કાયમની સજા અને કાયમ નર્કમાં રહેવું માત્ર નાસ્તિકો અને અલ્લાહ તઆલા સાથે ભાગીદાર કરનાર માટે છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : (અને જાણી લો કે) બેશક, જે અલ્લાહ તઆલાની સાથે (અન્ય કોઈને) શરીક (ભાગીદાર) ઠેરવશે, તો અવશ્ય અલ્લાહ તઆલા પણ તેના ઉપર જન્નત હરામ કરી દેશે, અને તેનું ઠેકાણું (સદા માટે) દોઝખ (નર્ક) છે, અને એવા પાપીઓનો કોઈ સહાયક થશે નહીં. *(માઈદહ : ૭૨)*

- મુસલમાન માટે કાયમી સજા (શિક્ષા) નથી, ભલે ગમે તેટલો મોટો ગુનેહગાર હોય કે પછી પશ્ચાતાપ વિના મર્યો હોય.

અલ્લાહપાક ફરમાવે છે : તે ચાહે તેને બખ્શી દે અને ચાહે તેને

શિક્ષા કરે અને અલ્લાહપાક ઘણા જ બખ્શનાર (અને) ઘણો દયાળુ છે. *(આલિ ઈમરાન : ૧૨૯)* બેશક, અલ્લાહ તઆલા આ વાત કદી પણ માફ કરશે નહીં કે તેની સાથે કોઈને શરીક (ભાગીદાર) કરવામાં આવે અને તેના સિવાય ચાહે તેને બખ્શી દેશે. *(નિસાઅ : ૧૧૬)*

● પુલસિરાત હક અને યકીની છે, જે દોઝખની પીઠ ઉપર કાયમ કરાશે. જે વાળથી વધુ બારીક અને તલવારથી વધુ તેજ હશે. નેક લોકો એને સડસડાટ પાર કરી જશે અને બદકાર (ખરાબ કૃત્યો આચરનાર) લોકો લપસીને દોઝખમાં પહોંચી જશે.

અલ્લાહ પાક ફરમાવે છે : અને તમારામાંથી કોઈ પણ એવો નથી જે તે (પુલસિરાત)ના ઉપર પહોંચે નહીં. આ (વાયદો) આપના પરવરદિગાર પર જરૂરી છે, જે પૂરો થઈને જ રહેશે. *(મરયમ : ૭૧)*

❋ ગ્લોબલ વોર્મિંગ કે ખુદાઈ ચેતવણી ❋

સમગ્ર વિશ્વના વૈજ્ઞાનિકો તરફથી આજકાલ સતત ગ્લોબલ વોર્મિંગના સમાચારો આવી રહયા છે. પ્રિન્ટ તથા ઈલેકટ્રોનિક મીડિયા વડે દરરોજ લોકોને આ ખતરાથી ચેતવવામાં આવી રહયા છે.

૨૦ ડિસે. ૨૦૦૭ના દિવસે ઈન્ડિયા ટી.વી. (દીલ્હી) પર એક લાંબો પ્રોગ્રામ પ્રસારિત થયો હતો. જેનું શિર્ષક હતું, ‘‘કિયામત, પાંચ વર્ષમાં’’ તે રિપોર્ટોમાં વૈજ્ઞાનિકોના મોઢાથી ચેતવણીરૂપે જાણકારી આપવામાં આવી કે, વાતાવરણનો પલટો હવે વાતાવરણનું સંકટ બનવા લાગ્યો છે. વિશ્વમાં હવે ગરમી બેહદ વધી રહી છે. અને જીવન સહાયક વ્યવસ્થાનું સંતુલન ખોરવાય રહયું છે. જેના કારણે પૃથ્વીપટ પર રહેવાનું દુષ્કર બની જાય એવો સમય ઝડપથી નજીક આવી રહયો છે.

પરિણામે બે રીતે બરબાદી આવશે. એક બાજુ દરિયાઓનો સ્તર ઉંચો આવશે, અને તટવર્તી પ્રદેશો ડૂબી જશે. દા.ત. બોમ્બે, મદ્રાસ વિગેરે. અને અંતરિયાળ પ્રદેશો પાણીની અછતના ભોગ બનશે. શકય

છે કે, પાણી માટે ત્રીજુ વિશ્વયુધ્ધ શરૂ થઈ જાય.

દરિયાઓમાં સતત પાણી એટલા માટે ભરાયેલું રહે છે કે, પહાડોનો બરફ ધીમે ધીમે ઓગળી જઈ ઝરણાઓ રૂપે વર્ષભર ઉપરથી નીચે આવતું રહે છે. પરંતુ જ્યારે પહાડો પર જામેલો બરફ ઓગળીને ખલાસ થઈ જશે, તો સ્વભાવિક જ દરિયાનું પાણી પણ સૂકાય જશે. બીજી બાજુ બરફનું ઓગળેલુ બધુ પાણી દરિયામાં જ ભળી જશે અને બધુ મીઠુ પાણી ખારૂં થઈ જશે. ત્યાર પછી દરિયાઓમાં પાણી તો બહુ હશે, પરંતુ અત્યંત ખારૂં હોવાના લીધે ન પીવા લાયક હશે, ન સિંચવા લાયક રહેશે. જાણે કે એ સ્થિતિ સર્જાશે, જેનું ચિત્રણ એક અંગ્રેજ કવિ કોલરિજે અઢારમી સદીમાં કર્યુ હતું : **Water Water every where Nor a drop to Drink.**

ખુદાના પયગમ્બરો સતત એવું દર્શાવતા રહયા હતા કે, વર્તમાન વિશ્વ હમેંશા નથી. તેની ઉલટી ગણત્રી સતત ચાલુ છે. એક સમય આવશે, જ્યારે તે પોતાની મુદત પૂરી કરી ખત્મ થઈ જશે. બધા જ સંકેતો દર્શાવી રહયા છે કે, હવે આ કાઉન્ટ ડાઉન બહુ જલ્દી પોતાના અંતિમ નંબર પર પહોંચનાર છે.

વીસમી સદીના વૈજ્ઞાનિકોએ 'લો ઓફ એન્ટ્રોપી' શોધીને દર્શાવ્યું હતું કે, વિશ્વની ઉર્જા સતત નાશ પામી રહી છે. આ કાર્યને વિપરિત દિશામાં ફેરવી શકાય એમ નથી. એટલે ચોક્કસ જ એક નિર્ધારિત સમય પછી વર્તમાન વિશ્વ ખત્મ થઈ જશે. હવે ૨૧મી સદીના વૈજ્ઞાનિકો પોતાના તાજા સંશોધનો મુજબ કહી રહ્યા છે કે, હવે વિનાશની એ ક્ષણ બહુ વધારે નજીક આવી ચૂકી છે. શક્ય છે કે આ મુદત ૧૦ વર્ષ કે ૨૦ વર્ષથી પણ ઓછી હોય.

એ વાત જે પ્રસાર માધ્યમોમાં ગ્લોબલ વોર્મિંગના નામે આવી રહી છે તે વાસ્તવમાં ડિવાઈન વોર્નિંગ (ખુદાઈ ચેતવણી) છે. આ અલ્લાહ પાક તરફથી એ વાતનું એલાન છે કે તેની યોજના મુજબ હવે દુનિયાની નિર્ધારિત મુદત ખત્મ થઈ ચૂકી છે. હવે બહુ જલ્દી એ

થવાનું છે કે, વર્તમાન વિશ્વને ખત્મ કરી તેની ઉંમરનો બીજો દૌર શરૂ કરવામાં આવે. પહેલો દૌર ચકાસણી માટે તથા કામચલાઉ હતો. બીજો દૌર અંજામ માટે અને હમેંશા હશે.

વર્તમાન વિશ્વમાં માનવીને સ્વતંત્રતા આપવામાં આવી હતી. આ સ્વતંત્રતા કોઈ અધિકારના લીધે આપવામાં આવી ન હતી, બલ્કે વચગાળાના સમય પુરતી માત્ર કસોટી માટે હતી. આ એટલા માટે હતી કે એ જોવામાં આવે કે કોણ આઝાદીનો સાચો ઉપયોગ કરે છે અને કોણ તેનો દુરૂપયોગ કરે છે. કુદરતી વ્યવસ્થા હેઠળ દરેક સ્ત્રી–પુરૂષનો રેકોર્ડ તૈયાર કરવામાં આવી રહયો છે. આવનારા જીવનકાળમાં એ રેકોર્ડ અલ્લાહપાક સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. જેનો રેકોર્ડ દર્શાવશે કે તેણે પોતાની સ્વતંત્રતાનો સાચો ઉપયોગ કર્યો, તેને અલ્લાહપાક સ્વર્ગમાં સ્થાન આપશે. જ્યાં તે અનંતકાળ સુધી શાંત તથા સુખી જીવન ગાળશે. કુર્આનના શબ્દોમાં ‘‘આવા લોકો જન્નતુલ ફિરદૌસમાં જગ્યા મેળવશે જ્યાં તેઓ હંમેશ રહેશે.’’ *(અલ કહ્ફ : ૧૦૭–૧૦૮)* તેનાથી વિપરિત જે લોકોનો રેકોર્ડ એમ દર્શાવશે કે, તેઓએ પોતાની સ્વતંત્રતાનો ખોટો ઉપયોગ કર્યો, તેઓને સર્જકના ચૂકાદા મુજબ નર્કમાં મોકલી દેવામાં આવશે.

હવે અંતિમ સમય આવી ગયો છે કે, બધા સ્ત્રી–પુરૂષો જાગી ઉઠે. તેઓ આત્મપરિક્ષણ કરે. તેઓ આવનારા જીવન તબક્કામાં સફળ જીવન પ્રાપ્ત કરવાને પોતાનો એક માત્ર હેતુ બનાવે. દરેક સ્ત્રી–પુરૂષે જાણવું જોઈએ કે વર્તમાન વિશ્વમાં તેમને જે મોકો મળ્યો છે, તે પહેલો તથા છેલ્લો છે. ત્યાર પછી કોઈ બીજો ચાન્સ તેઓને મળવાનો નથી. વર્તમાન ગ્લોબલ વોર્મિંગ દર્શાવી રહી છે કે હવે લોકો ‘‘પોઈન્ટ ઓફ નો રિટર્ન’’ પર પહોંચી ગયા છે. મળેલી તકને ઉપયોગમાં લઈ લો. એ પહેલાં કે તેનાથી લાભ લેવાનો સમય જ ખત્મ થઈ જાય. અને પછી આ વિશ્વમાં ન પાછા ફરવાની શકયતા હોય, ન આવનારી દુનિયામાં કર્મ કરવાની શક્યતા.

❋ કિયામતની કેટલીક નિશાનીઓ ❋

અલ્લામા ઈબ્ને કષીર (રહ.)એ પોતાની કૃતિ "અન્નિહાયા ફિલ ફિતની વલ મલાહિમ"માં (પેજ–૧૮૦) ઈમામ બયહકી (રહ.)ના હવાલાથી હઝરત હસન બસરી (રહ.)ની એક રિવાયત લખી છે. આપ રહ. ફરમાવે છે કે, મેં વિદ્યાપ્રાપ્તિ માટે પ્રવાસ ખેડયો તો જ્યારે હું કૂફા પહોંચ્યો, તો મારી મુલાકાત રસૂલુલ્લાહ (સલ.)ના એક મહાન સહાબી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ (રદી.)થી થઈ. મેં આપ (રદી.)થી સવાલ કર્યો કે, શું તમારી પાસે કિયામતની નિશાનીઓ સબંધી કંઈક જાણકારી છે ? તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ (રદી.)એ જવાબ આપ્યો કે, આ સબંધે મેં અલ્લાહના રસૂલ (સલ.)થી પૂછયું હતું, તો આપ (સલ.)એ મને આ ઉત્તર આપ્યો કે, કિયામતના ચિહ્નોમાંથી કેટલાક આ છે :

- **અવલાદ ભારે થઈ જશે** : તેનો અર્થ એ છે કે, સંતાનો માતા–પિતાની ફરમાંબરદારી નહીં કરે. તેઓ માથાભારે બની જશે. બીજો અર્થ એ કે, માતા–પિતા પોતાની સ્વતંત્ર ઝિંદગી પ્રત્યે એટલા આકર્ષાશે કે સંતાન તેમને ભારેખમ લાગશે.
- **વરસાદ ગરમ થઈ જશે** : તેનો અર્થ એ છે કે, વરસાદ પડવા છતાં ગરમી વધતી જશે.
- **રહસ્યો છતા થઈ જશે** : રહસ્યો છતા થઈ જવા પાછળ એક કારણ તો એ હશે કે, માણસ જેને પોતાના રહસ્ય (રાઝ)ની વાત કહેશે, તે અપ્રમાણિકતા આચરી બીજાઓને જણાવી દેશે. અથવા તેનો અર્થ એ છે કે, પહેલાં જીવનના જે પાસા લોકોથી છુપાયેલા રહેતા હતા, તે પાસા લોકો પોતે જ જાહેર કરશે, અથવા તો બીજા લોકો જાણી જોઈને કોઈના રહસ્ય જાહેર કરશે. સ્ટીંગ ઓપરેશન, મોબાઈલ અને વિડિયોગ્રાફીના કારણે આમ બનવું હવે સામાન્ય થઈ ગયું છે.

- **જુઠ્ઠા માણસને સાચો ઠરાવવામાં આવશે :** મતલબ કે લોકો વ્યક્તિગત હિતો સાધવા જુઠ્ઠા લોકોને સાથ આપશે. અને તેને ટેકો આપશે. આમ કરી તેઓ પોતાના ગેરકાનૂની હેતુઓ સિધ્ધ કરશે.
- **બેઈમાનને ઈમાનદાર ઠરાવવામાં આવશે :** મતલબ કે જો કોઈ હોદ્દા પર કોઈ બેઈમાન અધિકારી પહોંચી જશે, તો કોઈ તેના ભ્રષ્ટાચાર પર આંગળી ઉઠાવશે નહીં, બલ્કે બધા તેની ચાપલૂસી કરી તેને ઈમાનદાર ઠેરવશે. લોકો બેઈમાન વ્યાપારીને પણ કંઈક ફાયદો મેળવવા ઈમાનદાર લેખાવે તો તે આમાં શામેલ છે.
- **ઈમાનદાર માણસને બેઈમાન કહેવામાં આવશે :** મતલબ કે જો કોઈ પ્રમાણિકતા આચરશે તો તેને હતોત્સાહિત કરવામાં આવશે. બલ્કે 'ઉલ્ટો ચોર કોટવાલને દંડે'ના ન્યાયે તેની પર જ ભ્રષ્ટાચારનો આરોપ લગાડવામાં આવશે. આમ બનવાનું આજકાલ સામાન્ય થઈ ગયું છે.
- **દરેક કબીલાની નેતાગીરી દંભીઓના હાથમાં હશે :** એટલે કે તેઓની વાણી–વર્તનમાં ભેદ હશે. સામાન્યજનો પણ આવા બે મોઢાવાળા લોકોને પસંદ કરશે. તેમને સાચુ બોલતાં લોકો પસંદ પડશે નહીં.
- **દરેક બજાર પર ગુનેગારોનો કબ્જો હશે :** જેમના મતે ધોકેબાજી કોઈ ખરાબ કામ નહીં હશે. તેઓ વ્યાપારના વિકાસ માટે અશ્લીલતા અપનાવતા પણ ખચકાશે નહીં. આ વાત આજના વ્યાપાર વિશ્વ પર બરાબર બંધ બેસે છે.
- **મહેરાબો શણગારવામાં આવશે :** અર્થાત્ મસ્જિદની અસલ શાન એ છે કે નમાઝીઓ વધારે થાય, લોકો મનનપૂર્વક (ખુશૂઅ -ખુઝૂઅ સાથે) નમાઝ પઢે. તેના બદલે મસ્જિદના ઉપર-છલ્લા સાજ-શણગાર પર વધુ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવશે.

- **દિલો વેરાન થઈ જશે** : મતલબ કે મનેચ્છાઓ પાછળ દોડવાના કારણે તથા સ્વાર્થ પાછળ ઘેલા થવાના કારણે મન મેલા થઈ જશે. જેના કારણે સાચી વાત સ્વીકારવાની કે ખોટી વાત છોડી દેવાની કોઈમાં નૈતિક હિંમત રહેશે નહીં.
- **પુરૂષો પુરૂષોને અને સ્ત્રીઓ સ્ત્રીઓને પુરતાં થઈ જશે** : અર્થાત્ સજાતીયવૃત્તિ વધી પડશે. આજે જુઓ તો સજાતીયતાને કાનૂની રક્ષણ પુરૂ પાડવાની વાતો થઈ રહી છે. (અલ્લાહ તઆલાની પનાહ)
- **દુનિયાના વસેલા વિસ્તારોને વેરાન કરી નાંખવામાં આવશે અને ઉજ્જડ વિસ્તારોને વસાવવામાં આવશે** : આજે આપ જુઓ તો દેખાશે કે મોટા–મોટા શહેરો બોમ્બવર્ષાના કારણે પલકવારમાં રાખના ઢગલામાં ફેરવાય જાય છે. અને ઉજ્જડ વિસ્તારોને પુરાતત્વીય અવશેષોના સુંદર નામો આપવામાં આવે છે. અને તેને પર્યટન સ્થળ તરીકે વિકસાવવામાં આવી રહ્યા છે. જો કે આવા ખંડેર વિસ્તારો પર લખલૂંટ પૈસો ખર્ચ કરવા કરતાં જીવતા જાગતા માનવબંધુઓની સુખાકારી માટે કંઈક કરવું જોઈએ.
- **ફિત્નાઓ પ્રગટ થશે** : ક્યાંક માલનો ફિત્નો તો ક્યાંક સૌંદર્ય (જમાલ)નો ફિત્નો દેખા દેશે.
- **વ્યાજ ખાવામાં આવશે** : સમગ્ર વિશ્વ વ્યાજુ વ્યવસ્થામાં જકડાય જશે. લોકો વ્યાજ ખાશે, પરંતુ તેને ખોટુ સમજવામાં નહીં આવશે. આજે લોકો એમ કહેતાં પણ સંભળાય છે કે, મુસ્લિમો આર્થિક ક્ષેત્રે એટલા માટે પછાત છે કે તેઓ વ્યાજ નથી લેતા. (અલ્લાહની પનાહ)
- **ગાવા બજાવવાના સાધનો સામાન્ય થઈ જશે** : હદીષ શરીફમાં એમ છે કે, “ગાયન મનમાં દંભ પોષે છે. એવી રીતે

જેવી રીતે કે પાણી ખેતીને પોષે છે.'' *(મિશ્કાત શરીફ : ૨/૪૧૧)*

- હદીષ શરીફમાં છે કે, અલ્લાહપાકના રસૂલ (સલ.)એ ફરમાવ્યું કે, ''મને દુનિયામાં સંગીતના સાધનો તોડવા માટે મોકલવામાં આવ્યો છે.'' છતાં આજે જુઓ તો મોબાઈલથી લઈ ડોર બેલ સુધી મ્યુઝિક-સંગીત પ્રસરી ચૂકયું છે.

- **ખજાનાઓ પ્રગટ થશે :** મતલબ કે દફન કરેલા ખજાનાઓ બહાર આવશે. બીજો અર્થ એ છે કે, જે ખજાનાઓ છૂપાવીને રાખ્યા હશે તે બધાની સમક્ષ ખૂલી જશે. આજકાલ લોકો પોતે જ પોતાની સંપત્તિ જાહેર કરી રહયા છે અથવા તો ખણ ખોદયા પત્રકારો ધનવાનોની સંપત્તિની માહિતી લોકો સમક્ષ ધરી રહયા છે.

- **શરાબ પીવામાં આવશે :** શરાબથી માણસ પોતાની ઉપરથી કાબૂ ગુમાવી બેસે છે. કોઈ પણ સમજદાર માણસ તેને સારી વસ્તુ નથી કહેતો. પરંતુ કિયામત નજીક લોકો મોજમસ્તીમાં એવા તણાય જશે કે, સમજદારીના બધા જ તકાદાઓ એક બાજુ પર રહી જશે, અને શરાબનું ચલણ વધી જશે. આજે બિન મુસ્લિમ કહો કે મુસ્લિમ કહો બધા જ શરાબનું ઓછે-વત્તે અંશે સેવન કરે છે. અફસોસ છે આ હાલત પર !

- **સિપાઈઓ વધી જશે :** આ ભવિષ્યવાણીનો શબ્દે શબ્દ કેવી રીતે પુરો થયો તે દરેક માણસ થોડુક વિચારશે તો સમજમાં આવી જશે. આજે જગતમાં કેટલા બધા ફોજીઓ તથા પોલીસો જોવા મળે છે. આ બધી કિયામતની નિશાનીઓ છે.

- **વાંકદેખા લોકો વધી જશે :** આજે અખબારો જુઓ તો તેની સાબિતી મળી જશે. સામાન્ય જનજીવનમાં પણ હવે વાંકદેખા લોકોની કમી નથી. ખાસ કરીને હવે તો ઈલ્મ તથા અમલથી દૂર લોકો ઈલ્મ-અમલવાળાને છોડતા નથી.

- કિયામતની એક નિશાની એ હશે કે, પીઠ પાછળ નિંદા કરવા–વાળા વધી જશે. જેના કારણે સામાજીક જીવનમાં મોટા મોટા ફિત્નાઓ ઉભા થશે. અને પરસ્પર વિશ્વાસ ઉઠી જશે. આ અનિષ્ટ પણ આજે પ્રત્યેક સ્તરે ફેલાયેલુ છે. જેનાં માઠાં પરિણામો ઉમ્મત આજે ભોગવી રહી છે.

હુઝૂર (સલ.)એ કિયામતની નિશાનીઓ વર્ણવી છે, તેનો વિશેષ હેતુ એ છે કે, ઉમ્મત ઈરાદાપૂર્વક કરવામાં આવતી આવી બુરાઈ-ઓથી યથાશક્તિ બચવાની કોશિશ કરે. અને પોતાના સમાજમાં એવુ વાતાવરણ ઉભુ થવા ન દે જેનાથી તે ખુદાની ફિટકારને લાયક બની જાય. એટલે આપણે દરેક વખતે પોતાના જીવનનું નિરીક્ષણ કરતા રહેવું જોઈએ. અને આવા અણગમતા કાર્યોથી પોતાને તથા પોતાના સમાજને સુરક્ષિત રાખવાની કોશિશ કરવી જોઈએ. અલ્લાહપાક આપણા બધાને અમલ કરવાની તૌફીક અતા ફરમાવે. અને ફિત્ના-ઓથી મહફૂઝ રાખે, આમીન.

❋ જન્નત (સ્વર્ગ) દોઝખ (નર્ક) વિશે ❋

- જન્નત અને દોઝખ નિશ્ચિત છે.
- જન્નત અને દોઝખ અત્યારે અસ્તિત્વમાં છે. એ બેઉની પેદાઈશ માનવ ઉત્પત્તિ પહેલાં અમલમાં આવી હતી અને તેનું અસ્તિત્વ હંમેશા બાકી રહેશે.

જેમ કે એ બન્ને તૈયાર થઈ ગઈ હોવાનો ઉલ્લેખ કરતાં કુરઆન મજીદમાં ફરમાવ્યું : અને તે (દોઝખની) આગથી પણ ડરતા રહો કે જે કાફિરો માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે, અને પોતાના પરવર-દિગારની બખ્શીશ તથા તે જન્નત તરફ દોડો કે જેની પહોળાઈ આકાશો અને પૃથ્વી સમાન છે, જે અલ્લાહપાકથી ડરનારાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે. *(આલિ ઈમરાન : ૧૩૧/૧૩૩)*

- મૃત્યુ પછી દરરોજ સવાર-સાંજ મય્યિતને એનું ઠેકાણું બતાવવામાં

આવે છે. જન્નતીને જન્નતની ખૂશખબરી અપાય છે અને દોઝખીને દોઝખ બતાવીને ચિંતાતૂર કરવામાં આવે છે.

જેમ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી.) રિવાયત વર્ણન કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમએ ફરમાવ્યું કે, જ્યારે કોઈ મૃત્યુ પામે છે, તો તેને તેની રહેવાની જગ્યા દેખાડવામાં આવે છે. જો તે જન્નતવાસીઓમાંથી હશે, તો જન્નત અને જો તે નર્કવાસીઓમાંથી છે, તો નર્ક (દેખાડવામાં આવે છે). પછી એને કહેવામાં આવે છે કે, જ્યારે તને અલ્લાહ તઆલા કિયામતના દિવસે (કબરમાંથી) ઉઠાવશે ત્યારે આ જ તારી જગા છે.

(તિરમિઝી : અબવાબુલ જનાઈઝ, બાબ અઝાબે કબર વિશે)

- સ્વર્ગવાસીઓ અને નર્કવાસીઓ કદાપિ મરશે નહીં.
- મૌતને પણ ઝબહ કરી દેવામાં આવશે, એટલે કે કોઈને મૌત આવશે નહીં.

જેમ કે તિરમિઝી શરીફમાં હઝ. અબૂ હુરૈરહ (રદી.)ના હવાલાથી એક લાંબી હદીષ શરીફ વર્ણન કરી છે, જેના અંતિમ વાક્યો આ મુજબ છે : પછી જ્યારે સ્વર્ગવાસીઓને સ્વર્ગમાં અને નર્કવાસીઓને નર્કમાં પહોંચાડી દેવામાં આવશે, તો મૌતને ખેંચીને લાવવામાં આવશે અને (સ્વર્ગ અને નર્ક) બન્નેની વચમાં દિવાર પર (મૌતને) ઉભુ કરવામાં આવશે, પછી સ્વર્ગવાસીઓને બોલાવવામાં આવશે તો તેઓ ડરતાં ડરતાં જોશે અને (પછી) નર્કવાસીઓને બોલાવવામાં આવશે, તો તેઓ ખૂશ થતાં થતાં જોશે કે કદાચ (આપણી) સિફારીશ થઈ જાય, પરંતુ (એવું કંઈ ન થતાં) તેઓને પૂછવામાં આવશે કે, શું તમે લોકો આને ઓળખો છો ? એ બધા એકી અવાજે કહેશે : હા, આ તો મૌત છે, જે (દુનિયામાં) અમારા પાછળ લાગેલી રહેતી હતી. ત્યાર બાદ તે (મૌત)ને સુવડાવી દેવામાં આવશે, અને એ જ દિવાર પર ઝબહ કરવામાં આવશે. પછી કહેવામાં આવશે : હે સ્વર્ગવાસીઓ ! હવે તમે સદાને માટે જન્નતમાં રહેશો, ક્યારેય (તમારૂં) મૌત આવશે

નહીં. અને અય નર્કવાસીઓ ! હવે તમે હમેંશા અહીં (નર્કમાં) જ રહેશો, ક્યારેય મૌત આવશે નહીં.

(તિરમિઝી, અબવાબુ સિફતિલ જન્નહ, બાબ રઝાએ ઈલાહી વિશે)

- જન્નત જઝા (કર્મફળ) અને જહન્નમ સજા (કર્મદંડ) પામવાનું સ્થાન છે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : અને જે કોઈ પુરૂષ હોય કે સ્ત્રી, પોતાના મુઅમિન હોવાની સ્થિતિમાં નેક કાર્ય કરશે, તો તેવા જ લોકો જન્નતમાં દાખલ થશે. *(નિસાઅ : ૧૨૪)* અને જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને ભલાં કામ કર્યા તેમને અમે જન્નતના ઝરૂખા(વાળા મહેલો)માં જગ્યા આપીશું. *(અનકબૂત : ૫૮)* અને જે લોકો અલ્લાહપાક તથા રસૂલ (સલ.)ની નાફરમાની કરશે, તો તેના માટે જહન્નમની આગ છે, જેમાં તેઓ સદા નિરંતર રહેશે. *(સૂરએ જિન્ન : ૨૩)*

- માત્ર પોતાના આમાલથી કોઈ માણસ જન્નતને પાત્ર બની શકતો નથી, બલ્કે અલ્લાહપાક ચાહશે તેને પોતાની કૃપા અને રહમતથી જન્નતમાં મોકલશે અને જેને ચાહશે તેને પોતાના ન્યાય અને ઈન્સાફના આધારે જહન્નમમાં મોકલશે. અર્થાત્ દોઝખીઓ એના ન્યાય અને ઈન્સાફથી જ દોઝખમાં જશે. હા, જન્નતીઓ અને દોઝખીઓના દરજ્જાઓ કે કક્ષાઓનો ફર્ક એમના આમાલને કારણે હશે.

કુરઆન શરીફમાં છે : પણ અલ્લાહ તઆલા ચાહે તેને પોતાની રહમત માટે ખાસ કરી લે છે, અને અલ્લાહપાક બહુ જ કૃપાવાળો છે. *(અલ બકરહ : ૭૫)* અને તેમની સૌની વચ્ચે ન્યાયપૂર્વક ફેંસલો કરવામાં આવશે અને તેમના ઉપર જરાય ઝુલ્મ કરવામાં આવશે નહીં. *(ઝુમર : ૬૯)*

- જેના દિલમાં લેશમાત્ર ઈમાન હશે, તે પોતાના ગુનાહોની સજા ભોગવીને જન્નતમાં દાખલ થશે.

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : (હે નબી (સલ.) ! મારા તરફથી લોકોને) આપ ફરમાવી દો કે હે મારા તે બંદાઓ ! જેમણે (ગુનાહો કરી) પોતાના ઉપર બેહદ ઝુલ્મ કર્યો છે, તમે અલ્લાહ તઆલાની રહમતથી નિરાશ થશો નહીં. બેશક, અલ્લાહ તઆલા (પાછલા) સૌ ગુનાહ માફ કરી દેશે. બેશક, તે જ અલ્લાહ તઆલા બખ્શનાર મહા દયાળુ છે. *(ઝુમર : ૫૩)*

- જન્નતમાં પ્રવેશ્યા પછી જન્નતીઓ પોતાના મુસ્લિમ દોઝખી ભાઈઓ માટે સિફારીશ કરશે. આ સિફારીશ અમ્બિયાએ કિરામ અલૈહિમુસ્સલામ, શુહદાઅ (ઈસ્લામ કાજે શહીદી વહોરનાર), સુલહાઅ (સદ્‌કાર્યો અને સદ્‌કર્મોમાં જીવન વિતાવનાર) અને ઉલમાએ કિરામ પોતપોતાના દરજ્જા અનુસાર ભાગ લેશે.

હદીષોમાં એનું વિગતવાર વર્ણન છે. અહિંયા કુરઆન શરીફની એક આયત ટાંકું છું : અલ્લાહ પાક ફરમાવે છે : તે (અલ્લાહ) તેમના આગલા તથા પાછલા અહેવાલને (સારી પેઠે) જાણે છે અને તેઓ (કોઈની) ભલામણ (સિફારીશ) પણ કરી શકતા નથી, પરંતુ જેને માટે અલ્લાહપાક રાજી હોય. *(અમ્બિયાઅ : ૨૮)*

હઝરત અબૂ સઈદ (રદી.) રિવાયત વર્ણવે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમે ફરમાવ્યું : મારી ઉમ્મતમાંથી અમૂક લોકો એક કબીલાની, કોઈ નાના અમથા (૧૦ થી ૪૦ માણસોના) સમૂહની, અને કોઈ વળી એક માણસની પણ સિફારીશ કરશે. પછી તે બધા જન્નતમાં દાખલ થઈ જશે.

(તિરમિઝી, અબવાબુ સિફતિલ કિયામહ, સિફારીશ વિશેનો બાબ)

- જન્નતમાં જન્નતીઓની પોતાના પરિવારજનોથી મુલાકાત થતી રહેશે.
- જન્નતની સૌથી મોટી નેઅમત અલ્લાહપાકનો દીદાર-દર્શન છે.

કુરઆન શરીફમાં છે : તે દિવસે કેટલાક મુખડાં હરખથી તાજા

હશે, (અને) પોતાના પરવરદિગારની તરફ નિહાળતા હશે.

(કિયામહ : ૨૨,૨૩)

હઝરત સુહૈલ (રદી.) સૂરએ યૂનુસની આયત નંબર ૨૬ની તફસીર (ભાષ્ય)માં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમનું એક ફરમાન વર્ણવે છે કે, જ્યારે જન્નતીઓ જન્નતમાં દાખલ થઈ જશે, તો એક એલાન કરનાર એલાન કરશે કે, તમને અલ્લાહ તઆલા તરફથી બીજી પણ એક ચીજ મળશે. તેઓ જવાબ આપશે કે, શું અલ્લાહ તઆલાએ અમારા મુખડા ઝળહળિત (રોશન) નથી કર્યા ? અને અમને છૂટકારો આપીને જન્નતમાં દાખલ નથી કર્યા ? (એટલે હવે બીજી તે કઈ વસ્તુની ઉણપ બાકી રહે છે ?) તે (એલાન કરનાર) કહેશે : કેમ નહીં, (હજુ એક મહાન નેઅમત બાકી છે.) પછી પરદો હટાવી લેવામાં આવશે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ફરમાવે છે : ખુદાની કસમ ! જન્નતીઓને એમના (અલ્લાહપાક) તરફ જોવા અને દર્શન કરવાથી શ્રેષ્ઠ નેઅમત બીજી કોઈ ન મળી.

(તિરમિઝી, અબવાબુ સિફતિલ જન્નહ, બાબ અલ્લાહ તઆલાના દીદાર બાબતે)

